

С 73402

ПЫСЫСНЫ ЗАВОДЫСЛОН БИБЛЮТЕКА

3/213

А. ПУШКИН

ПОКОЛНÖ
ИВАН ПЕТРОВИЧ БЕЛКИНЛОН
ПОВЕСТЬАС

КОМИ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ИЗДАТЕЛЬСТВО

СЫКТЫВКАР 1938

КАЗАЛОМ ОПЕЧАТКАЈАС

Листб.	Кушом строкаын	Печатајтџма	Колџ лыффыны
3	14-ын вывсаи	жизнеописанијесџ	жизнеописанијесџ
29	12-ын увсаи	виччычас	виччычас
38	11-ын .	сијџ, кџзыдлуи вылџ	сијџ кџзыдлуи вылџ
41	12-ын .	ми	мыј
49	1-ын вывсаи	первопрестолињџ	первопрестолињџ
56	2-ын увсаи	1) даснолџд	1) даснолџд
57	5-ын .	2) фелд-јегер	1) фелд-јегер
.	3-ын .	2) Подорожнињџ	2) Подорожнињџ
73	16-ын вывсаи	сорнитлис	сорнитлис
77	3-ын увсаи	служанка	служанка,
90	6-ын .	Pomradour	Pomradour

А. С. ПУШКИН

ПОКОЛНӨ
ИВАН ПЕТРОВИЧ
БЕЛКИНЛӨН
ПОВЕГЪАС

ПЕРЕВОДИСНЫ
Г. Ветшкян да Б. Ларсов

VII

73402

БИБЛИОТЕКА
Респ. Краев. Музея
Номин АССР
город Сыктывкар.

КОМИ ГОСУДАРСТВЕННОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО
СЫКТЫВКАР ♦ 1938

729711
31213

БИБЛИОТЕ
Национальный

БИБЛИОТЕКА НАЧИНАЮЩЕГО ЧИТАТЕЛЯ

А. С. Пушкин.

ПОВЕСТИ ПОКОЙНОГО ИВАНА ПЕТРОВИЧА БЕЛКИНА.

Отв. редактор Г. Федоров.

Техн. редактор М. Шестова.

Перевод с русского Г. Ветошкина и Б. Ярасова.

Уполномоч. Главлита № 713. Издание № 149. Заказ типографии № 2312.
Тираж 3000 экз. Формат бумаги 62×87, $\frac{1}{16}$, 6 печ. листов, 5,25 авторских
листов. Сдано в набор 4/XI-37 г. Подписано к печати 17/II-38 г.

Отпечатано в типографии УМП, Коми АССР, г. Сыктывкар, Дом Печати.

ПОКОЈНӨ
ІВАН ПЕТРОВІЧ БЕЛКІНЛӨН
ПОВЕЎТАС

Г-жа Простакова.
Сіјө, менам батушка, ічөтысаньс-на
історіјас вылад оқоч.

Скотінін.

Мітрофаньд ме серті.

Недоросл. 1)

ІЗДАТЕЛҘАН

І. П. Белкінлыг публікалы өні вөзжан повестјас-сө лезөм јылыг клопочітны бостөм бөрын мі көс-јім на дінө содтыны покојнөј авторыслыг көт-нін жеңыдік жізнеопісаніјесө, да сіјөн кущөмакө мөмөдны отечественнөј словесност радејтыгјаслыг справедлівөј лубопытствосө. Та мөгыс мі шыөдчылім Марја Алексејевна Трафіліна дінө, Іван Петровіч Белкінлөн матыса рөдвуж да наследніца дінө; сөмын-тај сіјө ез вермы сетны міжанлы сы јылыг некущөм јуөр, сы вөсна, мыј покојнікыс сылы һөті ез вөв төдса. Сіјө сөветујтіс міжанлы шыөдчыны та куға өті почтеннөј муж, Іван Петровічлөн вөвлөм друг дінө. Мі кывзысім сіјө сөветлы да міжан пісмө вылө воіс тащөм колана вочакыв. Сетам сіјөс некущөма вежлавтөг да примечаніјејастөг, кызі бур нога мөвпалөмлыс да сөлөмөз воан дружестволыс дөна памјатнік, а ськөд өтщөщ, кызі і зев тырмымөнја біографіческөј јуөр.

Мілоствөј государ менам *** **!

1) „Недоросл“—XVIII немса төдчана рөч пісател ф. І. Фонвізілөн (1744—1792) комедіја.

Тайә тӧлысса 15-ӧд лунса тӱянлыс почтеннейшӧй пӱсмӧнӧтӧ пӧлучӱтны ӱеӱтӱ ме честъ тайӧ тӧлысса-жӧ 23-ӧд лунӧ, кодын тӱ меным вӱсталад ассынын кӧс-жӧмтӧ ӱеӱтны подробнӧйжык жуӧртӧм менам ӱскренней друг да поместъе куза согед покойнӧй Иван Петровӱч Белкӱн чужан да кулан кад жылыс, служба жылыс, гортса обстојателствојас жылыс, сӱз-жӧ ӱ сӱжӧ занатӱејас да нрав жылыс. Ыжыд удоволствијеӧн ме могмӧда тӱянлыс тайӧ желанӱетӧ да мӧдӧда тӱянлы, менам Мӱлостӱвӧй Государ, ставсӧ, мыј сӱжӧ горнӱјасыс, а сӱз-жӧ аслам азылӧмјасыс помнӱтны верма.

Иван Петровӱч Белкӱн чужлӱс честнӧй да благороднӧй баф-мамсаң 1798 воын Гор'ухино сӱктын. Покойнӧй бафтыс сылӧн, секунд-мајор ¹⁾ Петр Ивановӱч Белкӱн, вӧлӱ гӧтрасӧма Пелагеја Гаврӱловна нӱма ныв-вылӧ, Трафӱлӱнјас керкаыс. Сӱжӧ морт ез вӧв озыр, но умереннӧй, да овмӧс кузаыд зев вежӧра. Пӱныс налӧн медвоzza образованӱе бостӱс сӱктса джачоксаң. Тайӧ почтеннӧй мужыслы сӱжӧ, кажӱтчӧ, вӧлӱ објазан лыдфысны окочлунӧн да роч словесностъ куза занатӱејасӧн. 1815 воын пырӱс сӱжӧ службаӧ пехотнӧй јегерскӧй полкӧ (лунсӧ ог помнӱт), кӧнӱ ӱ вӧлӱ рӱк 1823 воӧз. Баф-мамыс кулӧм вӧсна, кодјас кувсӱсны пӧштӱ ӧтщӧщ, сылы лоӱс петны отставкаӧ да воны Гор'ухино сӱктӧ, аслас отчинаӧ.

ӱменӱеӧн вескӧдлыны заводӱтӧм мыст Иван Петровӱч, аслас неопытност да небыд сӧлӧмыс вӧсна, регыдја кадӧн ендӧдӱс овмӧссӧ да небыдӧдӱс стрӧг пӧрадоксӧ, кодӧс лӧсӧдлӱс сылӧн покойнӧй рӧдӱтелыс.

¹⁾ *Секунд-мајор* — важса армӱяын војеннӧй чӱн.

Исправној да терыб старөстасө вештөм бөрын, кодөн сылөн крестанаыс (асланыс привычка серті) ез вөвны дөвөленөс, вөлөстнас вескөдлөмсө сижө сетіс аслас пөрыс клучныцалы, коді шедөдіс сылыс дөверіјесө історіјаяс віставлыны кужөмөн. Тажө бөб старукаыс некор ез кужлыв торјөдны кыз віт шажта ассігнаціја ¹⁾ ветымын шажтаыс; крестана, кодјаслы сижө быдөнлы вөлі кумаөн, сыыс нөті ез повны; наөн бөрјөм старөста сетчөз налы отсасіс, өтвылыс плутујтөмөн, мыј Іван Петровічлы лоіс вежны баршціна да лөсөдны зев умеренној оброк ²⁾; но і секі крестана, сижө слабостөн пөлзуютчөмөн, первојја во вылас корісны аслыныс лгота, а воө локтан војасас оброкыслыс ^{2/3} јукөнсыс унжык мынтылісны өрешкіөн, пувјөн да мукөд тащөм торјөн; і тан вөліны недоімкајас.

Іван Петровіч покојној рөдітельлы пріјателөн вөліг, ме лыдді аслам могөн вөзјыны і піыслы ассым сөветјас, да ег өтчыд көсјыслыс бөр лөсөдны сыөн ускөдөм важыса пөрадөксө. Та могыс, сы өрдө өтчыд воөм бөрын, корі ме хожајственној кыгајассө, чукөсті плут старөстаөс да Іван Петровіч дырјі бостчі відлавны најөс. Том көжаіныд первојсө суга да зіла віөдіс ме бөрса; но кыз шщөтјас серті тыдовтчіс, мыј бөрја кык вонас крестаналөн лыдыс содіс, а дворовөј курөг-пөтка да гортса скөт нарочітө чініс,

¹⁾ *Ассігнаціја* — бумажној сөм; разнөј кадө налөн вөлі разнөј дон (Пушкінөн петкөдлан кадө сулавлісны езыс сөм серті кујім пөв мыда донтөгжык).

²⁾ *Баршціна да оброк* — крепостној крестанаөс помещікјасөн експлоатірујтан разлічној формајас: баршціна — помещіклы ужалөм, оброк — крестанінөн помещіклы сөмөн мынтан лыбө натуральној подат.

то Иван Петровічы лоіс тырмымөн тајо первојја јуөрыс да воғо менө ез кывзы, і бурещ сіјө здукас, кор ме аслам корсыгөмөн да стрөг јуасөмөн јона шөјөвошти плут старөстаөс да зікөғ сіјөс лаңтөді, аслым јона дөзмөм вылө ме кылі Иван Петровічыс аслас улөс вылын ныргорөн чорыда уғөмсө. Сіјө кадсаңыс ме дугді сујсыны сіјө хоғажственнөј рас-пораженіјесө да колі сылыс делөјассө (кығі і ачыс сіјө) всевышњејлы кіас.

Міјанлыс бур волысөмнымөс тајө, колө шуны, некушөма ез торк; сы вөсна, мыј ме, сіјө небыдлун куға да пагубнөј төждыстөмыс куға (коді ем бы-дөнлөн міјан том двор'аналөн) жалітөмөн, сөлөмсаң-радејтлі Иван Петровічөс; да оз і поғ вөлі не радејт-ны тащөм рам да честнөј том мортсө. Асладорсаңыс Иван Петровіч сетліс уваженіје менам арлыдлы да сөлөмсаңыс вөлі ме дінө сібалөма. Кувтөғыс сіјө пошти быд лун ағзысліс мекөд, дорожітліс менам прөстөј сорніөн, көғ ескө ні прівычкајасөн, ні мөвпјас серті, ні ногас серті мі кызвыннас ег вөлөј өткөдөс.

Иван Петровіч нуіс медса умереннөј олөм, өтдорт-чіс быдсікас лішнөјторјыс; некор ез удајчыв ағзыв-ны меным сіјөс гажаөн (мыј міјанладорын кывлытөм чудоөн лыдфыны вермас); нывбабајас дінө-жө сы-лөн вөлі ыжыд склонност, но јандысөмыс сылөн вөлі зік нывлөн коғ¹⁾.

¹⁾ Воғө виставсө анекдот, кодөс мі ог сетөј, лыдсамз лішнөјөн; но ескөдам лыдфысөс, мыј сіјө нінөм локсө Иван Петровіч Белкін памөғлы асас оз кут. (Пушкінлөн приме-чаніје).

Повестјас кызгі, кодјас јылыг асланыд пігмөын ті изволітад казтывны, Іван Петровіч коліс уна рукопіс, кодјас мыјкөмында ме ордын, а мыјкөмында-сө сылөн клучныцаыс візөма уна сікас гортса могјас вылө. Ташөм ногөн колөм төв сіјө флігельыс став өшіңјассө вөлі клеітөма роман первојја частөн, кодөс сіјө ез ештөд. Вылынжык казтывлан повестјасыс вөліны, кажітчө, сылөн первојја опытөн. Најө, кызгі віставліс Іван Петровіч, кызвыныс збылөс да најөс сіјө кывлөма торја јөзјаслыг ¹⁾). Сөмын нїмјассө сетыс пөштї ставсө лөгөдлөма сіјө ачыс, а вөлөстјасыс да феревнајасыс нїмјассө бостөма мїжан околөдокыс, мыјла і менам сіктөј көнкө казтыштөма. Тајө лоіс ез кушөмкө лок вөчны көсјөмла, но сөмын во-ображенїе тырмытөмла.

Іван Петровіч 1828 вога арын вісміс прөстуднөј ліхорадкаөн, кодї пөріс гор'ачкаө, да куліс, мїжан ујезднөј лекар став зілөм вылө візөдтөг, көт і лекарыс вөлі зев кужыс, торја-нын вужјасөм вісөмјас бурдөдөмын, кызгі шуам ва гацјас да мукөд ташөм-торјас. Сїјө кувсїс менам кі вылын чужөмсаңыс 30-өд во тырігас да гуалісны сіјөс Гор'ухіно сіктса вічкоын аслас кувсөм рөдітелјасыс дінө.

¹⁾ Збыл г. Белкін рукопісын быд повест вылын автор кіөн пасјөма: кывлөма менам сещөмтө мортсаң (чїн лїбө званїе, нїмыслөн да овыслөн воzza шыпасыс). Сетам төдны көсјысјасы: *Смотрительсө* вісталіс сылы тітуларнөј сөветнїк А. Г. Н., *Лыјөмсө* подполковнїк І. Л. П., *Горт вөчысө* — прїказчїк Б. В., *Пурга* да *Барышнасө* — ныв К. І. Т. (Пушкінлөн прїмечанїе).

Тїтуларнөј сөветнїк — 9-д классыс чїновнїк; чїновнїкјас јуксылісны 14 разр'ад лїбө класс вылө, тітуларнөј сөветнїк — младшөј классјасыс вышшөј.

Иван Петрович вöли шöр тушаа, сiнјасыс вöлины рудöс, јурсiјасыс језговöс, нырыс вескыд; чужöмнас вöли језыд да косiнiк.

Вот, менам Мiлостiвöј Государ, ставыс, мыј ме верми казтыштны аслам покојнöј согед да пријател олан сам, уж, нрав да чужöм-туша јылыс. Но мöv-пыштад-кö тајö менам пiсмöыс вöчны кушöмкö употребленије, всепокорнöја кора некыз менсым нiмöс не казтывны; öд көт ме зев уважајта да радејта сочинителјасöс, но сiјö званiјеас пырны лыдда лишнöјөн да менам арлыдö мiстöмторјөн. Збылысса менам почтенијеөн да с. в.

1830 воын нојабр 16 лунö.

Иенарадово сiкт.

Мiјан авторса почтенинöј друглыс көсјöмсö мөгмöдны мiјан мөгөн лыддöмөн, вiсталам сылы ыжыд благодарност мiјанлы сетöм јуөрјасыс, i надејтчам, мыј публiка донјалас налыс збылунсö да добродушије.

А. П.

Л Ы Ж Ö М

I

Лыжым мi.

Баратынскіј.

Ме сеті клатва лыжны сіјс дуел
право серті.

(Сы сајын кол-на нōшта менам
лыжōм).

Бивуак вылын рыт 1).

Мi судалiм ***²⁾ местечкоын. Армејскōј офiцер-лōн олōмыд тōдса. Асылын велōдчōм, маңеж ³⁾, обōд полковōј командiр ордын лiбō жiдовскōј трактiрын ⁴⁾; рытын пунаш да картi. В ***-ын ез вōв нi оti вossa

1) *Баратынскіј* (лiбō Боратынскіј) J. A. (1800—1844)— пушкінскōј кад дырса поетјас пiыс oti, некымын поемалōн да вел уна поны стiхотворенiјелōн автор. Сылōн произведенiјејасыс торјалōны жугыл (пессимiстическōј) мōвпсамдн; наын петкōдчiс тревога, кодi шымыртiс двор'анствольс јукōнсō крепостнiческой стројлыс жеблунсō азōмла.

„*Бивуак вылын рыт*“—вiст iзвестнōј писател A. A. Бестужев-Марлiнскōј лōн (1797—1837), кодi вōли декабристјас восстанiјеын участнiкōн. Нōшта 1823 воō Пушкiн пiсмōас благодаритiс Бестужевос сiјō „Бивуак вылын рыт“ куза. Пушкiн оз казтывлы авторсō, тыдалō, цензурнōј соображенiјејас вōсна: 1830 воō „непрiлiчнō“ вōли казтывны авторōс, кодōс мыждōма декабристјас восстанiјеын участвуйтōмыс.

2)***— тази векжык вōли примiтōма пасјыны месталыс (лiбō мортлыс) нiмсō, ез-кō кōсјыны тыр кывјōн вiставны сiјōс.

3) *Маңеж*—верзōмōн ветлыны велōдōм вылō помещенiје.

4) „*Жид*“ кыв полскōј кывјын лōо „јевреј“; таз употреблајтчылис тајō кывјыс сiз-жō Украинаын да Белоруссiјаын, таз i Пушкiн употреблајтō „жiдовскōј“ кывсō „јеврејскōј“ пыдi. Сорōнжык тајō кывјыслы сетiсны оскорбiтелнōј антисемитскōј вежōртас да ползутчiсны националнōј вражда паскōдōм могыс.

керка, ¹⁾ ни өти невеста; ми чукөртчывлим мөда-мөд-ным ордын, көни, ассыным мундирјас кынзи, нинөм ег ачывлө.

Сөмын өти морт мијан обшествоыс ез вөв во-женнөј. Сылы вөлі ар комын вит гөгөр, і сы вөсна сјјөс ми лыддим пөрысөн. Ыжыд опытыс сы-лы сетліс мијан возын уна преімушество; сетчө-жө сылөн пырса зумыштчөмыс, крут самыс да скөр кывжыс кутисны ыжыд вліјаніје мијан том вежөрјас вылө. Мыјкө гусатор кышалөма вөлі сылыс сурбасө; сјјө кажитчис рочөн, а новлөдліс іностраннөј ним. Коркө сјјө служитлөма гусарөн ²⁾ да весіг шудаа; некод ез төд помкасө, мыј вөсна сылы лоіс петны отставкаө да овмөдчыны гөл мегтечкаө, көни сјјө оліс өтщөщ і гөла, і лышкыда: ветліс пыр подөн, кіссөм сөд суртукөн, а кутліс вөсса пызан мијан полкса став офіцерјаслы. Ферт ескө, өбедыс сылөн вөлі кык лібө кујим блудыс, кодөс лөгөдліс от-ставнөј салдат, но шампанскөј секи кіссывліс јуөн. Некод ез төд сылыс ни озырлунсө, ни доходјассө, і некод ез лыстлы сы јылыс сылыс јуавны. Сылөн вөліны кнїгајас, унжыкыс војеннөј да романјас. Сјјө окота пырыс сетліс најөс лыддыны да некор ез корлыв најөс бөр; зато некор ачыс бөр ез сетлыв кнїгасө көзаіныслы, кодлыс сјјө бостліс. Медса ыжыд упражнөніје сылөн вөлі пістоletыс лыссөм. комна-таса став стенајасыс сылөн вөлі чутөдлөма пулаја-сөн, ставыс гуранјаса, быттө мазі поз. Уналыда піс-

¹⁾ *Вөсса керка* — көни вөчавсөны балјас.

²⁾ *Гусарјас* — кавалөријаын аслыс сікас војска.

толетјасыс вѳлі зік ѳті озырлунѳн гѳль мазанкаас ¹⁾), кѳні сїјѳ оліс. Искусствоыс, кытчѳз сїјѳ воіс, вѳлі шемѳсмѳдан, і сїјѳ-кѳ ескѳ боствеіс пулаѳн ускѳдны кодлыскѳ картуз вывгыс груша, некѳд ескѳ мїжан полкын ез повчы пуктыны сылы асгыс јурсѳ. Мїжан костын сорні щѳкыда пансыліс поједѳнокјас јылыс; Сїлвіѳ (сіз шуа сїјѳс) сетчѳ некѳр ез сујсыв. Јуалѳм вылѳ, удајтчывліс-ѳ сылы вермасны, сїјѳ коса вочавїліс, мыј удајтчывліс, но паскыджыка ез вїставлы, і тыдалѳ вѳлі, мыј ташѳм јуасѳмјасыс сылы сѳлѳм вылас ез воны. Мї чајтім, мыј сїјѳ сѳвест вылын кујліс кущѳмкѳ шудтѳм жертва аслас ужаснѳј искусстволѳн. Но мїжанлы весїг і јурѳ ез воы чајтны сылыс кущѳмкѳ полѳм. Емѳс јѳз, кодјаслѳн куш ѳті чужѳмыс весїг оз лез ташѳм чајтѳмсѳ. Вїчыстѳм случај мїжанѳс быдѳнѳс чујмѳдіс.

Ѳтчыд морт дас мїжан офїцерјас ѳбѳдајтім Сїлвіѳ ордын. Јуїм века моз, мѳдног-кѳ зев уна; ѳбед бѳрын мї кутїм корны кѳзаїнѳс јуклыны мїжанлы банк ²⁾). Дыр сїјѳ ѳткажїтчіс, сы вѳсна, мыј пѳштї некѳр ез ворслыв; бѳрјапом щѳктїс мыччыны картї; кїстіс пызан вылѳ ветымын червѳнец да пуккїс јуклыны. Мї кыщалїм сїјѳс, і ворсѳм заводїтчіс. Сїлвіѳ ворсігас пыр пукавлїс чѳв, некѳр ез венчыв да ез објаснајт. Понтѳр-кѳ торксылїс арталѳмас, то сїјѳ пыр-жѳлїбѳ мынтывлїс суґсытѳмсѳ, лїбѳ пасјыліс лїшнѳјсѳ. Мї тѳдім-нїн тајѳс да ег торкѳ сылы кѳзајнїчајтны

¹⁾ *Мазанка* — лунвылын керка (вѳчѳма нѳрјасыс да мавтѳма сојѳн).

²⁾ *Банк* — картїѳн ворсѳм. *Банк сетыс*, *понтѳр* — картїѳн ворсысјаслѳн нїмјас. *Банк јуклыны*, *кусытны пелдс*, *пасјавны* — ворсѳмын фејствїсјаслѳн нїмјас.

ас ногыс; но мијан пѳын вѳлі офицер, кодѳс неважѳн
вужѳдлісны мијанѳ. Сіјѳ, сен-жѳ ворсігас, ылаіѳмѳн
кусынтіс лішнѳј пелѳс. Сііііѳ бостіс мел да ѳткѳ-
даліс лыдсѳ ас ногыс. Офицер чајтіс, мыј сіјѳ зугсіс,
да кутіс гѳгѳрвоѳдны. Сііііѳ чѳла воѳѳ јукліс. Офи-
цер воштіс терпеніјесѳ, бостіс шцѳѳтка да вуштіс
сіјѳс, мыј чајтіс сылы вес гіжѳмѳн. Сііііѳ бостіс
мел да вылыс гіжіс. Вінаыс, картыс да јорт-
јас серамыс пуѳѳм офицер лыддіс ассѳ јона ѳбѳѳтѳ-
мѳн, і локыс кватітіс пызан вылыс ыргѳн шандал ¹⁾
да шыбытіс сіјѳн Сііііѳіѳлы, коді муртса удітіс до-
ровтчыны. Мі шѳјѳвошім. Сііііѳ сувтіс, скѳрмѳмысла
келдѳдіс да југјалана сііііѳсѳн шуіс: „мілѳстівѳј го-
судар, ізволітѳј петны да атѳбалѳј јенмѳс, мыј тајѳ
лоі менам керкаын“.

Мі ег сомневатчѳ мыјѳн тајѳ помасас да чајтім-
нін выл јортнымѳс віѳмѳн. Офицер петігас шуіс, мыј
ѳбіда вылѳ сіјѳ дас вочавіѳны, кыѳі сіјѳ лоѳ колана
госпоѳін банкометлы ²⁾. Ворсѳм муніс нѳшта кымын-
кѳ мінут; но мі гѳгѳрвоіѳм, мыј кѳѳаінлы абу ворсѳ-
мѳз, да мі ѳті бѳрса мѳд дурдім, разѳдчаліѳм пате-
рајасѳ, ваканціја ³⁾ регыд лоѳм јылыс тѳлкујтігтыр.

Мѳд лунѳ маѳежын мі јуасім-нін, ловја-ѳ коѳѳр

¹⁾ Шандал — подсвечник.

²⁾ Пушкин тан петкѳдлѳ важ нравјассѳ двор'анскѳј да
торјѳн-нін офицерскѳј средалыс, кѳні средњеіѳвекѳвесаѳ-на
колѳма вѳлі обычај ѳбідаыс перјыны воѳѳссѳ ѳбіда вѳчыс
вылын лічнѳј кровавѳј расправаѳн: ѳбѳѳтѳм мортыс (лібѳ
коді ассѳ чајтіс ѳбѳѳтѳмѳн) корліс ѳбѳѳтыссѳ поједіѳнок
вылѳ (лібѳ дуель вылѳ); најѳ ѳчередѳн лылісны ѳта-мѳдлы
лібѳ тышкасісны шпагајас вылын і с. в.

³⁾ *Ваканціја* — дас места лібѳ должност.

поручік ¹⁾, но сїѣ ачыс воіс мїан костѣ; мї сылыс сїѣ-жѣ јуалїм. Сїѣ вочавїѣс, мыј Сїлвіосаґ сылы ез-на волы некущѣм јуѣр. Тајѣ мїанѣс шенѣѣдїс. Мї мунїм Сїлвіо орѣѣ да аґґїм сїѣс ѣшїнувгыс; сїѣ течїс пула бѣрса пула воротаѣ ласкѣм тузѣ. Сїѣ прїмїтїс мїанѣс векса моз, нї ѣтї кыв ез шу тѣрытја лѣѣмтор јылыс. Колїс кујїм лун, поручїк вѣлі ловјана. Мї шенѣѣмѣн јуасїм: неужелї Сїлвіо оз кут тышкасны? Сїлвіо ез тышкас. Сїѣ колччїс зев кок-ныѣїк сорнї кежыс да мїрїтчїс.

Тајѣ зев јона омѣлтїс сїѣс томјѣз воґын. Смелство тырмытѣмтѣ медса омѣла прѣшцајтѣны томјѣз-ыд, кодјас повтѣмлунад векжык аґґѣны мортлыс медса вылыс достоїнствосѣ да быдсама омѣлторсѣ їзвїнїтѣм, сѣмын їчѣта-їчѣтаѣн ставсѣ вѣлі вунѣѣѣма, ї Сїлвіо бѣр бостїс ассыс важ влїјанїјесѣ.

Ме ѣтнам ег вермы-нїн сы дорѣ матыстчыны. Їчѣтысаґ романїческѣј воображенїје вѣсна, ме медса јона медвоґ вѣлі кѣртасѣма сещѣм морт дїнѣ, кодлѣн олѣмыс вѣлі загадкаѣн да кодї кажїтчїс меным кущѣмкѣ таїнственнѣј повестыс герѣјѣн. Сїѣ раѣјтлїс менѣ; сѣмын мекѣд ѣтнамкѣд сїѣ еновтлїс ассыс јос кывсѣ да быдсама торјас јылыс сорнїтлїс зев прѣстѣја да лѣгыда. Но шудтѣм рыт бѣрас кыптыс мѣвп, мыј честыс сылѣн вѣлі ласкѣссѣма да сїѣс ез ло дорјѣма аслас кѣсјѣм сертї, тајѣ мѣвпыс менѣ ез еновтлы да ез лѣґ меным волысны сыкѣд важ моз; меным вѣлі јанґїм сы вылѣ вїѣѣдны. Сїлвіо вѣлі вывтї вежѣра да опытној, мед тајѣс не каґавны да не каґавны сылы помкасѣ. Кажїтчїс, тајѣ

¹⁾ *Поручїк* — офїцерскѣј чїн.

шогödic cijöc; ме кыкыг кымын казавлі сылыс мекöд сорнитны көсјөм; но ме пышјалі сешөм случаяссыс, і Сілвіо ме діныг еновтчіс. Сіјө кадсаң ме азгы-дывлі ськөд сөмын јортјас дырјі, і воzza вескыд сорніјасыс міјан быріны.

Столицаса ылалыг олысјасыд оз төдны уна впечатленіејас, кодјас сешөм төдсаөг сиктјасса либө посні карјасса олысјаслы, шуам, пошта лун виччысөм; вторнікө і пјатніцаө міјан полковөј канцеларіја вөвлі тыр офіцерјасөн; коді виччысіс сөм, коді пісмөјас, коді газет. Пакетјас векжык сен-жө воставсісны, вылторјасыс виставсісны, і канцеларіја петкөдгыліс ловја серпасөн. Сілвіолы волісны міјан полкө адресујтөм пісмөјас, і сіјө пыржык вөвлі сен-жө. Öтчыд сетісны сылы пакет, код вылыг сіјө печатсө нещыштіс јона термасөмөн. Пісмөсө лыддигөн сінјасыс сьлөн југјалісны. Офіцерјас, кодјас быдсөн вөліны занатөс асланыс пісмөјасөн, нінөм ез казавны. „Господа“, шуіс налы Сілвіо, „обстојателствојас корөны менө татыс пыр-жө мунны; муна талун војнас; надејтча, мыј ті он öткажитчө öбедаетны ме ордын медбөрјасыс. Ме виччыса і тіјанөс“, шуіс сіјө мелаң шыөдчөмөн, „зік виччыса“. Тајө кыв бөрас сіјө термасөмөн петіс; а мі, Сілвіо ордын öтлаасны сорнитчөмөн, разөдчим быдөн асла дорө.

Ме локті Сілвіо ordө урчитан кадө да сы ордыг азгі пөшті став полксө. Сьлөн став көлујсө вөлі-нін течөма; коліны сөмын лыјлөм – куш стенјасыс. Мі пуксім пызан саяө; көзаин вөлі зев гажа, і регыд сьлөн гажыс лоі öтувјаөн; пробкајас лыјлісны быд здукын, стөканјас быгзісны да шузісны дурдывтөг, і мі став сөлөмсаң сіім муныглы бур туј да быд бур-

сө. Чеччим пызан сажыс рытнас сорөн-нын. Фуражка-
яс босталигөн Силвио, быдөнкөд прөшшайтчыгыр,
бостис менө киөд да сувтөдис бурещ секи, кор ме
лөсөдчи петны. „Меным колө тижанкөд сорнитыштны“,
шуис сижө һөжжөнйк. Ме колччи.

Гөстяс мунисны; ми колим кыкөн, пуксим мөда-
мөдлы паныд да кыв шутөг өзтим трубкаяс. Сил-
виолөн вөли төждыган чужом; ез-нын вөв весиг сер-
ыс сижө судорожнөй гажлуныслөн. Шуштөм кельд-
луныс, југјалан сінјасыс да вомыс петан сук шыныс
вөсна сижө вөли зик давөл код. Колис һекымын минут,
и Силвио орөдис чөв олөмсө. „Гашкө, ми һекор-нын
сесса ог азыслө“, шуис сижө меным; „торјөдчөм во-
зын ме көсји тижанкөд сорнитны. Ти вермид казавны,
мыј ме омөла пыдди пукта бокөвөјлыс мһенје; но
тијанөс ме радејта, и чувствујта: меным ескө вөли
сөкыд колны тижан паметын һе вескыд чайтөмјас“.

Сижө лантис да кутис тыртны ассыс рекмөм труб-
касө; ме сінјасөс лезөмөн чөв оли.

„Тижанлы вөли тешкод“, вөзө нуөдис сижө, „мыј ме
ег кор удовлетворенје сижө код дурмөм Р***-лыс.
Ти сөгласитчад, мыј оружије бөрјан права кутөмөн,
олөмыс сылөн вөли менам кыын, а менам олөмлы
пөшти һекущөм опасност ез вөв: ме верми ескө јас-
сым умеренностөс урчитны, кызи сөмын бур сөлөмөј-
лыс көсјөм, но ог көсји ылөдны. Верми-кө ескө ме
накажитны Р***-өс, ассым олөмөс опасност улө пук-
тытөг, то ме ескө һинөм вылө сылы ег прөстит“.

Ме вичөди Силвио вылө шенчөмөн. Ташөм виста-
сөмыс зикөз падмөдис менө. Силвио вөзө висталис.

„Зик сиз: меным оз поз сувтөдны ачымөс смерт

воџо. Квајт во сајын меным кучкісны банбокџо, і вра-
гџој менам ловја-на“.

Тџдны кџсјџмџој менам јона кыптіс. „Ті ськџџ
тышкасінныд?“ јуалі ме. „Обстојателствојасыс кџнкџо
тіјанџс торјџдісны?“

„Ме тышкасі ськџџ“, вочавізіс Сілвіо, „со і пам-
јатнік міјан појеџіноклџн“.

Сілвіо чеччіс да картоныс кыскіс зарні сырса
галуна гџрд шапка (сіјџс, мыј французјас шуџны
bonnet de police¹⁾; сіјџо пуктіс јурас; шапкасџо вџлі лы-
јџма кымџссыс вершџк вылітіжык.

„Ті тџdad“, воџо вісталіс Сілвіо, „мыј ме служіт-
лі ***-џој гусарскџој полкын. Менам самџој тіјанлы тџд-
са: ме велалі ыжыдавны, но том дырјі таяџо вџлі
менама страст. Міјан кадџо бујство вџлі модаын: ме
вџвли первој бујанџн арміјаын. Мі ошјысім јуџмџн:
ме јуџмџн панјі славнџој Б***, код јылыс гіжліс
џ. д — в²⁾). дуелјасыд міјан полкын вџвлины быд
здук: ме быд вылын вџвли лібџо свіџетелџн, лібџо учас-
тујтысџн. Јортјас менџо раџејтлісны, а полкџвџој коман-
џірјас, кодјасџс быд здук вежлавлісны, віџдісны ме
вылџо, кызі колана лџк вылџо.

Ме лџна (лібџо ег лџна) німкоџасі аслам славаџн,
кызі міјан дінџо опреџелітчіс том морт озыр да знат-
нџој фаміліјеа (ог кџсјы віставны сіјџс). Чужџмсаџн
ег азчыс сещџм блістателнџој шуа мортсџо! Вообра-

¹⁾ *Bonnet de police* — поліцејскџој фуражка, шапка.

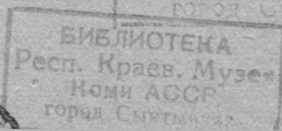
²⁾ *џ. д — в* — џеныс давыдов (1874—1830), пушкінскџој кад
дырса второстепеннџој поет, Наполеонкџд 1812 воца парті-
занскџој тышын участнік; аслам стіхјасын сіјџо воспевајтліс
војна да војеннџој служба, а сіџ-жџо віна да гаж.

ʒitöj ti томлун, вежөр, мичлун, һинөмөн куттөм
 гажлун, һинөмөн думажттөм збојлун, гора һим, җенга,
 кодлыс сижө ез төд шцөтсө да коди сылөн некор ез
 бырлыв, да мөвпыштөј, кушөм җејствије сылы вөли
 колө вөчны мијан костө. Ыжыдалөмөј менам катовт-
 җис. Менам слава вылө бостөмөн, сижө заводитлис
 корсны менсым дружитөм, но ме примити сижөс көзы-
 да, i сижө җик жалиттөг ылыстҗис ме дорыс. Ме куті
 мустөмтны сижөс. Полкын да нывбабајас обще-
 ствоын сылөн успехјасыс вәјөдисны менө җик өтча-
 јанјеөҗ. Ме куті корсны сәкөд пиңасан помка; ме-
 нам епиграммајас ¹⁾ вылө сижө вочавиҗис епиграммаја-
 сөн-жө, кодјас пыр кажитҗисны меным һемвичыстө-
 мөнжык да јосжыкөс менамыс да кодјас җерт вөли-
 ны јона гажажыкөс: сижө шмонитис, а ме скөралі. Бөрја-
 пом өтчыд полскөј помешщик ордын бал вылын аҗҗі,
 кыҗі став дамајас, а медҗасө көҗайкаыс, коди вөли мекөд
 јитөдын, сөмын сы вылө вескөдөмны ассыныс внима-
 һије, ме шуі сылы пелас кушөмкө плоскөј грубост.
 Сижө өзјис да сетис меным банбокө. Ми ускөдҗим саб-
 лајас дорө; дамајас сәдтөг гылаліны; мијанөс өт-мөдарө
 кыскисны, i сижө-жө војнас ми муһим тышкасны.

Тајө вөли јурдигөн. Ме сулалі индөм местаын ас-
 лам кујим секунданткөд ²⁾. Виставны поҗтөм терпит-
 төг ме вичыҗис ассым протівникөс. Тувсовја шонди
 кәјис да жарыс кутис-һин пуксыны. Ме аҗҗі сижөс
 ылысан. Сижө локтис подөн, сабла вылас муһирөн,
 өти секунданткөд. Ми мөдим сылы воча. Сижө матыс-
 мис, кias черешнаөн тыр фуражка кутиг. Секундант-

²⁾ *Епиграмма* — сөралана сөхотвореније.

¹⁾ *Секундант* — дуел дырји сөдетел.

јас мурталісны мјанлы даскык восков. Меным кол-
лө вөлі лыжны первој: но скөрмөмла волңеніеыс
менам вөлі сещөм ыжыд, мыј ме ег лыгт нафејтчы-
ны аслам кі вылө да, мед сетны аслым кад саж-
кавны, первојыс лыжны сеті сылы; менам прөтивнік
ез сөгласітчы. Шуім шыбітны жеребеј: первој нуме-
рыс сурі сылы, кодөс век радејтис шудыс. Сіјө
меғітчіс да лыжіс менсым картузөс. Öчеред вөлі ме-
нам. Олөмыс сылөн, бөрјапом, вөлі менам кіын; ме
візөді сы вылө горша, зілі казавны полөмлыс көт
өті вужөр. Сіјө сулаліс пістолет улын, бөрјіс кар-
тузгыс кісмөм черешнајас да сөлаліс көјдысјассө,
кодјас лебісны ме дорөз. Сылөн вескоф ногасыс дур-
мөдіс менө. Мыј пөльзаыс меным, мөвпышти ме, бост-
ны сылыс олөмсө, кор сіјө нөті оз дорожіт сіјөн?
Лөг мөвп кыптис менам јурын. Ме лезі пістолетөс.
Тіјанлы, кажітчө, өні абу смертөз, шуі ме сылы; ті
ізволітад завтракајтны; ме ог көсјы торкны тіјанлы.
Ті нөті он торкө меным, вочавізіс сіјө, вај лыјөј,
а колөкө кыз тіјанлы колө; лыјөмыс колө ті сажын;
ме пыр даг тіјан услугајаслы. Ме шыөдчі секундант-
јаслы, вісталі, мыј өні лыжны ог көсјы, і поједінок
тајөн і помасіс.

Ме петі отставкаө да воі тајө местечкоас. Сіјө
кадсаңыс ез кол ні өтік лун, мед ме ег мөвпав во-
зөс јылыс. Öні менам час воіс...“

Сілвіо кыскіс зепгыс асывнас воөм пісмөсө да
сетіс меным сіјөс лыдфыны. Кодкө (тыдалө, фелөјас
куза сылөн повереннөј) гіжіс сылы Москваыс, мыј
төдса особа регыд көсјө законнөја гөтрасны томінік
міча ныв вылө.

„Ті казалад“, шуіс Сілвіо, „коді сіјө төдса осо-

Баыс. Муна Москвао. Вірөдлам, сешөм-ө вескода бостас сижө смертсө аслас свадьба возын, кызи коркө виччыгис сижөс черешнајас сајын!“

Тајө кывјас дырји Сильвио чеччис, шыбытис жожө асгыс фуражкасө да кутис ветлөдлыны комната ку-
за өтарө-мөдарө, кызи тигр аслас клеткаын. Ме кыв-
зи сижөс вөрзывает; тешкод, паныда чувствојас вол-
нужтисны менө.

Слуга пырис да висталис, мыј вөвјас дасөс. Силь-
вио топыда кутис менсым киөс; ми окыштчим. Сижө
пукгис тележкао, көни кујлисны кык чемодан, өтыс
пистолетјасөн, а мөдыс сижө көлујөн. Ми прөщажт-
чим нөшта өтчид, и вөвјас гөнитисны.

II

Колі некымын во, и гортса обстојателствојас вөс-
ча меным лоі овмөдчыны N ** ујездса гөлиник сик-
тө. Овмөсөн вескөдліг моз ме ег дугдыв нөжјөнїк
ышлолавыны шумнөј да төждыстөм воҗа олөм јылыс.
Медса сөкыд меным вөлі велааны коллавыны тув-
совја да гожса рытјассө зик өтнамөн. Обедөз кыжкө
ме нөшта нужөдлі кадсө, старөстакөд төлкујтїг моз,
ужјас вылө ветліг либө выл заведеңіејас вїдлалїг
моз; но кыз сөмын кутас пемдыны, ме некыз ег
төд, кытчө воштысны. Ещанїк кнїгајассө, кодјас су-
рыны меным шкафјас улыс да кладөвөјыс, менам вөлі
лыдөма наїзуст. Став мојдјассө, кодјасөс сөмын
вөлі вермө помңитны клучница Кїріловна, меным
ставсө мојдліс-ңин; бабајаслөн сылөмыс менө шогө
ускөдліс. Кутчысли ме јумөвтөм наливка бердө,
но сыыс менам вїгис јур; дај колө шуны, поли
ме пөрны шогсөмла пјанїцаөн, мөд ногөн-кө гор'көј

пјаніцаон, мыј вылө уна прімер ме аҗывлі асланым
ујездыс. Матыса согедјас ме дінын ез вөвны, кык
лібө кујім гор'көј пјаніца кынзі, кодјаслөн сорні-
ныс кызвыннас вөлі сушіктөмын да ышлолалөмын.
Өткөн олөмыс вөлі терпітанаторжык.

Месан ноль верст сајын вөлі Б*** графіналөн
озыр поместје; но сені оліс сөмын управітельс, а
графінаыс воліс аслас поместіеө сөмын өтчыд, ве-
рөссајө мунаң медвоҗа воас, дај сіјө оліс сені тө-
лыгыс ез дыржык. Но менам өткөн олан мөдөд ту-
лысө паскаліс јуөр, мыј графіна верөсыскөд воас
аслас сіктө гожөм кезлө. Збылыс, најө воісны јун-
төлыс заводітчігөн.

Озыр согедыслөн воөмыд ем зев төдчана кад
сіктса олысјаслы. Помешшікјас да налөн двөрөвөјјас
төлкујтөны сы јылыс төлыс кык воҗыв да во кујім
бөрас. Ме јылыс-кө шуны, то, вістала, том да міча
согедка воөм јылыс јуөрыс ме вылө јона дејствуј-
тіс; ме ег вермы віччысны сіјөс аҗаөм да сы вөсна
первојја вөскрегеңнаө сіјө воөм бөрын өбед бөрын
мөдөдчі сіктө рекомендујтчыны најө сіјательствојаслы,
кызі матыса согед да всепокорнејшөј слуга.

Лакеј пыртіс менө графскөј кабинетө, а ачыс
муніс віставны ме јылыс. Ыжыд кабинет вөлі пел-
көдөма зев роскошнөја; стенјас бердын сулалісны
шкафјас кнігајасөн, і быд вылын бронза бјуст;
мраморнөј камін вестын вөлі паскыд җеркала; жож-
сө вөлі ежөма турунвіж нојөн да волсалөма ковјор-
јасөн. Аслам гөль пелөсын роскошыс отвыкнітөмла
да јозлыс озырлунсө важөн-нін аҗывтөмла ме падмі
да віччысі графөс кушөмкө тіралөмөн, кызі провин-
ціјаыс просітел віччысө міністрлыс петөм. Оҗөсјас

воссісны, і пыріс ар комын кыка лёсыд мужчіна. Граф матыстчїс ме сіно восса да дружелубнõй чужомõн; ме зілі збожмõдчыны да заводітлі ескõ ачымõс рекомендујтны, но сіјõ панјїс менõ. Мі пуксім, свободнõй да лубезнõй сорныс сылõн регыд разõдіс менсым одічалõй јандыгõмõс; ме-нын куті пырны аслам пырса положеніјеõ, кызі друг пыріс графіна, і менам падмõмõй кыптїс нõшта јона. Збылыс, сіјõ вõлі красавіца. Граф тõдмõдіс менõ; ме кõсјї петкõдчыны збојõн, но кымын јона зілі бостны ас вылõ вескофлунсõ, сымын јонжыка чувствужті ачымõс омõла. Наяõ, мед сетны меным кад бостны ачымõс кїõ да велавны выль тõдмасõмас, кутїсны сорнїтны ас костаныс, кутїсны аснысõ ме кõд кызі бур соседкõд да церемонїјастõг. Секи ме куті ветлõдлыны õтарõ да мõдарõ, вїõдалї кнїгајас да картїнајас. Картїнајасад ме абу тõдыс, но õтїк кыскїс менсым внїманїеõс. Сїјõ петкõдліс кушõмкõ від Швейцарїјаыс; но чужмõдіс менõ сенї ез жївопісыс, а сіјõ, мыј картїнасõ вõлі лыјõма кык пулаõн мõда-мõд вылас вевсõн. „Вот бур лыјõм“, шуї ме, графлаң шыасõмõн.—„да“, вочавїзіс сіјõ, „лыјõм зев бур. А бура тї лыјсад?“вогõ нуõдіс сіјõ.—„Бура код“, вочавїзі ме, дырõн меным матыса тор јылыс сорнї вужõм вылõ радліг. „Комын восков сажсаң картїõ інма, тõдõмыс тõдса пістолетјасыс“. — „Збыль?“ шуїс графіна ыжыд внїманїе петкõдлõмõн; „а те, менам друг, інман-õ картїас комын восков сажсаңыс?“—„Коркõ“, вочавїзіс граф, „мї відлам. Аслам кадõ ме ег омõла лыјсыв; но вот колї-нын нол во, кызі ме кїõ ег бостлы пістолет.“— „О“, шуї ме, „сізкõ заклад варта, мыј ваше сіја-

телство картио он вескалој і кыз восков сајсан: пістоletыд коро быдлунја упражненіе. Тајос ме: төда опыт серті. Міжан полкын ме лыддысли өті медбур лысыгон. Отчыд меным быдса төлыг ез удайтчыв бостлыны пістоlet: менам пістоletјас вөліны почінка вылын; мыј ескө ті чајтад, ваше сіјателство? Первојыссө, кызі куті сесса лыжыны, ме дорывы нөлыг ег інмы бутылкао кыз: вйт восков сајсан. Міжан вөлі ротмістр ¹⁾, зев јос кывја, гажа морт; сіјө сен вөлі да шуис меным: тыдалө тенад, вокөј, кыд оз лыб бутылка вылад. Нет, ваше сіјателство, оз ков еновтны тајө упражненіејастө, а: то вунөдан бурещ. Медбур лысыг, кодос меным удайтчылыс төдлыны, лысис быд лун, ещавылө-ниң кујимыг, өбед возын. Тајө сылөн вөлі лөсөдөма, кызі вина румка“. Граф да графіна вөліны радос, мыј ме варовмі. „А кушөма лысис сіјө?“ јуалис менө граф.—„да со кызі, ваше сіјателство: ақзас вөлі сіјө, пуксис стенө гут: ті сералад, графіна? Јеј-богу збыл. Вөлі ақзас гутсө да горөдас: Кузка, пістоlet. Кузка вайө сылы зарадітөм пістоlet. Сіјө клоп, дај лазас гуттө стенө!“

—„Тајө шенчөдана!“ шуис граф: „а кыз сіјөс шулісны?“—„Сілвіо, ваше сіјателство“.—„Сілвіо!“ горөдіс граф, аслас местасыс чеччыштөмөн; „ті төдлід Силвіоос?“—„Кыз ег төдлы, ваше сіјателство; мі ськөд вөлім друјас; сіјөс міжан полкын примілісны ас јортос моз; да со-нін во вйт, кызі сы јылыг некушөм јуөр ог төд. Сіқкө і ваше сіјателство: төдлід сіјөс?“—„Төдлі, бура төдлі. Ез-ө виставль

¹⁾Ротмістр—офіцерскөј чін (кавалеріјаын).

сijö тiјанлы öтi тешкод вöвлöм тор?“—„Абу-ö чу-
жöмбанö кучкöм, ваше сiјателство, кодi сурiс сы-
лы бал вылын кущöмкö повесагаң?“

—„А вiставлiс сijö тiјанлы повесаыслыс нiмсö?“—
„Ез, ваше сiјателство, ез вiставлы... Ах! ваше сiја-
телство“, воэö нуöдi ме, iстiна гөгöрвоны заводi-
тöмөн, „iзвiнитöј... ме ег тöд... Абу-ö-нiн тi?..“—„Ме
ачым“, зев шог пырыс вочавiсiс граф, „а лыжöм
картинаыс лоö памјатник мiјан медбöрја паныдаслöм-
лы...“—„Ах, донаöј менам“, шуiс графiна, „јен мо-
гыс, ен вiставлы; меным шуштöм лоö кывзыны-
сö.“—„Нет“, паныд шуiс граф, „ме ставсö вiстала;
сijö тöдö, кычi ме öбöдiтi сылыс другсö: мед-жö
тöдö, кычi Сiлвио воэöс мынтiс мен.“ Граф матыс-
тiс меным креслö, i ме кыли сылыс со кущöм вiст.

„Вiт во сајын ме гöтрасi.—Медвоэа тöлыссö, the
honeу moon ¹⁾), колылалi ме танi, тајö сiктас. Тајö кер-
каыслы ме објазан аслам олöмын медса бур мiнут-
јаслы да öтi медса сöкыд казтылöмлы.

Öтчыд рытын мi ветлiм öтлаын верэöмөн; вöлыс
гöтырлөн мыжкö кутiс асныравны; гöтыр повзiс, се-
тiс поводјассö меным да гортö мунiс подөн; ме му-
нi воэö. Öшiнулыс ме азчi тујыввса телега; меным
вiсталiсны, мыј менам кабинетын пукалö морт, кодi
оз кöсјы вiставны ассыс нiмсö, но прöста шуiс, мыј
сылы меöз ем мог. Ме пырi тајö комнатаас, i пемыд-
сыс азчi бусөн тырöм да тошсалöм мортöс; сijö су-
лалiс танi камiн дорын. Ме матыстчi сы дiнö, чужöм-
серсö сылыс думвылö ускöдны зiлöмөн. „Те ен тöд
менö, граф?“—шуiс сijö дрöжжитан гөлöсөн. Сiл-

¹⁾The honey moon (англ.)—медовöј тöлыс (гöтрасöм бö-
рын медвоэа тöлыс).

віо!—горөді ме, і ог соґгы, ме кылі, кызі менам
јурсіјас друг сувтісны. Ұик сізі, вочавізіс сіјө, лыјө-
мыд ме сајын; ме локті лыјны аслам пістољетыс;
дас-ө те? Пістољетыс сылөн чурвізіс боқыса җептас.
Ме мерајті даскык восков, і сувті есіјө пелөсас,
корі сіјөс өдіјөжык лыјны, кытчөҗ гөтырөј ез-на во.
Сіјө нужөдіс—сіјө коріс бі. Сетісны сісјас.—Ме
ігналі өҗөсјас, ег щөкты некодлы пырны, да вылыс
корі сіјөс лыјны. Сіјө кыскіс пістољетсө да метіт-
чіс... Ме лыдді секундајас... Ме мөвпалі гөтыр јы-
лыс... Шуштөм колі мінута! Сільвіо лезіс кісө. Жа-
літа, шуіс сіјө, мыј пістољетсө зарадітөма абу че-
решна косточкајасөн... пулаыс сөкыд. Меным пыр
кажітчө, мыј міјан абу дуел, а мортөс віөм: ме ег
велав метітны өружіетөмлы. Заводітам вылыс: кыс-
кам пуд, коднымлы лыјны первој. Менам јурөј
кутіс бергөдчыны... Бытөкө, ме ег сөгласітчы...
Бөрјапом мі зарадітім нөшта пістољет; гартыштім
кык білет, сіјө пуктіс најөс фуражкаас, кодөс кор-
кө ме лыјлі; ме кыскі бара первој нумер. Те, граф,
дјавол коф шуда, шуіс сіјө нуммунөмөн, кодөс ме
некор ог вунөд. Ог гөгөрво, мыј мекөд вөлі, да
кущөм ногөн сіјө верміс менө сы вылө щөктыны.....
но—ме лыјі, і вескалі со тајө картінаас. (Граф індіс
чуннас лыјөм картіна вылө; чужөмыс сылөн өзјіс
бі моз; графіна вөлі ас чышјансыс кельджык: ме
ег вермы кутсыны горөдөмыс).

Ме лыјі, воҗө віставліс граф, і слава богу, ег
вескав; секі Сільвіо... (сіјө мінутаас сіјө вөлі збыл
ужаснөј) Сільвіо кутіс метітчыны меө. друг өҗөсјас
воссісны, котөрөн пыріс Маша да горөдөмөн шы-
бытчіс менам сылі вылө. Сылөн воөмыс бөр кыпө-

діс менсым став збојлунӧс. Донаӧј, шуі ме сылы, те
ӧмӧј он аґзы, мі шутітам? Кызі те повзін! Мун ју
стӧкан ва да лок мјан дінӧ; ме тӧдмӧда тенӧ ме-
нам важса друг да јорткӧд. Маша пыр-на ез ес-
кы. Вісталӧј, збыл-ӧ верӧсӧј шуӧ? шуіс сјӧ, гроз-
нӧј Сілвіолы шыасӧмӧн; збыл-ӧ, мыј ті кыкнанныд
шутітад? Сјӧ пыр шутітӧ, графіна, вочавізіс сылы
Сілвіо; ӧтчыд сјӧ шутітӧмӧн меным кучкіс банбо-
жкӧ, шутітӧмӧн лыјіс да роґӧдіс менсым тајӧ фураж-
жасӧ, шутітӧмӧн ӧні ез інмы меным; ӧні і меным
воіс кад шутітыштны... Тајӧ кыв шуігас сјӧ кӧс-
јіс метітчыны меӧ... сы дырјіл Маша ускӧдчіс сылы
кок улас. Сувт, Маша, јандыс! горӧді ме локыс;
а ті, судар, дырдад-ӧ іґдевајтчыны коңор нывбаба
вылын? Кутад-ӧ ті лыјны алі онӧ? Ог кут, вочаві-
зіс Сілвіо, меным тырмас: ме аґзылі тенсыд пов-
зӧмтӧ, тенсыд радлӧмтӧ; ме заставіті теныд лыјны,
месаң тырмас. Кутан помнітны менӧ. Сета тенӧ аслад
сӧвестыдлы. Секі сјӧ заводітліс-нын петны, но сувтіс
ӧзӧсас, візӧдіс меӧн лыјӧм картіна вылӧ, лыјіс сет-
чӧ пӧшти метітчытӧг да петіс. Гӧтыр кујліс садтӧг;
јӧз ез лыстны сјӧс сувтӧдны да повзӧмӧн візӧдісны
сы вылӧ; сјӧ петіс кілчӧ вылӧ, чукӧстіс јамшшіксӧ
да муніс менам чујмӧм бырӧмыс воґжык“.

Граф лантіс. Тащӧм ногӧн ме тӧдмалі вістлыс
помсӧ, кодлӧн заводітчӧмыс коркӧ сещӧма чујмӧ-
діс менӧ. Тајӧ геројыскӧд ме сесса ег-нін паныдас-
лыв. Вісталӧны, мыј Сілвіо, Александр Іпсіланті¹⁾

¹⁾ *Александр Іпсіланті* (1783—1828)—1821 воын туроқјас-
лы паныда неудачнӧј восстаніје дырјі грекјаслӧн ныр-
нуӧдыс. Греціја важысаң (XV немсаң) вӧлі туроқјас власт
улын; XIX нем заводітчӧгӧн развівајтчӧ буржуазнӧј націо-

кыпöдчылöм дырји, вескöдлiс етерiстјас ²⁾ отрадöн да усi Скулана дорын тыш дырји.

налнöй двiженiе, кодi пуктылiс могөн освободитны Грецијабс да лöбдны самостоятелнöй государство. Тажö двiженiеыслы отсаглiс роч царскöй правiтельство, кодi зiллiс жебмöдны Турцијабс да нафетчылiс ас влiянiе улö подчинитны Грецијасö.

²⁾ *Етерiстјас* (лiбö гетерiстјас)—Грецијаын гуса обществоса участникјас, повстанецјас.

ПУРГА

Кони ичатыся по буграм,
Топчут снег глубокой
Вот, в сторонке божий храм
Виден одинокой.

.
Вдруг метелица кругом;
Снег валит клоками;
Черный вран, свистя крылом,
Вьется над санями;
Вещий стон гласит печаль!
Кони торопливы
Чутко смотрят в темну даль,
Воздымая гривы

Жуковскіј 1)

1811 во помын, міжанлы зев тōдса эпоха²⁾, аслас
Њенарадово поместіеын овліс бур Гавріла Гавріло-

¹⁾ *Жуковскіј Васіліј Андрејевіч* (1783—1852)—Пушкінōз
ыжыд роч поетјас пыс өті, Пушкінлōн друг да учітель,
коді (Жуковскіј) прізнајтіс ассō вермōмōн аслас великōй
ученікōн. Уна вужōдліс іностраннōй кывјас вылыс (Гомер-
лыс „Одіссеја“, Шіллерлыс „Орлеанскōй дѣва“ да уна мук.).
Гіжліс еллегіјаяс (шог стіхотвореніејас) да балладајас
(фантастическōй лібō історическōй содержаніеа стіхотво-
реніејас); аслас музыкалнōй стіхјасōн Жуковскіј прівівајт-
ліс релігіознōй да монархіическōй взгладјас, покорност да
сміреніе. Епіграфсō бостōма „Светлана“ балладаыс, кōні
віставсō ныв олōм гадајтōм јылыс да сы јылыс, кызі сіјō
вōтōн аззыліс жōніксō кулōмōн.

²⁾ *Міжанлы зев тōдса эпоха*—сорныс мунō 1812 воын.
Наполеонкōд војна воъывса кад јылыс. Наполеон ас кіас
бостіс власт Франціјаын французскōй буржуазнōй револу-
ціја (1789 в.) бōрын да 1804-ōд восањ лоі імператорōн.
Буржуазнōй Франціја војутіс Рытиввыв Јевропаса мукōд
странајаскōд; Франціјакōд војнаō пыріс і Россіја, коді вōлі
Англіјакōд сојузын (тајō сојузыс колō вōлі торговōй інте-
ресјас вōсна).

вiч Р ***. Став округас сiјѳ нiмавлiс аслас наң-солон да бурлунѳн; согедјасыс быд здукѳ ветдывлiсны сы ордѳ сојыштны, јуыштны, ворсыштны гѳтырыскѳд бостонѳ ¹⁾ вiт урѳн, а код-сурѳ i сы вѳсна, мед вiѳѳдыштны дассiѳим арѳса стрѳјнѳј да кельд чу-жѳма најѳ ныв вылѳ, Марја Гаврiловна вылѳ. Сiјѳ лыддысiс озыр невестаѳн, i унаѳн сiисны сiјѳс ас са-јас лiбѳ асланыс пiјан сајас.

Марја Гаврiловнаѳс вѳли воспiтајтѳма французскѳј романјас вылын, да сiѳ-кѳ i вѳли раѳејтѳ. Мортыс, кодѳс бѳрјiс сiјѳ, вѳли гѳлиник армејскѳј прапоршцiк ²⁾, кодi вѳли отпускын аслас сiктын. Гѳгѳрвоана, мыј том морт ѳзјалис сещѳм-жѳ страгтѳн, i сыѳн раѳејтанторлѳн рѳѳителјасыс кыѳi сѳмын каѳалисны налыс мѳда-мѳднысѳ раѳејтѳмсѳ, дугѳдiсны нылыслы i мѳвпавны сы јылыс, а сы вылѳ вiѳѳдiсны ѳтставнѳј заседател ³⁾ вылѳ дорыс-на омѳлжыка.

Мiјан раѳејтчысјас пiсмѳасiсны, да быд лун аскежаныс азчыслiсны гусѳникѳн пожѳм јагын лiбѳ важ часовна дорын. Сен најѳ кланiтчисны мѳда-мѳдныслы нем чѳж раѳејтѳмын, норасiсны асланыс судба вылѳ да вѳчалiсны быдсама предположенiјејас. Таѳi пiсмѳасѳмѳн да сорнiтiгјасѳн, најѳ (мыј зiк јестественнѳ) воiсны тащѳм тѳлкујтѳмѳѳ: мi-кѳ ог вермѳ лолавны мѳдамѳдтѳг, а лок рѳѳителјаслѳн вѳлаыс оз лез мiјанлы ѳтлаасны, то оз-ѳ поѳ мiјанлы

¹⁾ *Бостон*—картиѳн ворсѳм.

²⁾ *Прапоршцiк*—медса iѳѳт офiцерскѳј чiн (неполнѳј офiцер).

³⁾ *Заседател*—чиновник, сiѳ шусана „присутствијеса“ (казеннѳј учрежденијеса, например судѳбнѳјыс) членјас пiыс ѳѳi.

сытөг артмөдчыны? Төдөмыс, тајо шуда мөвпыс
первој воіс јурас том зонлы, і мыј сіјө зев сөлөм
вылас воіс Марја Гавріловна романіческөј вообра-
женіјелы.

Воіс төв да пунктіс пом најө аҕыслөмјаслы; но
гіжасөмыс лоі сымын јонжык. Владімір Ніколајевіч
быд пісмөын кевміс сіјөс сетчыны сылы, венчајт-
чыны гусөн, зебсывны мыјкөдыра кежлө, сесса ус-
көдчыны рөдітелјас кок улө, кодјас, дерт, лооны
шемөсынөс героіческөј постојанствонас да радејтчыс-
јас шудтөмлуннас да налы зік шуасны: Челаф! лок-
төј міјан сывјө.

Марја Гавріловна дыр колебајтчіс; уна пышјан
план вөлі вештөма бокө. Бөрјапом сіјө сөглаітчіс:
урчітөм лунө сылы вөлі колө колчыны ужінтөг,
јур вісөм улө леччысөмөн мунны аслас комнатаө.
Ныв-слугаыс сылөн вөлі заговорын; кыкнаныслы
налы колө вөлі заднеј кілчө пыр петны садјө, сад
сајын аҕыны дастөм доф, сөвны сетчө да мунны
Ненарадовосаң віт верст сајө, Жадріно сіктө, вес-
кыда вічкоө, көні-нін Владімір віччычас најөс.

Решітелнөј лун воҕвылас, Марја Гавріловна вој-
быд ез уҕ; сіјө чукөртчіс, көрталіс јокмылсө белје
да плағтө, гіжіс куҕ пісмө аслас пөдругалы, өті
чувствітелнөј барышналы, мөддөс аслас рөдітелјас-
лы. Сіјө прөшщајтчіс накөд медеа меліа кывјас-
өн, коріс прөстітны ассыс прөступоксө кутны вер-
мытөм вына страстөн, да помаліс сіјөн, мыј медеа
шуда здукөн аслас олөмын сіјө пондас лыддыны
сіјөс, кор леҕасны сылы ускөдчыны аслас муса баҕ-
мам кокјас улө. Печатајтчіс кыкнан пісмөсө тулскөј
печаткаөн, көні вөлі рісујтөма кык өзјалан сөлөм,

улысас ми́ча гижөдөн, да э́к-нын југдигас ускөдчис
волпас вылас да вугыртис; но і сек зев лок вөтјас
быд здукын садмөдлісны сижөс. То кажитчис сылы,
мыј сущ сижө здукас, кор сижө пукгис доддө мунны
венчајтчыны, бағыс сувтөдис сижөс, локыг кыскис
лым куза да шыбытис пыдөстөм пемыд гуө,.. і сижө
сөлөмыс чеччөмөн лебис увлаңјурөн; то аңылыс сижө
Владимирөс, коді кујліс веж турун вылын келыд,
вирөс. Сижө кулігас јог гөлөсөн кевмысис сылы
термасны венчајтчыны сукөд... мукөд шуштөм да
төлтөм вөтјас лебисны сы воңын өтi бөрса мөд.
Сегга сижө чеччис, пырга дорыг келыджык да збы-
лыг висан јурөн. Бағыс да мамыс кағалисны сылыг
төждысөмсө; налөн меліа төждысөмыс да отырышја
јуасөмыс: мыј текөд, Маша? он-ө те вис, Маша?
кырлөдлісны сылыг сөлөмсө. Сижө зіліс најөс лөңөдны,
кажитчыны гажаөн, но ез вермы. Воис рыт. Сижө мөвп,
мыј медбөрја лун-нын сижө коллөдө аслас семја пыщ-
кас, топөдис сылыг сөлөмсө. Сижө вөлі өдва ловја;
сижө гусөникөн прөщцајтчис быдөнкөд, сы гөгөрса
став предметкөд. Вайисны ужнајтны; сөлөмыс сылөн
завоditic јона тiпкыны. дрөжжитан гөлөсөн висталис
сижө, мыј сылы ужнајтны оз ков, і кутис прөщцајт-
чыны багыскөд да мамыскөд. Најө оқыштісны сижөс
да, пырга моз, благословитисны; сижө муртса ез бөрд-
чы. Аслас комнатаө воөм мыст сижө ускөдчис крес-
лөө да бөрдчис кыз сiнваөн. Служанкаыс лөңөдис
сижөс да коріс збојмөдчыны. Ставыс вөлі даг. Час
жын мыстi Машалы пыр кежлө вөлі колө еновтны
бағ-мамлыг керкасө, ассыс комнатасө, лөң ныв
олөмсө... Ывлаын вөлі пурга; шуғлалис төв, ставен-
јас эуртисны да швачкөдчисны; ставыс кажитчис сы-

лы грѳзбаѳн да шуштѳм предзнаменованіеѳн. Регыд керкаын ставыс лѳніс да унмовіс. Маша гартчіс шальѳн, пасталіс шоныд капот, бостіс кіас-ассыс шкатулкасѳ да петіс заднеј кілчѳ вылас. Служанка нуіс сы бѳрса кык јѳрыш. Наяѳ леччісны садјѳ. Пурга ез лѳнав; тѳлыс пѳлтіс паныд, бытѳѳ зіліс сувтѳдны том преступніцаѳс. Наяѳ вынвылыс воісны сад помѳѳ. Туј вылын најѳс віччысіс доѳ. Кынмыс вѳвјас ез сулавны места вылас; Владімірлѳн кучерыс ветлѳдліс доѳ вожјас дорѳд да кутіс ретівјасѳ. Сіјѳ отсаліс барышналы да сіјѳ ныв-слугалы сѳвны да пуктыны доѳѳѳ јокмылјасѳ да шкатулкасѳ, бостіс вѳжжі, і вѳвјас лебчысны. Колам барышнасѳ судба попеченіјелы да Терешка кучер іскусствоы, ѳні віѳѳдлам міјан том лубовнік вылѳ.

Куѳ лун чѳж Владімір вѳлі разјездын. Асывнас сіјѳ вѳлі жадрінскѳј поп ордын; ѳдва ськѳд горнітчіс; сеса муніс сосед помешчікјас пѳвсыс корсны свідетелјасѳ. Первој, коѳ орѳѳ локтіс сіјѳ, неламын арѳса отставнѳј корнет ¹⁾ дравін, окота пырыс сѳгласітчіс. Таяѳ пріклученіеыс, ескѳдіс сіјѳ, сылы тѳдвылас ускѳдіс важса кад да гусарскѳј проказајас. Сіјѳ колѳдіс Владімірѳс ас орѳдас ѳбедатны, да ескѳдіс сіјѳс, мыј мукѳд кык свідетелј саяѳ ѳелѳыс оз сувт. Збылыс, пыр-жѳ ѳбед бѳрын воіс усјаса да шпорыјаса ѳемлемер Шміѳт да капітан-ісправніклѳн ²⁾ пі,

¹⁾ *Корнет*—младшѳј офіцерскѳј чін кавалеріјскѳј војскаын.

²⁾ *Капітан-ісправнік*—провінціаын (ујездын) ыжыд поліцејскѳј чіновнік.

ар дасквѣта дѣтинка, кодѣ неважѣн-на пырѣ уланѣ. Најѣ не сѣмын прѣмѣтѣсны Владѣмѣрлыг вѣзжѣмсѣ, но весѣг кланѣтѣсны сылы, мыј најѣ дасѣг жертвужтны сылы олѣмнаныс. Владѣмѣр кутлѣс најѣс рад пырыс да мунѣс гортас лѣсѣдчыны.

Важѣн-нын пемдѣс. Сѣјѣ мѣдѣдѣс ассыс надежнѣј Терешкасѣ тројкаѣн Ненарадовоѣ да сетѣс стѣч на-каз, а аслыс щѣктѣс лѣсѣдны ѣтѣ вѣлѣн ѣчѣтѣк дод-да ѣтнас кучертѣг мѣдѣдѣс Жадрѣноѣ, кытчѣ час кык мыгѣтѣ кымын колѣ вѣлѣ воны Марја Гаврѣлов-налы. Тујыс сылы вѣлѣ тѣдса, а муннысѣ ставыс кыч мѣнут.

Но муртса Владѣмѣр петѣс сѣкт сѣјса мујас вылѣ, кычѣ кыптѣс тѣв да лѣі сешѣм пурга, мыј сѣјѣ нѣнѣм ез кут азгыны. Ѧтѣ здукѣн тујсѣ тыртѣс; матѣгѣгѣрыс вошѣ вѣжоват пемыд гудырѣ, код пыр лебѣснѣлымлѣн жежыд шмотокјас; jeneжыс сѣлжѣтѣс муыскѣд; Владѣмѣр вескалѣс полѣѣ да весшѣрѣ зѣлѣс бѣр вескавны туј вылѣ; вѣлыс воглалѣс ылѣсас да бѣд здукын то кѣлѣс тола вылѣ, то вѣлѣс гуѣ; додѣс бѣд здукын пѣрласѣс.—Владѣмѣр зѣлѣс сѣмын некежны збылысса вѣстассѣ. Но сылы кажѣтѣс, мыј колѣс-нын час жынјыс унжык, а сѣјѣ пыр-на ез вожадрѣнскѣј рошщаѣз. Колѣс нѣшта мѣнут дас; рошщаыс пыр-на ез тыдав. Владѣмѣр мунѣс жужыд оврагјасѣн вомѣналан полѣ вывтѣ. Пурга ез лѣн, jeneж ез вогсы. Вѣв заводѣтѣс музны, а ас вывсыс пѣсыс зулкѣн кѣссѣс, кѣт сѣјѣ ѣ бѣд здукын вѣлѣ морѣсѣзыс лымјын.

Бѣрјапом сѣјѣ азгѣс, мыј мунѣ оз сыланѣ. Владѣмѣр сувтѣс: заводѣтѣс думѣжтны, казтывны, артавны, да казѣлѣс, мыј колѣ вѣлѣ бостны сылы вескыдыв.

Сіјö мөдіс вескыд вылө. Вöлыс сылөн муртса воглаліс. Часыг дыржык-нын сіјö вöлі тујын. Жадрінооэ колö лоны ңеылын-нын. Но сіјö муніс, муніс, а поleysлы помыс ез вöv. Пыр толајас да оврајас; быд здукö дод пöрласіс, быд здукын сіјö бөр сувтöдаліс сіјöс. Кадыс мунö; Владімір заводітіс јона төж-дысны.

дырөн бокын мыкö заводітіс сөдöдны. Владімір вескөдчіс сылаң. Матыстчігас сіјö аэзіс рошща. Слава богу, мөвпыштіс сіјö, öні матын-нын. Сіјö мөдöдчіс рошща дінтіс, надејччіс пырыс-пыр вескавны тöдса туј вылө лібö кыщовтны рошща гөгöрыс: Жадріно вöлі эік рошща сајас матын. Регыд аэзіс туј да пыріс пемыд сөд вөрö, кодöс куштöма төв. Тані вöлі лөң; тујыс шылыд, вöv збојміс да Владімір лөніс.

Но сіјö муніс, муніс, а Жадріно век ез тыдав; рошщаыслөн помыс ез вöv. Владімір повзöмөн аэзіс, мыј сіјö воіс төдтөм вөрö. Öтчајаніје шымыртіс сіјöс. Сіјö кучкіс вövсö; коңөр вöv заводітіс рөдтыны, но регыд наэмөдіс да час четвөрт мыгті бара мөдіс воглөн, көт кыз ез зіл вөтлыны сіјöс коңөр Владімір.

Наэöңкөн пујас заводітісны шочмыны, і Владімір петіс вöрғыс; Жадріно век-на ез тыдав. Колö лоны вöлі војшөр гөгөр. Сінва чөпöсјіс сылөн сінјасгыс; сіјö мөдіс ылöсас. Поводдаыс лөніс, кымөрјас разалісны, сы воэын кујліс јежыд гыа ешкынөн тупкысöм шылыд ерд. Војыс вöлі вел југыд. ңеылын сіјö аэзіс ічөтік сікт, көні вöлі нол лібö віт керка. Владімір мөдіс сылаң. Медвоэза керка дорас сіјö чечыштіс додсыс, котöртіс öшің дорö да заводітіс

жігөдчыны. Кымынкө минут мығти пу ставең воссис, і старік мыччіс ассыс зор тәшсө. „Мыј тед колө?“ — „Ылын-ө Жадріноөз?“ — „Жадріноөз ылын-ө?“ — „да, да! Ылын-ө?“ — „Абу ылын; верст даc лоө“. Тајос кылөм бөрын Владімір кватітіс ассө јурсіөдыс да коліс вөрзәйтөг, кызі віны мыждөм морт.

„А кытыс те?“ воэө јуасіс старік. Владімір ез вермы вочавізны јуасөмјас ылө. „Верман-ө те, старік“, шуіс сіјө, „сузөдны меным вөвјас Жадріноөз?“ — „Кущөм міјан вөвјас“, вочавізіс мужікыд. — „Ог-ө вермы бостны көт проводнікөс? Ме мынта, мыјда сылы колө“. — „Сулышт“, шуіс старік ставеңсө лезіг моз, „ме тед піөс ыста; сіјө тенө нуөдас“. Владімір кутіс віччысны. Ез кол минут, сіјө бара заводітіс жігөдчыны. Ставең кыптис, тыдовтчіс тош. „Мыј тед колө?“ — „Мыј-нө тенад піыд?“ — „Пырыс-пыр петас, көмасө. Алі те кынмін? Пыр шонтыс“. — „Благодаріта, mödöd зілжыка пітө“.

Зірја өзөс зуртыштис; деҫінка петіс дубінаөн да муніс воэө, то індаліс тујсө, то корсіс сіјөс, коді тырөма лым толајасөн. „Кымынөд час?“ јуаліс сіјөс Владімір. „да регыд-нін југдас“, вочавізіс том мужікыд. Владімір сесса ез-нін шу ні өті кыв.

Горзісны петукјас да вөлі-нін југыд, кор воісны најө Жадріноө. Вічко вөлі томана. Владімір мынтысіс проводніклы да муніс поп ордө. Поп ордын сылөн тројкаыс ез вөв. Кущөм јуөр віччысіс сіјөс!

Но бергөдчам ненарадовскөј бур помешшікјас дінө да візөдлам, мыј-нін налөн вөчсө.

А нінөм.

Пөрыс гозја садмісны да петісны гөстінөјө, Гавріла Гавріловіч колпака да бајковөј курткаа,

Прасковја Петровна ватнөј шлафрока ¹⁾). Вајісны самөвар, і Гавріла Гаврілович мөдөдіс нывкаөс төдманы Марја Гавріловналыс, кушөм сылөн зөңвізалуныс да кызі сіјө уҗис. Нылка воіс да вісталіс, мыј барышна-пө уҗөма лөка, но мыј өні-пө сылы кокніжык да мыј сіјө пырыс-пыр локтас гостінөјө. Збылыс, өзөс вөссіс, і Марја Гавріловна матыстчіс здоровајтчыны папеңкакөд да маменкакөд.

„Кызі тенад журыд, Маша?“ жуаліс Гавріла Гаврілович.— „Кокніжык, папеңка“, вочавізіс Маша.— „Те, көнкө, Маша, төрытнад көлмін“, шуіс Прасковја Петровна.— „Вермас лоны, маменка“, вочавізіс Маша.

Луныс көлі бура, но војлаңыс Маша вісміс. Мөдөдісны карө лекарла. Сіјө воіс рытгорулас да суіс вісыөс сөрысөн. Вөссіс сөкыд біа вісөм, і көнөр вісыс кык вежон кујліс кулөм выјын.

Некод керкаас ез төд пышјыны заводітлөм жывыс. Пісмөјассө, кодјасөс сіјө гіжліс төрытнас, вөлі сотөма; сылөн горнічнөјыс некодлы нінөм ез вістав, поліс господајас скөрыс. Поп, отставнөј көрнет, уска җемлемер да ічөт улан вөліны скромнөјөс, і ез прөста. Кучер Терешка некор нінөм лішнөјөс ез сорнітлыс, весіг і кодјурөн. Тақикөн гусаторсө вөлі җөбөма җужина жыңыс унжык заговоршщикөн. Но Марја Гавріловна, дугдывлытөм сөрөмын, ачыс віставліс ассыс гусаторсө. Но сылөн кывјасыс вөліны сещөм лөсавтөмөс, мыј мамыс, коді ез вешјыв сіјө волпас дорыс, верміс гөгөрвоны сетыс сөмын сіјө, мыј нылыс сылөн вөлі став сөлөмнас влүбітчөма Владімір Ніколајевічө, да мыј тыдалө раҗөйтөмыс

¹⁾ Шлафрок — халат.

вөлі висöмыслөн помкаөн. Сijö сөветуйтчис аслас верöсыскöд, кущом-сурö cocedjacköд да дырөн öтсöгласөн ставныс шуисны, мыj, тыдалö, сещом судбаыс Марja Гавриловналөн, мыj сужонöjtö i вөлөн он кыщовт, мыj гöллуныд абу локтор, мыj овны лоö озозырлуныскöд, а мортыскöд, да сiз воэö. Нравственнöj поговоркаяс овывлöны jона полезнöjöс сек, кор ми ассаңным еща мыj вермам думыштны аснымöс дорjөм вылö.

Сек коста барышңа заводитис бурдны. Владимир важөн-нин оз вöли тыдав Гаврила Гаврилович керкаын. Сijö повзис важ ног примитöмыс. Шуисны möдöдны сыла да виставны сылы виччыстөм шуд jылыс: гöтрасөм вылö сöгласитчөм. Но кущом-жö вöли ненародовскöj помешчикяслөн шензöмыс, кор најö корөм вылö вочакыв пыдди сысаң воис жынвыjö jöj писмö! Сijö гижис налы, мыj i кокыс сылөн некор оз ло најö керкаын, да корис вунöдны шудтөм морт jылыс, кодлы смерт колö зик öти надежаөн. Кымынкö лунмысти најö кывлисны, мыj Владимир мунис армијаö. Таjö вöли 1812 воын.

дыр ез лыстны виставны та jылыс бурдыс Машалы. Сijö некор ез казтыв Владимир jылыс. Кымынкö тöлыс мысти-нин, сылыс нимсö Бородино улын сöкыда ранитчөмjас да отлитчөмjас лыдын аззөм мыст, сijö усi сактöг, да полисны, мед бiа висöмыс бөр ез бергöдчы. Сöмын, слава богу, саксö воштылöмыс сijөн i колi.

Мöд шог сijöс суис: Гаврила Гаврилович кувсис да колис сijöс наследницаөн став именije вылас. Но наследствоыс ез гажöд сijöс; сijö сөлöмсаңыс жукис конөр Прасковja Петровналыс шогсö, кланитчис не-

кор Һе јансөдчыны ськөд; кькнаныс најө еновтисны Һенарадово, шог кақтылан местасө, да вужісны овны ***-скөј поместјеө.

Жөнікјас гөгралісны і тані лөсыд да озыр невеста гөгөр; но сїјө Һекодлы ез сетлы весіг ічөтїк наҕеја. Мамыс мукөд дырјї вөјпөдіс сїјөс бөрјыны аслыс другөс; Марја Гавріловна довкјөдліс јурнас да думыштчывліс. Владімір ез-Һын вөв ловја: сїјө куліс Москваын, францужас пыріг возвылын. Сылөн паметыс кажітчіс Машалы свјашщеннөјөн; сїјө візіс ставсө, мыј верміс кақтывны сїјөс: кнїгајассө, кодјасөс сїјө коркө лыддыліс, сылыс серпасјассө, нотајассө да стїхјассө, кодјасөс гіжліс сїјө сылы. Согедјасыс, став јывсыс төдмалөм бөрын, шенҕисны сїјө постојанстволы да окота пырыс віччысісны герөјөс, кодї восторжествујтас тајө девственнөј Артемїза ¹⁾ шог верност вылас.

Сек кості војна славаөн вөлі помалөма. Міјан полкјас бөр воалісны граҕца сајыс. Јөз ускөдчіс налы паныд. Музыка ворсіс завојујтөм сыланкывјас: „Vive Henri—Quatre“ ²⁾, тірольскөј вальсјас ³⁾ да „Жокондаыс“ ⁴⁾ аріјаяс. Офіцерјас, кодјас мунлісны војна вылө пөшті отрокјасөн, воалісны тыш сынөдын сөвмөмөн, морөс тырыс крестјасөн.

Салдатјас гажаа сорнітісны мөда-мөдныскөд, асланыс сорніө быд здукө Һемецкөј да францужскөј

¹⁾ *Артемїза* (Artemida)—древнеј грекјас верујтөм серті—охоталөн да девственностлөн боҕїна.

²⁾ *Vive Henri Quatre*—„Мед олас Генріх Һюлөд“ (францужскөј сыланкыв).

³⁾ *Тїроль*—Австріјаын места.

⁴⁾ *Жокондаыс аріјаяс*—„Жоконд“ операыс.

кывјас сужалөмөн. Вунөдны поэтөм кад! Радлан да славаа кад! Кушөм терыба тпкис роч мортлөн сөлөмыс отечество кыв кылігөн! Кушөм јумовөс вөліны аззысігөн сінвајасыс! Кушөм өтвылыс мі јітлім јөзлыс гордогҕ чувствосө государ дінө радејтөмкөд! А сылы, кушөм вөлі здукуыс!

Нывбабајас, роч нывбабајас вөліны сек бесподобнөјөс. Пырса көзыдлуныс налөн бырі. Радлөмыс налөн збыль вөлі сөлөмсанныс, кор победітелјасөс встречајтгөн најө горзісны: ура!

да сынөдө чепчікјас шыблалісны ¹⁾.

Kodі секса офіцерјас піыг оз вістав, мыј роч нывбабалы сіјө објазан вөлі медбур, meddona наградаөн?..

Тажө јарјугыд кадас Марја Гавріловна оліс мамыскөд *** губернаын, да ез аззыв, кызі кыкнан столицаыс празднујтис војскалыс воөмсө. Но ујездјасын да сиктјасын өтувја радлөмыс, гашкө, вөлі нөшта јонжык. Тајө местајасас офіцерлөн петкөдчөмыс вөлі налы збыль торжествоөн, і фрака лубовніклы омөль вөвли сывкөд орччөн.

Мі вісталім-нін, мыј сіјө, көзыдлун вылө вірөдтөг, Марја Гавріловна важногыс вөлі кышалөма корасысјасөн. Но ставыслы лоі бөрынтчыны, кор сіјө замөкын тыдовтчис раненөј гусарскөј полковнік Бурмін, петліцаас Георгіја да інтереснөј кельыдлуна, кызі шулісны сетчөс барышнајас. Сылы вөлі кыч квајт аргөгөр. Сіјө воіс отпускө аслас поместјејасө, кодјас вөліны орччөн Марја Гавріловна сикткөд. Марја

¹⁾ да сынөдө чепчікјас шыблалісны—А. С. Грібоједов (1795—1829) „Горе от ума“ німа знаменітөј комедіјаыс кывјас.

Гавріловна јона сїјѳ торјѳдіс мукѳдыс. Сы дырїи пырса зумышлуныс сылѳн вошли. Оз поѳ вѳлі шуны, мыј сїјѳ кокетнїчajtїс сукѳд; но поет, сылыс пове-денїесѳ азїгѳн, шуїс ескѳ:

Se amor non , che dyngue? ¹⁾

Бурмін збылыс вѳлі зев лѳгыд том морт. Сылѳн вѳлі бурещ сїјѳ вежѳр, кодї воѳ сѳлѳм вылас ныв-бабајаслы: бура астѳ кутан да быдтор каѳалан вежѳр, вылѳ пуксыны некущѳм зїлѳм да пыр гажа. Сылѳн Марја Гавріловнакѳд ассѳ кутѳмыс вѳлі прѳстѳј да свободнѳј; но мыј кѳт сїјѳ ез шу лїбѳ ез вѳч, сѳлѳмыс да сїнјасыс сылѳн сїзї і вїѳдісны сы бѳрса. Сылѳн вѳлі рам да јандысан сам, но јѳз пыщса сор-нї ескѳдіс, мыј коркѳ сїјѳ вѳлі ыжыд повесаѳн, і тајѳ некущѳма ез омѳлт сїјѳс Марја Гавріловна сїн воѳын, кодї (кызї і став том дамајас) рад пырыс прѳстїтлывлїс дурѳмјас, кодјас петкѳдлѳны самыс-лыс збојлун да ѳдјѳ бостѳѳм.

Но медса јона... (сїјѳ мелїлун дорсыс јонжыка, бур сорнї дорсыс јонжыка, келыдлун дорсыс јонжы-ка, кѳртѳда кї дорсыс јонжыка) том гусарлѳн чѳв олѳмыс медса јона кыпѳдлїс сылыс лубопытствосѳ да воображенїесѳ. Сїјѳ ез вермы не сознајтчыны сыын, мыј ачыс зев кажїтчылїс сылы; кѳнкѳ і сїјѳ, аслас вежѳр да опыт дырїїсѳ, верміс-нїн каѳавны, мыј сїјѳ торјѳдѳ сїјѳс мукѳдыс: кущѳм ногѳн-нѳ ѳн-ѳз сїјѳ ез азѳыв аслас кок улыс сїјѳс да ез-на кыв-лы сылыс прїзнајтчѳм? Мыј кутїс сїјѳс? полѳм, гор-дїтчѳм, муѳер волокїталѳн кокетнїчajtѳм? Тајѳ сылы

¹⁾ *Se amor non , che dyngue* (їталїанскѳј)— „Абу-кѳ раѳеј-тѳм тајѳ, то мыј-нѳ?“

вөлі загадкаөн. Бура мөвпыштөм бөрын сижө шуис, мыј полөмыс вөлі зик өти помкаөн, да шуис ышөдны сижөс јонжыка төждысөмөн да, обстојателствојас серти, весиг мелілунон. Сижө лөсөдліс медга виччыстөм пом да терпиттөг виччысис романическөј објаснење кад. Гусаторјыд, көт мед кушөм сижө ез вөв, нывбаба сөлөмыдлы век зев сөкыд. Сылөн војеннөј дејствіјејасыс вөчисны колана успех. Бурмін сещөма зумышміс да сылөн сөд сінјасыс сещөм биөн сувтлывлісны Марја Гавріловна вылын, мыј решітelnөј здукыс, кажітчіс, матын-нін. Соседјасыс сорнітісны свадба јылыс, кызі решітчөм делө јылыс-нін, а бур Прасковја Петровна радліс, мыј нылыс сылөн дырөн аззис аслыс достојнөј жөнікөс.

Өтчыд старушка өтнас пукаліс гостінөјын да течис гран-пасјанс, кызі комнатаө пыріс Бурмін да пыр-жө јуаліс Марја Гавріловна јылыс. „Сижө садјын“, вочавізіс старушка; „мунөј сы дінө, а ме тіјанөс понда тані виччысны“. Бурмін петіс, а старушка пернапасасис дај мөвпыштіс: гашкө талун-жө помагас делөйс!

Бурмін аззис Марја Гавріловнаөс пруд дорыс, бад улыс, кіас кнігаөн, да јежыд платтөөн, зик быттө романыс героінаөс. Медвоzza јуасөмјас бөрын Марја Гавріловна нароснө орөдіс сорнісө, тајөн мөда-мөдсө замешателствоө ваяөдөмөн, кытыс поzө петны сөмын виччыстөм да решітelnөј објаснењеөн. Тази і лоі: Бурмін, ассыс сөкыд положеніјесө чувствуйтөмөн, шуис, мыј важөн-нін корсіс случај вогтыны сылы ассыс сөлөмсө да коріс өти здук сижөс кывзыны. Марја Гавріловна тупкіс кнігасө, кывзыны көсјөмсө петкөдлөмөн лезіс сінјассө увлаң.

„Ме радејта тјанос“, шуис Бурмин, „ме страстнџа радејта тјанос...“ (Марја Гавриловна гџрдџис да копыртис јурсџ нџшта улџ). „Ме вџчи зев омџла, тјанос быд лун азывны да кывны лџсыд привычкалы сетчџмџн...“ (Марја Гавриловналы тџдвылџ угџ St Preux-лџн медвоzza писмџыс¹⁾). „ѐни-сор-нын паныд мунны аслад судбалы; тјан јылыс казтылџмыс, некодкџд џткодавны позтџм мелџ образныд тјан џнисаң лоџ менам олџмын мучџтчџмџн да радлџмџн; но меным коли-на нџшта вџчны сџкыд мог, востыны тјанлы ужаснџј гусатор да пуктыны мџјан костын вужны позтџм пыкџд...“ — „Сџјџ век вџли“, зев џдџџ џрдџис Марја Гавриловна, „ме некор ег вермы лоны тјан гџтырџн...“

— „Тџда“, назџникџн вочавџзис сџјџ сылы, „тџда, мыј коркџ ти радејтлџд, но кулџм да кујџм вога шогсџм... дџна, муса Марја Гавриловна! енџ зџлџј бостны менсым медбџрја гажсџ: мџвп, мыј ти ескџ сџгласџтчџнныд вџчны меным шуд, ти-кџ ескџ... чџв олџј, радџ бога, чџв олџј. Ти кырлалад менџ. да, ме тџда, ме чувствујта, мџ ти вџлид ескџ менам, но—ме медса шудтџм лов... ме гџтыра!“

Марја Гавриловна вџзџдлџс сы вылџ шензџмџн.

„Ме гџтыра“, воzџ вџсталџс Бурмин; „ме нџлџд во-нин гџтыра, џ ог тџд, кодџ менам гџтырџј, кџни сџјџ, да верма-џ азыслыны сџкџд коркџ!“

„Мыј ти вџсталад?“ горџдџс Марја Гавриловна;

¹⁾ *St Preux* (Сен-Пре) — францускџј писател Руссолџн „Выл Елоџза“ (XVIII нем) нџма романыс герој; тајџ западноевропејскџј лџтератураса медвоzza романјасыс џтџ, кџни петкџдчџ страстнџја радејтчџм; Марја Гавриловна думнас казтылџ геројыслыс лубовнџј писмџсџ.

„кущом тајо җешкод! Висталөј воғо; ме вистала бөрын... но воғо висталөј, вөчөј милөст“.

„1812 во заводитчигөн“, шуис Бурмин, „ме термаси Вильноо, көни вөли мјан полкным. Отчид соронрытын станцияо воом бөрын, ме өдјөжык щөкті доддавны вөв, кызи друг кыпөдчис лок пурга, и смотритель да јамщикјас советуйтисны меным виччысыштны пурга помсө. Ме кывзыси налыс, но гөгөрвотөм төждысөм шымыртис менө; кажитчис, кодкө менө сиз и тојлис. А пурга век ез лөңав; ме ег вермы терпитны, щөкті вылыс доддавны да мөди самөј пургаас. Јамщиклы думыштчис мунны ју куға, мыј чинтис ескө мјанлыс туйсө кујим верст вылө. Кыркөщјассө вөли тыртөма; јамщик казавтөгыс вужис сижө местасө, кыти петлисны туй вылас, да тазикөн ми лоим төдтөм местаын. Пурга ез лөң; ме аҗаи би југөр да щөкті сетчө мунны. Ми воим сиктө; пу вичкоын вөли би. Вичкоыс вөли восса; өграда саяс сулалисны кымынкө дод; паперт вывти ветлисны јөз. „Татчө! татчө!“ горөдисны кымынкө гөлөс. Ме щөкті јамщиклы матыстчыны. „Пөмилуйт, көни те вошлин?“ шуис меным кодкө; „невестаыд сафтөм, поп оз төд мыј вөчны; ми дасөс вөлим мунны бөр. Чеччы-жө өдјөжык“. Ме кыв шутөг чеччышти доддыс да пыри вичкоө, кодөс слабиһика вөли југдөдөма кыкө-кујим сискөн. Вичкоын пемыд пелөсын, лабич вылын пукалис ныв; мөд ныв зыртис сылыс високјас. „Слава богу“, шуис сижө, „өд-ва-өдва ти void. Муртса ти барышнаөс енө виөј“. Пөрыс поп матыстчис ме динө јуалөмөн: „Щөктад заводитны?“— „Заводитөј, заводитөј бағушка“, рассејаннөја вочавиҗи ме. Нывсө кыпөдисны. Сижө кажитчис меным лөсыдөн... Гөгөрвотөм, прөститны позтөм кок-

нілун... ме сувті сы дорö налој возын; поп терма-
сіс; кујім мужчіна да горнічнөј кутышталісны невес-
таос да ноксісны куш ськөд. Міжанос венчајтісны.
„Окасө“, шуісны міжанлы. Ме көсјі сіјос окыштны...
Сіјө горөдіс: „Ој, абу сіјө! абу сіјө!“ да усі садтөг.
Свідетельяс вескөдісны ме вылө повзөм сінјаснысө.
Ме бергөдчі, петі вічкосыс некодөн куттөг, ускөд-
чі кібіткаө да горөді: вөтлы!“

„Јенмөј менам!“ горөдіс Марја Гавріловна: „і ті
онө төдөј, мыј лоі тіјан коңөр гөтыркөд?“

„Ог төд“, вочавізіс Бурмін: „ог төд, кызі шусө
сіјө сіктыс, көні ме венчајтчі; ог помніт кушөм стан-
ціјасаң муні. Секі ме сещөм еша чајті аслам прес-
тупнөј ышмөмлыс ыждасө, мыј, вічкосаң петөм бө-
рын унмовсі, да садмі аскі асывнас, којмөд станціја-
ын-нін. Слуга, коді вөлі секі мекөд, куліс походын,
өні ме ог-нін надејчы азыны сіјос, код вылын ме
шутіті сещөм лока, да коді өні сещөм чорыда мын-
тіс возос“.

„Јенмөј менам, јенмөј менам!“ шуіс Марја Гаврі-
ловна, сіјос кіөдыс кутөмөн; „сіккө тајө вөлід ті. І
ті он төдөј менө?“

Бурмін келдөдіс... да ускөдчіс сіјө кокулө...

ГОРТ ВӨЧЫС

Не зрим ли каждый день гробов,
седин дряхлеющей вселенной?
Сержавин ¹⁾

Medbörja ембурсö горт вөчыс Adrian Прохоров-лыс сөвтисны покојникјасöс кыскалан dođđö, i кла-ча пара нөлöдыс mödöđчис Басманнөјсаң Никитскöј ²⁾ улич вылö, кытчö горт вөчыс вужис аслас став кер-канас. Лавкасö игналöм бöрын, воротаас сijö тувја-лис объявленije, мыј керкаыс вузавсö да сетсö пате-ра улö, да подöн mödöđчис выл оланинö. Золаник виж керка динö матыстчиг моз, код вылö важысаң-нин сылöн вежыс петис да кодöс бөрјапом бостис сijö поводнöј ыжыд доныс, пöрыс горт вөчыс шензöмөн казалис, мыј сölöмыс сылöн ез радлы. Тöдтöм порог вомөн вужöм бöрын да выл оланиныс шöјтöм аззöм бöрын, сijö ышловзис аслас важ кигсöм керка куза-

¹⁾ *Сержавин* Гаврил Романович (1743—1816)—Пушкинöз ыжыд поетјас пые öти. Јонжыкасö гижлис торжественнöј, ошкана стихотворенијас, сиз шуана одајас (например, тöд-чана сылöн ода „Фелица“, кодöс сijлöма Јекатерина II импе-ратрицалы).

Пушкинөн вайöдан кывјассö бостöма сержавинлыс „Во-допад“ нима одаыс, кодöс сijö гижлис Јекатериналы маты-сајас пые öти морт кулöм куза, кназ Потомкин Таврическij кулöм куза (1791 во). Тајö одаас сержавин висталö друг воан смерт јылыс да морт величije ничтожество јылыс.

Пушкин бостö тани епиграф пыддыс сержавинлыс тор-жественнöј стихјас да тајөн тöдчöдö аслас повестлыс шмо-нитана самсö.

²⁾ *Басманнöј, Никитскöј* (возö Разгулај, Никитскије во-рота)—уличјас да местајас Москваын, көни муно шејстви-јеыс.

ыс, көні даскөкжамыс во чөж ставсө вөлі лөсөдөма медга чорыд пөрадок серті; кутіс відны ассыс кыкнан нывсө да работыңасө нөжмыдлуныс, да ачыс заводітіс отсасны налы. Регыд пөрадок лоі лөсөдөма; образјаса ківот ¹⁾, дозмук тыра шкап, пызан, фиван да крөват местітчісны пыді комнатаын налы урчітөм пелөсјасө; кухняын да гостінөјын местітчісны көзаінлөн ізделіјејас: быд пөлөс рөма гырыс і посні гортјас, сің-жө шкапјас траурнөј шляпајасөн, мантіјајасөн да факелјасөн ²⁾. Ворота вылын кыпаліс вывеска, кытчө вөлі рісүјтөма кызынік Амурөс ³⁾, коді кутіс увлаңјурөн пөрөдөм факел. Вывеска вылас гіжөма: „тані вузавсөны да ежсөны прөстөј да красітөм гортјас, сің-жө сетсөны прокатвылө да зонтыссөны важјас“. Нывјасыс мунісны асланыс светліцаө. Адриан кышовтіс ассыс оланінсө, пуксіс өшің дорө да щөктіс пуџөдны самөвар.

Просвешшоннөј лыддысыс төдө, мыј Шекспір ⁴⁾

¹⁾ *Ківот*—кіот, образјаслы рама—подставка.

²⁾ *Траурнөј шляпајас, мантіјајас да факелјас*—похороннөј процессіјајас вылө форма (мантіјајас—куз плащјас).

³⁾ *Амур*—древнөј римлана ескөмјас серті радејтөмлөн јен; сіјөс векжык ізображајтлісны бордја том зон відөн. Горт вөчыс вывеска вылын Амурлөн ізображеңіјеыс індіс тајө вывескалыс ылепостсө. Амурсө ізобразітөма увлаңјурөн пөрөдөм факелкөд—тајө должен петкөдлыны кулөм (смерт).

⁴⁾ *Шекспір* Вільям (1564—1616)—знаменітөј англійскөј пісател, автор зев уна драмалөн, кодјас лыддыссөны міровөј літератураын медга бур обраеңјасөн (сешөмјасыс, шуам „Отелло“, „Гамлет“, „Макбет“, „Король Лір“ да мукөд). Гамлет пјесаын петкөдлөма шмонітыс да варов горт вөчысөс.

да Валтер Скотт ¹⁾ кыкнанныс петкөдлісны ассыныс гу коджысјассө долыд да шутытыс јөзөн, мед тајө протівоположностнас јонжыка пораџитны мјанлыс во-ображеніе. Істіна уважајтөм вөсна мі огө вермө вөтчыны најө прімер бөрса да мјанлы быт лоө віс-тавны, мыј мјан горт вөчыс җік вөлі өткод аслас шуштөм ремеслөкөд. Адриан Прохоров пыр вөлі зу-мыш да мыјкө думајтыс. Чөв олөмсө сіјө еновтлыв-ліс гашкө сөмын сы могыс, мед відыштны ассыс ныв-јассө, кор сулывліс најөс ужтөг прохожејјас вылө өшіңөд візөдігөн, лібө мед корны аслас ужыс ыж-ыджык дон налыс, кодјаслөн лолі несчассө (а му-көд дырјыс і удовольствіе) нуждајтчыны сыын. І сіз Адриан, өшің воҗын пукаліг да сізімөд чашка чај јујіг, пырса моз вөлі вөјтчөма гажтөм мөвпјасө. Сіјө думајтіс көш дорыс моз кіссыс зер јылыс, коді ве-жон сајын кымын суіс застава дорын отставнөј бри-гадирөс ²⁾ җебігөн. Уна маңғіјаяс та вөсна чінісны, уна шлапајас чукрасісны. Сіјө воҗыв арталіс быт лоан рөскөдјассө, сы вөсна, мыј горт вывса көлуј-ыслөн важ запасыс сылөн воіс шогмытөм выјөз. Сіјө надејччіс вештыны убытоксө пөрыс купчіха Трухіна вылын, коді во гөгөр кымын-нын вөлі куланвыјын. Но Трухіна оліс Разгулајын, і Прохоров поліс, мед

¹⁾ *Валтер Скотт* (1771—1832)—знаменітөј шотландскөј романіст, історіческөј характера уна поемалөн да роман-јаслөн автор (17 во чөждөн сіјө леҗіс 29 роман 74 томын). Сіјө романјас пыс торја-нын ізвестнөјөс „Веверлеј“, „Роб-Рой“, „Ламермурскөј невеста“, „Ајвенго“.

²⁾ *Бригадир*—важ кадө војеннөј чін (бригадаын коман-дир); тајө званіеыс јонжыкасө употреблајтчіс XVIII-өд немын.

ескө наследникјасыс сълөн, көт і најө көсјыісіны ез дышөдчыны мөдөдны сыла та ылаө да ез лөсөдчыны ескө матыса подрадчиккөд.

Тажө мөвпјассө вөлі друг торкөма өзөсө кујимыс фран-масонскөј¹⁾ кучкөмөн. „Коді сен?“ јуаліс горт вөчыс. Өзөс вөссіс, і морт, кодын первојја візөдлөмсаң позө вөлі төдны ремесленник-немецөс, пыріс комнатаө, да радлан чужөмөн матыстчіс горт вөчыс дінө. „Прөститөј, муса сосед“, шуіс сіјө сещөм роч кыв вылын, кодөс мі серамтөг өнөз огө вермө кывзыны, „прөститөј, мыј ме тіјанөс торкі.. ме ескө көсјі өдјөжык тіјанкөд төдмасны. Ме сапожник, нім менам Готліб Шульц, і ола ме тіјансаң улча вомөн, сіјө керкаас, коді воча тіјан өшіңлы.—Аскі празнујта ассым езыс²⁾ свадьба, і ме кора тіјанөс да тіјанлыс нывјастө өбөдајтны ме ордын пріјателјас моз“.—Корөмсө вөлі прімітөма бура. Горт вөчыс коріс сапожникөс пуксыны да јуны чай чашка, і Готліб Шульц вөсса сам вөсна, регыд најө панісны дру-

¹⁾ *Фран-масонјас* либө прөстө *масонјас* (французскөј кывјыс: „вольнөј каменщикјас“ либө прөстө „каменщикјас“) — Јевропаын паскалөм гуса релігіозно-благотворітелнөј обществоса шленјас; релігіозност да благотворітелност проповедујтөмөн масонјас збылвылөсө сувтісны революціоннөј ідејајаслы да революціоннөј двіженіјелы паныд, көт ескө і двітісны (осуждајтисны) најө кадса дејствітелностлыс торја бөкјассө. Россияын масонјас торја-нін төдсаөс XVIII немын да XIX нем первој четвөртын. Налөн вөліны асланыс організаціјајас (сіз шусана „ложајас“), асланыс собраніјејас да обр'адјас, гуса условнөј пасјас да мукөдтор. Пушкин шуткаөн шуө гөстлыс өзөсө кучкөмсө „фран-масонскөј кучкөмөн“.

²⁾ *Езыс свадьба* — гөтрасан лунсаң кыз віт во тыран лун.

жельубнөй сорни. „Кушöма тöргүтö тiжан мiлöст?“ жуалис Адриан.— „Ех-хе-хе“, вочавиҕис Шулиц, i „таҕи, i сiҕ. Норасны ог вермы. Көҕ, дерт, менам төварыд абу сешöм, кушöм тiжан: ловжаыд сапöгтöгыд вермас овны, а кулöмыд горттöгыд оз ов“.— „Җик збыл“, тöдчöдис Адриан; „но век-жö, ловжалы-кө нинöм вылö нöбны сапöгтö, то, ен дöзмы, ветлөдлө сiҕö i көмтöг; а корыс кулөм мортыд i дарөм бостö аслыс горттö“. Тащөм ногөн сорниныс мунис налөн нöшта некымын здук; бөрјапом сапöжнiк чеччiс да прöшщайтчiс горт вöчыскöд, нöшта öтчыд угкөдис тöд вылас асгыс корөмсö.

Аскинас, стöч даскык часын, горт вöчыс да сылөн нывјасыс петисны выл нöбөм керка öгpадаыс да мөдөдчiсны согед ordö. Ог понды опишитны ни роч кафтансö Адриан Прохоровлыс, ни јевропейскöј вöччан көлујсö Акулиналыс да дарјалыс, тани ме кeжа öнија романистјасөн примитөм обычајыс. Но чајта, век-жö, мыј абу лишнөј пасјыны, мыј кыкнанылыс кышалисны виж шлапајас да гөрд башмакјас, мыј овывлө налөн сöмын торжественнөј случайјас дырји.

Җескыд патераыс сапöжнiклөн вöли тыр гөстјасөн, медсасö немец-ремесльеннiкјасөн, најö гөтырјасөн да подмастерјејасөн. Роч чiновнiкјас пыс вöли öти будочнiк, чухонец ¹⁾ Јурко, кодi, аслас смiрнөј званiјеыс вылö виҕөдтöг, кужлис перјыны көҕаинсан торја бур виҕөдөм. Во кыҕвит сајын служитiс вераөн i правдаөн тајö званiјеас, кыҕi Погорельскöјлөн ²⁾ почтал-

¹⁾ *Чухонец*—финн („чухонец“ кывсö шулисны омöлтөм могыс).

²⁾ *Погорельскiј Антонiј* (А. А. Перовскiј, 1787—1836)—XIX немын 20-д—30-д војасса второстепеннөј писател, „Мо-

юн. даскыкөд вога пөжар ¹⁾), кодi чышкыштіс пер-
вопрестолнөј столицаос ²⁾), сотіс і віж будкасө сы-
лыс. Но врагөс вөтлөм бөрын сіјө местаө пыр-жө
лоі выл, рудыңик, доріческөј орденса жежыд колон-
кајаса ³⁾), і Јурко важ мозыс пондіс ветлөддыны сы
гөгөр секіраөн да сермјажнөј бронна ⁴⁾). Сіјө вөлі
төдса унжык немецкөд, кодјас олісны Никітскөј
ворота гөгөрын: мукөдыслы на пыг лолывлі весіг
узыны Јурко ордын вөскресеннаган вылунлан.
Адриан пыр-жө төдмасіс ськөд, кызі морткөд, код
дінө воэ лібө сор вермас вайөдны нужда, і кор гөст-
јасыс мунісны пызан саяө, то најө пуксісны өтлаө.
Господін да госпожа Шульц да налөн нылыс, дасці-
зім арөса Лотхен, гөстјаскөд өтлаын өбедаятіг гөс-
титөдісны да отсалісны кухаркалы служітны. Сур ві-
зувтіс. Јурко сојіс нөл морт пыдді; Адриан ез колч-
чы сыыс; нывјасыс сьлөн кезјалісны; немецкөј кыв

настырка“ німа історіческөј романлөн (1830—1833) да му-
көд произведенијеаслөн автор. Пушкин төдвылас тан кутө
сылыс фантастическөј вігтсө „Лафертовскөј маковъца“
(1825).

¹⁾ *даскыкөд вога пөжар*—сорныс мунө 1812 во јылыс,
кор Москваос вөлі бөстөма Наполеон, і карсө ставсө вөлі
шымыртөмабө пөжарјас.

²⁾ *Первопрестолнөј столица* — Москва (Петербургөз
вөвлөм столица).

³⁾ *доріческөј орденса жежыд колонкајаса*—древнөј Гре-
ціјаын различајтісны колоннајаслыс торја відјас: іоніче-
скөјјасөс, доріческөјјасөс, корінфскөјјасөс; доріческөјјас
торјалөны асланыс простотаөн.

⁴⁾ *Секіраөн да сермјажнөј бронна*—поліцейскөјөс шмо-
нітөмөн петкөдлөм (секіра—чер; сермјажнөј бронна, мөд
ног-кө бронна пыдді сьлөн прөстөј сермјага).

вылын сорныс часыс-час лоі горажык. Друг кōзайн щōктіс лантны да, сїра сулїялыс пробкасō перїіг моз гора шуїс рочōн: „Менам бур Луїза ронвізалун вōсна!“ Полушампанскōй быгїіс. Кōзайн мелїа окыш-тіс аслас неламын арōса подругаыслыс свежōй чужōмсō, і гōстїас гораа јуїсны бур Луїза ронвізалун вōсна. „Менам муса гōстїас ронвізалун вōсна!“ шуїс кōзайн мōд сулїа востїг моз—і гōстїас атгōалїсны сїїс, асгыныс румкаїаснысō вылыс костōмōн. Візаалōмїас секї мōдїсны ої бōрса мōд: јуїсны торїōн быд гōст ронвізалун вōсна, јуїсны Москва да рон дужїна германскōй кар ронвізалун вōсна, јуїсны став цехїас ¹⁾ ронвізалун вōсна вообщє, і быд вōсна, торїōн-нїн јуїсны мастерїас да подмастерїєїас ронвізалун вōсна. Адїан јуїс мыїещыс да сетчōз гажмїс, мыї ачыс вōзїс кушчōмкō шуїївōй тост. Друг гōстїас пїыс ої, кыз булочнїк, кыпōдїс румкасō да горōдїс: „Наїō ронвізалун вōсна, кодїас вылō мї ужа-лам, unserer Kundente!“ ²⁾ Вōзїс, кыї і ставсō, вōлї прїмїтōма рад пїрыс да ої гōлōсōн. Гōстїас заводїтїсны копрасны мōда-мōдныслы, портнōй сапожнїклы, сапожнїк портнōїлы, булочнїк налы кыкнан-ыслы, ставныс булочнїклы да с. в. Јурко, мōда-мōдлы таїō копрасїг дырїыс, бергōдчїс соседлаыс да горōдїс: „Мыї-нō? ју, багущка, аслад покоїнїкїас ронвізалун вōсна“. Ставōн серōктїсны, но гортвōчыс лыддїс ассō обōдїтōмōн да зумыштчїс. Нєкод сїїс ез казав,

¹⁾ Цех—спецїалност куза ремеслєнїкїаслōн органїза-цїа (тащōм органїзацїаїасыс лоїны шōр немїасō): портнōїїас, сапожнїкїас да мук.

²⁾ *Unserer Kundente* (нємецкōй кыв вылын)—мїїан клїїент-їас, заказчїкїас вōсна.

гөстјас јуісны воҙо, і звөнітісны-нын вечернао, кор најо чеччісны пызан сајыс.

Гөстјас разөдчісны сорөн, і унжыкыс јона гажан. Кыз булочник да переплотчик, көдлөн чужомыс кажітчіс гөрднік сафјанној переплотын, кіодыс кутөмөн нуөдісны Јуркоос аслас будкао, роч пословица серті: долг платежом красен. Горт вөчыс гортас локтіс код да скөр. „Мыј-нө тајө збылыс“, сорнітіс сіјө аскөдыс гораа, „мыјөн менам ремеслоыс абужык честној мукөдыс? горт вөчысыс өмөј палачлы вок? мыј вылө сералөны басурманјасыс? ¹⁾ горт вөчысыд өмөј гаер ²⁾ кущөмкө? Окота ескө меным корны најос новоселје вылө, сетны налы пір горој; но оло тајө! А чукөрта ме најос, кодјас вылө ужала: православној кулөм мортјасос“.— „Мыј те, бағушка? шуіс работница, коді сек пөрччөдіс сіјос; „мыј те сөран? Пернапасас! Чукөртны кулөмјасос новоселје вылө! Кущөм страст!“— „Jeј богу чукөрта“,—воҙо сорнітіс Адриан, „і аскіја лун кежлө. Мілөсті просім, менам благодетелјас, аскі рытнас ме ордын піружтыштны; гөстітөда, мыј јен сетіс“. Тајө кывјаснас горт вөчыс водіс крөватас да регыд пондіс шкоргыны.

Ывлаын вөлі пемыд-на, кор Адрианос чуксалісны. Купчіха Трухіна кувсөма бурещ тајө војнас, і сіјө пріказчіксаң нарошној вөв вылын локтөма тајө јуөрнас. Горт вөчыс сетіс сылы таыс грівеннік віна

¹⁾ *Басурманјас*—вескыджыка-кө „мусулмана“; тајө кывсө шулісны ташдөм вежөртасөн мөд вераыс јөз, абу хрістіана. Тајө кывлы векжык сетлісны омөлтана лібө відчана значеніје.

²⁾ *Гаер* (немецк.)—шут, балаганној гажөдыс.

вылө, ödjö пагтагис, бостис извозчикөс да мунис Разгулај вылө. Покојнича керка ворота дорын сулалиснин полиција, да ветлөдлисны купечјас, кызи шојдук кылыг ракајас. Покојнича кујлис пызан вылын, воск код вјж, но нөшта абу-на мистөммөма-щыккөма. Сы гөгөр зыртчисны рөдһаыс, согедјасыс да гортсајас. Öшiңјас ставыс вөліны вогсаөс; ломтыгисны сiсјас; попјас лыддiсны молитвајас.—Adrian матыстчис Трухина племјанник дiнө, моднөј сертука том купчик дiнө, да вiсталис сылы, мыј горт, сiсјас, вевтөд да мукөд гуалан көлуј пыр-жө лоө вәјөма сылы тыр бурјасөн. Наследник термасөмөн аттөалис сiјөс, шуис, мыј дон јылыг сiјө оз төргујтчы, а ставнас пуктысө сiјө сөвест вылө. Горт вөчыс, кызи i пыр, божитчис; мыј лiшнөј сiјө оз бост; суса сiнмасис приказчиккөд да мунис клопочитны. Лунтыр сiјө ветлөдлис Разгулајсан Никитскөј ворота дорөз да мөдарө; рыт кежлас ставсө вөчис, лөзис асгыс извозчиксө да подөн мөдiс гортас. Војыс вөли төлыса. Горт вөчыс бура воис Никитскөј ворота дорөз. Вознесеније дорын сiјөс чукөстис мијанлы төдса Јурко, төдiс горт вөчысөс да сiис сылы бур вој.—Вөли сорнин. Горт вөчыс матыстчис-нин аслас керка дорө, кызи друг кажитчис сылы, мыј кодкө матыстчис сiјө ворота дорө, востис өзөссө да сајалис сетчө. „Мыј ескө тајө лоө?“ мөвпыштис Adrian. „Кодлы меөз нужда? Ез-ө вөр ме ordө пыр? Oz-ө мусукјас вольвыны менам дурајас дiнө? Мыј бурыс!“ I горт вөчыс көсјис-нин чукөстны аслыс отсөг вылө асгыс пријател Јуркосө. Тајө здукас кодкө нөшта матыстчис ворота дорө да заводитлис пырны, но аззис котортыс көзәинөс, сувтис, да пөрччис кујим пелөса шла-

пасо. Чужо́мыс сыло́н Адрианлы кажітчіс төдсао́н,
но термасігад ез удіт буржыка сіјос візодлыны. „Ті
void ме ordö“, лов тырөмөн шуіс Адриан: „пырө-
жө, вөчөј мілөст“.— „Ен черемонітчы, бағушка“, во-
чавізіс сіјо кыз гөлөсөн; „мун воғвылын; інды гөст-
јасыдлы туј!“ Адрианлы і некор вөлі черемонітчы-
нысө. Калітка вөлі восса, сіјо муніс пос вылас, а
сіјо сы бөрса. Адрианлы кажітчіс, мыј комнатајас-
ті ветлоны јөз. „Кушөм тајө дјавольщіна;“ мөвпыш-
тіс сіјо, і термасіс пырны... сек кокјасыс сыло́н ку-
сынҗтісны. Комнатаыс вөлі тыр куло́м мортјасөн.
Төлысыс өшің пыр југдөдіс налыс віж да лөз чу-
жөмјаснысө, вөјөм вомјаснысө, жынывјө тупкөса гу-
дыр сінјаснысө да чургөдчөм нырјаснысө... Андриан
весөпөрмөн төдіс наын јөзөс, кодјасөс сіјо зілөмөн
вөлі зөбөма, і сыкөд пырыс гөстын төдіс бригадір-
өс, кодөс зөбісны көш дорыс моз кіссан зер дырјі.
Ставныс најө, нывбабајас і мужічөјјас, кышалісны горт
вөчыгөс копрагөмөн да чолөмалөмјасөн, өті гөль морт
кынзі, кодөс неважөн-на дон босттөг зөбіс да коді,
аслас кіссөм паскөмсыс јандыгөм вөсна, ез матыст-
чы, да рамініка сулаліс пелөсын. Мукөдыс ставыс вөлі
пастасөмаөс бура: покојнічајас чепецјасаөс да лен-
тајасаөс, чіновнөј покојнікјас муңдіраөс, но бриттөм
тошкаөс, купечјас празнічнөј кафтанаөс, „Төдан-ө,
Прохоров“, шуіс бригадір став честнөј компаніје нім-
саңыс; „ставным мі кыпөдчім тенад корөм вылө,
гортө коліны сөмын најө, кодјас оз-нын вермыны,
кодјас зікөз кіссісны да кодјаслөн сөмын коліны куш
лыјасыс кучіктөгныс, но і сені өті ез вермы терпіт-
ны—сещөм окота сылы вөлі воыны те ordö...“ Тајө
здукас ічөтік скелет піскөдчіс сулалысјас пыр да

матыстчїс Адриан дїнө. Жур лыыс сьлөн мелиа нум-
жалїс горт вöчыслы. Кельыд турунвїж рöма да гөрö
сукнö лöскутјас да сїсмöм дöра торпырїгјас öшалїс-
ны көн-сурö сы вылын, кызі бед вылын, а кок лы-
јасыс голакылісны гырыс сапöгјасас, кызі гырјын
тојїнјас. „Те ен тöд менö, Прохоров“, шуїс скелет-
ыд. „Помнїтан-ö гвардїјаса отставнöј сержант ¹⁾ Петр
Петровїч Курїлкінöс, кодлы 1799 воын те вузалин
ассыд медвоґаа горттö—да нöшта дубöвöј пыддї
пожöмыс вöчöмöс?“ Тајö кывјас дырјыс покојник
нужöдїс сылаң ассыс лы сывсö—но Адриан зелöдїс
став вынјассö, горöдїс да тојыштіс сїјöс. Петр Пет-
ровїч шатовтчїс, угї да ставнас кїссїс. Покојникјас
костын лыбїс ропкöм; ставныс сувтїсны асланыс јорт
чест вöсна, заводїтїсны відны да грöйтчыны Адриан-
лы, і најö горзöмыс чуналöм да пöшти ламöдöм коңөр
кöҗаїн сещöма повзїс, мыј ачыс угї гвардїјаса от-
ставнöј сержант лыјас вылö да воштіс паметсö.

Шондїыс важөн-нын јурдöдїс перїнасö, код вылын
кујліс горт вöчыс. дырөн сїјö востїс сїнјассö да ас
воґыс аззїс работнїцасö, кодї пöлтїс самöвар. Ад-
риан повзöмөн каҗтыштіс тöрытја став вöвлöм тор-
сö. Трухина, брїгадїр да сержант Курїлкін гудыра
тыдалїсны сїјö сїн воґын. Сїјö лаңтöмөн вїччысїс,
мед работнїцаыс пондас ськöд сорнїтны да вїста-
лас војса прїклученїејас бöрын лöм торјассö.—

„Кушöм дыр те уҗїн, баҗушка, Адриан Прохоро-
вїч“, шуїс Аксїңја, сылы халат сетїг моз. „Те дїнö
пыралїс согед портнöј, да татчöсса будочнїк котöрт-

¹⁾ *Сержант*—младшöј команднöј составыс чїн (унҗер-
офїцер).

ліс віставны, мыј талун частнѳлѳн ¹⁾ нѳмлун, но те ізволѳтѳн узны, і мѳ ег кѳсјѳ тенѳ чуксавны“.

— „А волѳсны ме ордѳ покојнѳча Трухѳнасан?“

„Покојнѳча? Сѳјѳ ѳмѳј куліс?“

— „Есщѳм јѳј! да ен-ѳ те отсав меным тѳрыт сѳјѳс зѳбны лѳсѳдчыны?“

„Мыј те, батѳшка, ен-ѳ вежѳртѳ вошты, алѳ тѳрытја јѳѳмсыд талун-на код? Кушѳм зѳбѳмјас вѳліны тѳрыт? Те лунтыр пѳрујтѳн немѳц ордѳн, воѳн код, ускѳдчѳн волпасад да узѳн ѳнѳз, ѳбѳднаѳ-нѳн-ѳд звѳнѳтѳны“.

— „Ој-лѳ!“ рад пырыс шуѳс горт вѳчыс.

„Тѳдѳмыс сѳз“, вочавѳзѳс работнѳца.

— „Но, сѳз-кѳ, вај ѳдјѳжык шѳј, да чукѳст ныв-јассѳ“.

¹⁾ Частнѳј—частнѳј прѳстав.

СТАНЦІОННӨЈ СМОТРИТЕЛЪ

Коллежскöй регистратор
Поштöвöй станціаын диктатор.

Кназ Вяземскіј ¹⁾.

Kodі ez jорлыв станціоннöй смотрителјасöс, kodі ez пинаслыв накöд? Kodі, скöрмöм здукö, ez корлыв налыс рокöвöй кнїгасö, мед гїжыштны сетчö эскöдöм вылö, грубост да несправедлївост вылö асгыс пöлзатöм норасöмсö? Kodі оз лыдды најöс морт рöд ізвергјасөн, öткодөн покојнöй подјачејјаскöд ²⁾ лїбö, еща вылö-нын, муромскöй рöзбојникјаскöд ³⁾. Но лоам справедлївöйöс, заводїтлам пырны најö положенїеö, і, вермас лоны, кутам вїзöдны на вылö буржыка. Мыј сещöм станціоннöй смотрителыс? даснолöд класса ⁴⁾ ловја мученїк, чїныс кодлөн вїзö сöмын нöјтöмыс дај то оз пыр (ыстыса менам лыд-

¹⁾ *Вяземскіј* Петр Андрејевїч, княз (1792—1878)—поет да критїк, Пушкинлөн друг да ськöд öтї кадö олыс, том каднас торјавлїс „свободолубїеөн“, бöрја каднас-жö крајнеј реакціонер. Епїграфын, кызі і вїстас, сорныс муно станціоннöй смотрителъ жылыс. Сїјö кадö ez вöвны кöрттујјас, ветлїсны вöвјасөн (ас вöвјасөн лїбö казеннöјјасөн— „поштöвöјјасөн“). Вöвјасö вежлавлїсны станціјаас вылын, кодјасөн і векöдлїсны станціоннöй смотрителјас.

²⁾ *Подјачеј*—поснї чїновнїк; дасјасөн да подјачејјасөн шусылїсны чїновнїкјас Московскöй Русын (Пушкін шуö „покојнöй подјачејјаскöд“, тöдчöдö, мыј öнї абуöс-нын најö).

³⁾ *Муромскöй рöзбојникјас*—Муромскöй вöрјасыс рöзбојникјас торја-нын нїмавлїсны да пырїсны поговоркаö; Пушкин шуö: „öткодөн покојнöй подјачејјаскöд лїбö еща вылö-нын, муромскöй рöзбојникјаскöд“, тајөн індö, мыј подјачејјас—рöзбојникјасыс локжыкöс.

⁴⁾ *даснолöд класс*—чїновнїкјаслөн медбöрја, медса улыс класс (разрад). (Вїзöд 7 лїстбокыс прїмечанїе).

дысјас сөвест вылө). Кущом должностыс тајө диктаторыслөн, кызі шмонитіг моз нїмтө сїјос княз Вяземскїј? Абу-ө вескыд каторга? Војні лун некущом покој. Став локсө, кодї чөжсө гажтөм туј чөжнас, ветлыг-муныс песө смотрїтел вылө. Поводда лок, туј омөл, јамщїк асныра, вөвјас оз кыскыны—а мыжа смотрїтел. Сїјө гөлінік керкаө пырїгөн ветлыг-муныс віçдө сы вылө, кызі враг вылө; бур, удајчас-кө сылы регыд мездысны кортөм гөстыс; но оз-кө лөсавны вөвјас?.. Јенмөј! мыјдта відчөм, мыјдтөм грөз кїсгасны сылы јур вылас! Зерїгөн і шлака дырјї лоө сылы котравны керкаыс-керкаө; пурга дырјї, крещенїје дырса көзыдјасө петө сїјө посвозас, мед сөмын өтї здук шојчыштны дөзмөм ветлыг-муныс горзөмыс да сїјө тувкөдөмыс. Воас генерал; дрөжітыс смотрїтел сетө сылы медбөрја кык тројкасө, сы лыдын щөщ і курјерскөјөс. Генерал, сылы аттө шутөг, мунө возө. Віт мїнута мыстї—тілгун шы!.. і фелд-јегер¹⁾ шыбытө сылы пызан вылас ассыс подорожнөјсө²⁾... Артыштам тајөс ставсө буржыка, і скөралөм пыддї сөлөмным мїјан тырө збылыс жалїтөмөн. Нөшта кымынкө кыв: кыз во чөж өтырышјө ветлөдлі ме Россїја паста; пөшти став поштөвөј трактыс меным төдса; јамщїкјаслөн некымын поколеңїје меным төдса; шоч смотрїтелөс ме ог төд чужөм сертїыс, шочыскөд менам ез вөв делө; ассым тујыввса наблуденїјејаслыс лубопытнөј

¹⁾ *Фелд-јегер*—торја важнөј бумагајас (векжык секретнөјјасөс) нуөм вылө војеннөј курјер.

²⁾ *Подорожнөј*—документ, көні пасјөма путешествїјелыс цельсө; фелд-јегерлөн подорожнөјыс сетліс право медөдјө бөстны вөвјас.

запассö надејтча лезны ме регыджа кадөн; öни сöмын шуа, мыј станціоннöј смотрительјаслөн сословіеыс петкөдсö јöz воҙö зік лөжнöј самөн. Тајö сещöма клеветајтöм смотрительјасыс—јöz мірнöј, услужливöј, радејтöны овны јöz пöвсын, оз вöтлысны почестјас бöрса, і оз вывті радејтны вöтлыснысöм бöрса. Најö сорныс (кодөн зік прöста зывöктöны господа ветлыс-мунысјас) поҙö гумовтны уна лубопытнöј да поучительнöј тор. Мыј-жö меöз, то, прізнајтча, накöд сорнысö ме лыдда буржыкөн казеннöј могөн муныс кушöмкö 6-öд класса чіновнык речлы дорыс.

Кокңиа поҙö казавны, мыј почтоннöј смотрительјас сословіе пöвсын менам емöс пріјательјас. Збыл, öтлөн на піыс паметыс меным дона. Обстојательствојас коркö матыгтісны міжанöс, і та јылыс со ме і көсја сорнытыштны лубезнöј лыддысысјаскöд.

1816 воын, мај тöлысын, удајччіс меным муныс ***-скöј губерна пыр, тракт куза, кодöс öни бырöдöма-нын. Вöлі ме зола чіна, муні перекладнöјјасөн да мынті прогоннöјсö кык вöлыс. Та вöсна смотрительјас мекöд ез черемонітчыны, і частö бостлі ме тышөн сіјö, мыј, менам мöвпалöм серті, полагајтчіс меным по праву. Аслам томлун вöсна да ödjö пуған самлун вöсна ме скöралі смотритель нізост да малодушіе вылö, кор сіјö сетывліс меным лöсöдöм тројкасö чіновнöј барін коласка улö. Сещöм-жö дыр ег вермы ме велавны і сетчö, мед бöрјысыс холоп ordјіс менö губернаторскöј öбед вылын сојанөн. Öни тајö і мöдыс кажитчö меным быттö сізі і коланаөн. Збыл-öд, мыј ескö вöлі міјанкöд, ставлы удобнöј правілö: чін чінöс почитајт пыдді-кö пыріс јöz костö мöд, шуам: ум умöс почитајт? Кушöм вензöмјас ескö

лыбісны; і слугаяс ескö кодгаң заводіісны сетапны сожанјас? Но бергöдча менам віт дінö.

Луныс вöлі жар.*** станціјаоэ кујім верст вотöз заводііс војтапны, і здук мыгті сувтса зерөн көтöдіс менö медбөрја сунісöз. Станціјаö воом бöрын. первој төждыгöм вöлі кыз позö ödjöжык вежны паскөм, möd—корны щаж. „Еј, дуна!“ горöдіс смотритель, „сувтöд самöвар, даветлы слівкіла“. Тајö кывјас бöрын вежöс сажыс петіс дасноль арöса кымын нывка да котöртіс посвозö. Мічлуныс сылөн шемöсö вайöдіс менö. „Тајö тенад нылыс?“ жуалі ме смотрительлыс.— „Менам“, вочавізіс сіјö ошјыгöмөн моз; „да сещöм төлка, сещöм зіл, зік покојніча мамыс код“. Сек сіјö заводііс перепішітны менгым подорожнö-жöс, а ме заводііті візöдны картінкајас¹⁾, кодјас гажöдісны сылыс гöлінік, но пелк оланінсö. Серпасјасыс петкөдлісны блуднöј пілыс²⁾ історіјасö: öтын колпака да шлафрока³⁾ почтеннöј старік möдöдö тујö

¹⁾ *Картінкајас*—сорні мунö сіз шусана лубочнöј картінкајас жылыс, мыјјасöс вöчлісны зев уна, да кодјас вузавісны донтöм донөн „прöстöј јöзлы“, тајö картінкајасыс вöчöм бокгаңыс грубöјжöс, содержаніе сертіныс щöкыда вöліны релігіознöјјасөн лыбö патріотіческöјјасөн, монархіческöјјасөн (ізражајтсылісны царјас, генералјас да мүкөдјас).

²⁾ *Блуднöј пі*—Пушкін төдвылас кутіс јевангелскöј віт (Хрістослыс прітча) пі жылыс, коді батыс ордыс бостіс асыс наследство јукөнсö, муніс боквöј сторонаö да промо-тајтіс ставсö, мыј бостліс (получітіліс), код бöрын, кајітчöмөн бөр бергöдчіс батыс ордö.

³⁾ *Шлафрок*—халат. Серпассö опішітöмнас Пушкін төдчöдö, мыј серпас вылас јевангелскöј вігтыс петкөдлöма пырса немецкöј буржуазнöј семја історіја відөн.

беспокојнөј том мортөс, коді термасіг тырји бостө сылыс благословеніјесө да сөм тыра мешөк. Мөдын јар віјјасөн петкөдлөма том мортлыс развратнөј лок оласногсө: сіјө пукалө пызан сајын, гөгөрыс сылөн лөжнөј друјјас да јандыстөм нывбабајас. Воҙө промотајтчөм том морт, кіссөм паскөма да кујим пелөса шлапаа, віҙө порсјасөс да јукө накөд сојан-јуан; сіјө чужөмын петкөдлөма ыжыд шог да јакітчөм. Медбөрын петкөдлөма сылыс аслас бағ ordас бөр воөмсө; бур старікыд сіјө-жө колпака да шлафрока котөртө сылы паныд: блуднөј пі сулалө піҙөсчанөн; бокынжык пөвар начкө щөгөдөм кукаһөс, і ыжыджык вокыс јуалө слугајаслыс радлун помка јывгыс. Быд картінка улыс ме лыдді мічанік немецкөј стіхјас. Ставсө тајөс, кызі і цвет гырҗычјассө, сера занавескаа крөватсө да ме гөгөрсә мукөд доздукјассө, ме өнөҙ куга аслам паметын. Аҙға, кызі өні көҙәинсө ассө, ветымын кымын арөсә збодеp да ҙонвіҙа мортөс, да сылыс турунвіж рөма куҙінік сертуксө, көні вушјөм лентајас вылын өшаліс кујим медал.

Ег-на уҙіт мынтыны ме прогоннөј важ јамщік-лы, кызі дуһа пыртіс самөвар. Ічөтік кокетка мөдыс віҙөдлөмсаһыс кағаліс, кушөм впечатленіје сіјө вөчіс ме вылө; сіјө куніс ассыс голубөј гырыс сінјассө; ме заводіті сукөд сорһитны, сіјө вочавіғліс меным некушөм повтөг, кызі свет аҙывлөм ныв. Ме вөзји сіјө бағлы пунш стөкан; дуһалы сеті ме щәј чашка, і мі кујимөн заводітім сорһитны, кызі бытөө нем чөж вөвлім төдса јөз.

Вөвјас вөліны важөн дағөс, а меным век-на ез вөв окота јансөдчыны смотрітелкөд да сіјө нывкөд. Бөрјөм ме накөд прөщәјтчі; бағыс сііс меным

бур туй, а нылыс коллөдіс телегаоң. Посвоңас ме сувті да корі сылыс лезны сіјөс оқыштны; дуна сөгласітчіс... Уна верма ме лыддыны оқыштөмсө сеган, кыз ме тајөн заңимајтча, но ні өті ез кол меын сешөм дыр кезлө сешөм муса каңтылөм.

Коліс некымын во, і олөмыс бара ваяөдіс менө тајө-жө тракт вылас, тајө-жө местајасө. Ме дум вы-лө ускөді пөрыс смотрітеллыс нывсө да лоі рад, мыј бара аңыла сіјөс. Но, думышти ме, важ смот-рітелтө, вермас лоны, вежісны-нын; дуна, төдөмыс, верөс сајын-нын. Öтыс либө мөдыс кулөм жылыс мөвп сің-жө вужөртіс менам вежөрын, і ме матысмі*** станціја дорө шог віччысөмөн. Вөвјас сувтісны пош-төвөј керка дорө. Керкаө пырөм бөрын ме пыр-жө аңі блуднөј пілыс історіјасө петкөдлыс картінкајас-сө; пызан да крөват сулалісны важ местаас; но өшін-вылын ез-нын вөвны цветјасыс, ставыс петкөдліс кіс-сөм да лөсыдтөм. Смотрітел уңіс тулуп улын; менам воөмөј сакмөдіс сіјөс; сіјө чеччіс... Сіјө вөлі қик Самсон Вырінкод; но кущөма сіјө пөрысөма! Кор сіјө лөгөдчіс перепішітны менсым подорожнөјөс, ме ві-қөді сіјө зор јур вылө, важөн бріттөм чужөм вывса чуқырјас вылас, гөрбылтчөм мыш вылас—і ег вермы шенчыны, кыңи кујім либө нол во вермісны пөртны збөдер мужчінаөс пөрыс старікө. „Төдін-ө те менө?“ јуалі ме сылыс; „мі текөд важ төдсајас“.—„Вермас лоны“, вочавіңіс сіјө шога:—„тујыс тани паскыд; уна ветлыс-муныс ме ордын вөвлины“.—„Қонвіқаө-ө те-над дунаыд?“—јуасі ме воқө. Старік букыштчіс. „А јенмыс сіјөс төдө“, вочавіңіс сіјө.—„Сің-кө сіјө ве-рөссајын?“ шуі ме. Старік вөчіс чужө быттө ез кывлы менсым јуалөмөс, да вомгорулас воқө лыддіс

менсым подорожнөжөс. Ме дурди жуасөмыс да шөкті сувтөдны щажнік. Лубопытствоөј заводітіс менө беспокоітны, і ме нафејччі, мыј пунш разас менам төдсалыс кывсө.

Ме ег ылав: старік ез өткажітчы вөзјөм стөканы. Ме казали, мыј ром разөдіс сылыс шогсө. Мөд стөк ин бөрын заводітіс сіјө сорнітны; төдвылас укөдіс лібө петкөділіс від, бытто төдіс менө, і ме төдмалі сысан повест, коді менө секі јона бостіс да вөрөдіс.

„Сізкө, ті төдлінныд менсым дунаөс? заводітіс сіјө „дај коді-нө ез төдлы сіјөс? Ах, дуна, дуна! Нывкаыс кушөм вөлі! Вөлі, коді оз мун, быдөн ошкө, некод оз омөлт. Барыңажас коңнавлісны сіјөс коді чышјанөн, коді ісергаөн. Ветлыс-муныс господа нароснө сувтлывлісны, быттокө өбедajtны лібө ужнајтны, а збылыссө мед сөмын сы вылө дыржык вірөдны. Вөлі барін, кушөм мед скөр сіјө ез вөв, сы дырјі лантас да мілостівөја сорнітө мекөд. Верітанныд-ө, судар: курјерјас, фелд-јегерјас ськөд часжынјасөн сорнітлісны. Сы вылын керкаөј кутсіс; мыј ідравны, лөсөдны, ставсө удітіліс. А месө, пөрыс дурак, помтөг вөлі радла сы вылө вірөдөмөн; ме лі сіјөс ег радејтлы, ассым дунаөс, ме-лі ег тетјөдлы менсым дітаөс; сылы-лі ез вөв олөм? да он, локсыд пернапасөн он мездыс; мыј шуөма, сыыс он пышјы“. Тани сіјө заводітіс куза віставны меным ассыс шогсө.— Кујім во сајын, өті төвса рытө, кор смотрітел грапітыс ассыс выл кніга, а нылыс сьлөн вежөс сајын вуріс аслыс платто, воіс тројка, і черкөсскөј шапкаа, војеннөј шыңела, шаллөн гартчөм ветлыс-муныс морт комнатаө пыріг мозыс-жө коріс вөв. Вөвјас

ставыс вöліны коллысöны. Тајö јуöрсö кылöм бöрын сiјö кыпöдiс ассыс гөлöссö да нагајкасö; но дуна, кодi велалöма-нын ташöм торјасад, ускöдчiс вежöс сажсаң да мелiа шыагiс ветлыг-муныс дiнö јуалöмөн: абу-ö угоднö сылы мыјкö сојыштны? дуналөн ты-довтчöмыс вöчiс ассыс пырса дeјствiе. Скöрлуныс ветлыг-муныслөн бырi; сiјö сöгласiтчiс вiччысны вöв да закажiтiс аслыс ужын. Куз гöна кöтасöм шапка-сö, шалсö да шыңелсö пöрччöм бöрын ветлыг-муныс петкöдчiс iчöтик сöд усјаса стрöјнöј том гусарөн. Сiјö лöсöдчiс смотрiтел ордын, заводiтiс гажаа сорнiтны сыкöд да сiјö нывкöд. Вајiсны ужын. Сы костi воiсны вöвјас, i смотрiтел щöктiс, мед пыр-жö, вöвјассö вердтöг, доддалiсны најöс ветлыг-муныс доддö, но керкаас пырöм бöрын сiјö азчiс том мортöс пöштi паметтöг лабiч вылын кујлöмөн; сылы лоi лок, вiсмöма јурыс, туйö петны возö оз поз... Мыј вöчны! смотрiтел сетiс сылы ассыс крöватсö, i шуöма вöлi, мыј вiсöмыс-кö оз кокнöд, аскi асывнас мöдöдны С***-ö лекарла.

Аскинас гусарлы лоi омöлжык. Мортыс сылөн верзöмөн мунис карö лекарла. дуна кöрталiс сылыс јурсö укусөн кöтöдöм чышјанөн да пукeис аслас вурсанөн сiјö крöват дорö. Вiсыгыд смотрiтел дырјi ојзiс да ез чöвтлы весiг нi öтi кыв, но век-жö јуiс кык чашка кофе, i ојзiг мозыс корiс аслыс öбед. дуна ез вешјыв сы дiныс. Быд здукö сiјö корiс јуны, i дуна вајлывлiс сылы аслас дастöм лимонад кружка. Вiсыг кöтöдлiс парјассö, i быд раз, кружкасö бöр сетiгөн, аттöалöм пыддi аслас слаб кiнас топöдлiс дуналыс кiсö. Öбед кежлö воiс лекар. Сiјö вiдлалiс вiсыслыс пульссö, сорнiтiс сыкöд по-немецкi

да рочөн вiсталис, мыҗ сылы колö сöмын спокојнöҗа куҗлыны, да мыҗ лун кык мыҗтi кымын сылы позас петны тужö. Гусар сетiс сылы волöмсыс кыҗ вiт шажт, корiс сiҗöс öбедажтны; лекар сöгласитчiс; кыкнаныс соҗисны јона, јуисны вина бутылка да јансöдчiсны зев дöвöленөн мöда-мöдныскöд.

Колiс нöшта лун, i гусар зiкöҗ гажмiс. Сiҗö вöли зев гажа, дуҗдывтöҗ шуҗитiс то дуҗакöд, то смотри-телькöд; шуҗлалiс сыланкывјас, сорнитiс ветлыг-мунысјаскöд, гiжалiс налыс подорожнöҗјассö поштöвöҗ кнiгаö, да сещöма сöлöм вылас воiс бур смотри-тели, мыҗ коҗмöд лун асывнас жал вöли сылы јансöд-чыны аслас мелi сулалыскöд. Луныс вöли вöскресен-на; дуҗа лöсöдчiс вiчкоö. Гусарлы сетiсны кiбитка. Сiҗö прöшщажтчiс смотри-телькöд, бура наградити сiҗöс сулалöмыс да гöстiтöдöмыс; прöшщажтчiс i дуҗакöд да богтсiс нуны сiҗöс вiчкоöҗ, кодi вöли сiкт помын. Дуҗа сулалiс падмöмөн... „Мыҗыс-нö те полан?“ јуа-лис сылыс багыс; „öд јего высокоблагородiје абу коҗин да тенö оз соҗ; iсковт вiчкоöҗыс“. Дуҗа пуксiс додöдö гусаркöд орччөн, слуга чеччыштiс пуклöс вы-лö, јамшщик шуҗовтiс, i вöвјас мöдöдчiсны скачөн.

Коңөр смотри-тель ез гöгөрво, кущöм ногөн вермiс сiҗö ачыс лезны аслас дуҗаыслы мунны гусаркöд öт-лаын, кыҗi воштiс сiҗö ассыс вежöрсö, кыҗi вермiс сiҗö пöртны сiнјассö. Ез-на кол i час жын, кыҗi сö-лöмыс сылөн заводитис јонтыны, јонтыны, да полö-мыс сылөн лоiс сы ыжда, мыҗ ез-нин вермы терпитны да ачыс мунiс öбöдҗаö. Вiчко дорö матыстчiгөн аз-чiс сiҗö, мыҗ јöзыс разöдчалöны-нин, но дуҗа ез вöв ни вiчко öҗрадаын, ни вiчко паперт вылын. Сiҗö тер-масöмөн пырис вiчкоö: поп бурещ петö алтаргыс;

џячок кусџдалџ сџсјас, кык пџчџ јурбџтџсны-на пелџ-сын; но дуна вџчкоын ез вџв. Коџџр баџ муртса лыстџ јуавны џјачоклыс, вџлі-џ дуна вџчкоын. џјачок вочавџс, мыј ез вџв. Смотрџтелъ мунџс гортас кулџм нџсџ ловја. ѐтџ колџ сылџн наџџја: дуна аслас том мывкыдысла, вермас лоны, думыштџ гулајтыштны доџдын мџд станџјаџџ, кџнџ олџс сылџн вежањыс. Ас местасџ аџџытџг смотрџтелъ мучџтџџмџн вџччысџ тројкалыс бергџдџџмсџ, коџ вылын мџдџџс сџјџ нывсџ. Јамшџк дыр ез во. Бџрјапом рытнас воџс сџјџ џтнас, коџ да вајџс сџјџ шемџстан јуџр: „дуна сџјџ станџјасањыс мунџс возџ гусарыскџд“.

Старџк ез вермы лептыны тајџ шогсџ; сџјџ сек-жџ водџс сџјџ-жџ волпас вылџ, кџнџ возџа лунас кујлџс том ылџдчысыџ. ѐнџ смотрџтелъ, гџгџрбок арталџм бџрын, каџалџс, мыј вџсџмыс гусарлџн вџлі сџмын ылџдџџм. Старџк вџемџс бџа вџсџмџн; сџјџс нуџсны С***-џ да сџјџ местаџ бурџдџџыс пуктџсны мџдџс. Сџјџ-жџ лекарыс, коџдџ волџс гусар дџнџ, лечџтџс џ сџјџс. Сџјџ вџсталџс смотрџтеллы, мыј том мортыџд вџлі џџк џџнџџа, џ мыј сек-на јешџџ сџјџ каџалџс сџјџ лок мџвп јылыс, но олџс чџв, сџјџ нагајкаыс полџм вџсна. Збыл-џ вџсталџс џемеџыџд лџбџ сџмын кџсјџс ошјысны аслас ылџ аџџџмџн, сџмын сџјџн џекуџџма ез бурџд вџсысџс. Тџкџтџ бурџдыштџм бџрын смотрџтелъ корџс С***-са почтмејџтерлыс кык тџлысга џтпущ да, аслас кџсјџм јывгыс џекодлы нџ џтџ кыв вџставтџг, подџн мџдџџџс аслас нылысла. Подорожнџјыс сџјџ тџдџс, мыј ротмџстр Мџнскџј мунџс Смоленсксањ Петербургџ. Јамшџк, коџдџ колџџџс сџјџс, вџсталџс, мыј туж чџжыс дуна бџрдџс, кџџ џ тыдалџ вџлі, мыј сџјџ мунџс аслас вџлаџн. „Гашкџ“, думажџтџс

смотритель, „вајода ме гортö ассым вошöм балаöс“. Тајö мөвпөн сјö воис Петербургö, сувтис Измајловскöй полкö ¹⁾, отставнöй унтер-офицер керкаö, аслас важ сослуживец ordö, да заводитис корсны ассы нывсö. Регыд мыгтис сјö төдмалис, мыј ротмістр Минскіј Петербургын да олö демутов трактірын. Смотритель шуис ветлыны сы ordö.

Зев воз асылын локтис сјö переднејö да корис виставны јего высокоблагородіјелы, мыј пöрыс салдат корö ськөд азыгылыны. Војеннöй лакеј, коді колodka вылын чиститис сапöг, висталис, мыј барин узö да мыј дасөтис часыс возжык сјö некодöс оз принімајт. Смотритель мунис да бөр локтис урчитöм кадö. Минскіј петис сы дінö ачыс халатөн да гөрд скуфјаөн ²⁾. „Мыј, вокö, теныд колö?“ јуалис сјö старіклыс. Сöлöмыс старіклөн пузис, сінваыс дорыштчис сінјасас, і сјö дрöжитан гөлөсөн сöмын шуис: „Ваше высокоблагородіје!.. вöчö сещöм божескöй милöст!“ Минскіј ödjö візöдліс сы вылö, гөрдөдіс, бостис сјöс кіöдыс, нуöдіс аслас кабинетö да јігналис ас бöрғаыс öзöссö. „Ваше высокоблагородіје!“ шуис возö старік, „мыј додфыс усöма, сјö вошöма; сетöј меным көтһин ассым беднöй дунаöс“. Öд ті тешитчінныд сыөн; ен пөгубитöј-жö сјöс весшөрö“.—„Мыј вöчöма, сјöс он бергөд“, шуис том морт јона повзöм пырыс; „мыжа те возын, і рад корны прöшща; но ен думаят, мед ме дунаöс вермі еновтны: сјö лоö шуда, сета

¹⁾ *Измајловскöй полк*—Петербургын улычајас; важөн збыл-вылö тан овліс гвардејскöй полк (Измајловскöй), да тајö німыс колі кымынкö кварталлы (горја улычајас шусисны: 1-ја рота, 2-öд рота да с. в.).

²⁾ *Скуфја, скуфјејка*—комнатаын новлан ічөтік шапка.

теныд честнӧй кыв. Мыҗла теныд сійӧ? Сіҗӧ менӧ ра-
дејтӧ; сійӧ вунӧдіс-нін ассыс важ олӧмсӧ. Нӗ те, нӗ
сіҗӧ—ті онӧ вунӧдӧј сійӧ, мыҗ лоі“. Сегса суҗыштіс
мыҗкӧ сылы сос обшлаг улас да востіс ӧӗӧс, і смот-
рітел ачыс оз помніт; кыҗі лоі ывла вылын.

дыр сулаліс сійӧ ӧті местаын вӧрҗывтӧг, сегса
азҗіс аслас сос обшлаг увгыс бумага јӧрыш; кыскіс
сіҗӧс да паскӧдіс кымынкӧ намрасӧм віта да да
шајта ассігнаціја. Сінваыс бара дорыштчіс сылӧн сін-
јасас, скӧр сінваыс! Сіҗӧ чабраліс бумагајассӧ чабы-
рас, шыбытіс муӧ, талаліс каблукнас да муніс... Гоз-
мӧд восков бӧрын сійӧ сувтіс, думыштіс... да бер-
гӧдчіс... но ассігнаціјајасыс ез-нін вӧвны. Бур пас-
кӧма том морт каҗаліс сійӧс да котӧртіс ізвоҗчік
дінӧ, зев ӧдјӧ сӧліс да горӧдіс: „вӧтлы!..“ Смотрі-
тел сы бӧрыс ез вӧтчы. Сіҗӧ шуіс мунны гортас ас-
лас станціјаӧ, сӧмын кӧсҗіс нӧшта кӧт ӧтчыд азҗӧд-
лыны ассыс коңӧр дуҗасӧ. Та могыс лун кык мыҗті
бара локтіс сійӧ Мінскіј ордӧ; но војеннӧј лакејыд
скӧрыс сылы шуіс, мыҗ барін некодӧс оз прінімајт,
морӧснас зыріс сійӧс переднејыс да швачвартіс-пӧд-
лаліс ӧӗӧссӧ сылы нырулас. Смотрітел сулыштіс, су-
лыштіс—дај муніс.

Тажӧ жӧ лунын, рытнас, всех скорбјашшіҗын мо-
лебен сылӧдӧм бӧрын, муніс сійӧ Лыҗејнӧј куҗа. Друг
шуркнітіс сы воҗын щӧгӧльскӧј дрожкі, і смотрітел
тӧдіс Мінскіјӧс. Дрожкі сувтіс кујім судта керка
кілчӧ воҗӧ, і гусар котӧрӧн каҗіс кілчӧ вылӧ. Ӑті
здукӧ шуда мӧвп җрдыштіс смотрітел јурын. Сіҗӧ
бергӧдчіс да кучеркӧд ӧтвестӧ воіг моз јуаліс: „Код-
лӧн, вокӧ, вӧлыс?“, „абу-ӧ Мінскіјлӧн?“ — „җік сіҗ“,
вочавіҗіс кучер, „а теныд мыҗ?“ — „да вот мыҗ: бари-

ныд тенад щöктис менö нуны сiјö дуналы гiжöдтор,
а ме i вунöди, кöни дунаыс сылөн олö".—„да со-
тани, мöд судтаас, Гормин те, вокö, аслад гiжöднад-
öни сiјö ачыс-нин сы ордын".—„Вескод", вiставны
пöчтöма вöран сөлöмөн возрастiс смотрiтел, „аттö-
велöдöм вылад, а ме ассым делö вöча". I тajö кыв-
нас сiјö кыпöдчiс пос куза.

Öзöсјас вöлины пöдсаöс; сiјö звөнiтiс, колiс кы-
мынкö сöкыд вiччыган здук. Ключ голснiтiс, сылы
востiсны. „Тани сулалö Авдоҗа Самсоновна?" јуалис
сiјö. „Тани", вочавiҗiс том служанка; „мыјла теныд
сiјö колö?" Смотрiтел вочавiҗтöг пырис залö. „Оз
пöч, оз пöч!"—горöдiс сылы бöрсаыс служанка;
„Авдоҗа Самсоновна ордын гөстјас". Но смотрiтел
ез кывзы, мунiс вöжö. Вöҗа кык комнатаыс вöлины
пемыдöс, којмöдас вöли би. Сiјö матыстчiс вогса öзöс-
дорö да сувтiс. Зев бура iдралöм комнатаын зумышт-
чöмөн пукалiс Минскиј. Сiјö креслö ручка вылын,
кыҗи англiјскöј седлö вылын најезднiца, пукалiс ду-
на, бöрја мода сертi пастасöм. Сiјö мелiа вiҗöдiс
Минскиј вылö да аслас iрдалан чунјас гөгöрыс гар-
тiс сылыс кудрiсö. Коңөр смотрiтел! Некоп-на аслас
нылыс сылы ез кажiтчыв сешöм мiчаөн; сылы быт-
лоi лубујтчыны сыөн. „Код сени?" јурсö лептывтöг
јуалис дуна. Сiјö пыр чöv олiс. Воча шыастöм вöс-
на, дуна кыпöдiс јурсö... да горöдöмөн усi жождöра
вылö. Повзöм Минскиј ускöдчiс кыпöдны сiјöс, i друг
азҗiс öзöсыс смотрiтелöс, еновтiс дунаöс да локысла
дрöжитöмөн матыстчiс сы дiнö. „Мыј теныд колö?"
шуиc сiјö пiңјассö јiрыштöмөн: „мыј те ме бöрса быд-
лаын кыңјалан рöзбојник моз? али кöсјан менö вiны?"

Мун тас!“ і мыжынгыс кватітіс старікөс воротөдыс, тожыштіс сіјөс кілчө пос вылө.

Старік локтіс аслас патераө. Пријательс сьлөн щөктіс сылы норасны; но смотрітель думыштіс, шеныштіс кінас да шуіс еновтчыны. Кык лун мысї сіјө бөр муніс Петербургыс аслас станціјаө да бара бостчіс аслас должностө. „Кожмөд во-нын со“, помаліс сіјө, „кызі ме ола дуңатөг да кызі сы жылыс абу некущөм јуөр. Ловја-ө, абу-ө, јенмыс сіјөс төдө. Быд ногыс овывлө. Ез сіјөс первојөс, ез і медбөрјаөс ылөд ветлыс-муныс повеса, а сен кутыштіс, дај шыбытіс. Унаөн најө Петербургад, томінік дурајасыд, талун бархат да атлас пыщкынөс, а аскі, віөдан да, кабацкөј гөлкөд өтщөщ чышкөны улїча. Кызі думыштан мукөд дырјыс, мыј і дуңа, вермас лоны, сен-жө пропадајтө, то быт грекөвөјан да сїан сылы гу...”

Ташөм вөлі вїстыс менам пријателлөн, пөрыс смотрітеллөн, вїстыс, кодї ез өтчыд орлы сїнваөн, кодөс лабутнөја чышкаліс сіјө аслас пөлаөн, кызі (мітріјев¹⁾ міча балладаса²⁾ зіл Терентјїч. Сїнваыс тајө мыјещкө петіс пуншыс, кодөс аслас вїсталїг чөжыс кыскіс сіјө вїт стөкан; но көт мед мыј ез вөв, најө чорыда вөрөдісны менсым сөлөмөс. Сыкөд јансөдчөм бөрын ме дыр ег вермы вунөдны пөрыс смотрітельөс, дыр думајті ме коңөр дуңа жылыс...

¹⁾ *Смітріјев*, Іван Івановїч (1760—1837)—поет да баснописец, а сіз-жө ыжыд чїновнык (вөлі јустїціјаса міністрөн).

²⁾ *Баллада*—роч літератураын таз шуісны сгїхотворенїјас јонжыкасө чудеснөј (фантастїческөј) лїбө історїческөј характера кущөмкө необыкновеннөј вөвлөмторјас жылыс (шуам, Пушкінлөн „Песнь о вешщем Олеге“, Жуковскїлөн „Светлана“ да мукөдјас).

Неважён-на, *** местечко пыр мунігён, меным тѳдвылѳ усї важ прїятеьлы; ме тѳдмалї, мыї стан-цїяыс, кѳнї сїїѳ вѳлї началнїкѳн, бырѳѳѳма-нын. Ме-нам јуалѳм вылѳ: „Ловја-ѳ пѳрыс смотрїтеьлыс?“ не-код ез вермы сетны меным тѳлка вочакыв. Ме шуї вїѳѳдлыны тѳдса местајас, бостї вѳьнѳї вѳвјас да мѳѳѳѳчї Н сїктѳ.

Тажѳ вѳлї арын. Рудынїк кымѳрјас тыртїсны је-нежсѳ; кѳзыд тѳв пѳьтїс вунѳѳм мујас вывсањ, нѳ-бѳѳїс паныдалан пујас вылыс гѳрд да кельд корјас. Сїктѳ ме вої шондї леччїгѳн да сувтї поштѳвѳї керка дорѳ. Посвоѳас (кѳнї коркѳ окавлїс менѳ ко-њѳр дуна) петїс зев кыз баба, і менам јуалѳм вылѳ вочавїїс, мыї важ смотрїтеь вѳ-нын кызї кувсїс, мыї сїїѳ керкаын овмѳѳчїс сур пуыс, да мыї сїїѳ лоѳ сур пуысыслѳн гѳтыр. Меным лої жаь аслам вес-шѳрѳ локтѳмѳї да сїїм шајт сѳмыс, кодѳс ме вїї весшѳрѳ.—„Мыї вѳсна-нѳ кулї?“ јуалї ме сур пуыс гѳтырлыс.—„Јусїс, баѳушка“, вочавїїс сїїѳ.—„А кыт-чѳ сїїѳс гуалїсны?“—„Сїкт сажѳ, покојнїча кѳѳажка-ыскѳд орчѳн“,—„Оз-ѳ поз вайѳдны менѳ сїїѳ гу дорѳѳ?“—„Мыїла оз поз. Еј, Вањка! тырмас тенид канкѳд ворсѳѳчыны. Нуѳд барїнсѳ кладбїшше вылѳ да їнды сылы смотрїтеьлыыс гусѳ“.

Тажѳ кывјассѳ шуѳм бѳрын кїссѳм паскѳма, гѳрд јурсїа да кѳсѳї ѳетїнка котѳртїс ме дїнѳ да пыр-жѳ нуѳдїс менѳ сїкт сажѳ.

„Тѳдлїн те покојнїксѳ?“ јуалї ме мунїг моз.

— „Кызї не тѳдны! Сїїѳ велѳдїс менѳ чїпсанјас вѳ-чавны. Вѳвлї (царство сылы небеснѳї!) мунѳ кабак-сањ, а мї сы бѳрса-нын: „Пѳѳѳ, пѳѳѳ! ѳрѳшкї!“—а сїїѳ мїјанлы ѳрѳшкї і јуклас. Пыр вѳлї мїјанкѳд ноксѳ“.

„А ветлыг-муныҗас каҗтывлөны сiҗөс?“

— „да öни еща ветлыг-муныгыд; будi заседател кежавлас, да сылы абу покоҗнiҗасöҗыд. Вот гожом-нас миҗан сiкт пыр мунiс барына да сiҗö жуасiс пöрыс смотрiтел җывсыд даҗ ветлiс сiҗö гу вылö“.

„Кушöм барына?“ жуали ме сылыс.

— „Мiча барына“, вочавiҗiс детiнкаыд; „мунiс сiҗö кваҗт вöла каретаын, куҗiм поснi барчатаөн, кормiлiцаөн да сöд москаөн; i кыҗi сылы вiсталисны, мыҗ пöрыс смотрiтел кувсiс, то сiҗö бöрдiс да шуиҗ челадылы: „пукалöҗ лöна, а ме ветла кладбишце вылö“. А ме көсҗi вöзҗысны нуöдны сiҗөс. Но барына шуиҗ: „Ме ачым туҗсö тöда“. I сетiс меным езыс пҗатак—сещöм бур барына!..“

Ми воiм кладбишце вылö, куш iн, нiнöмөн öҗра-дiттöм, сöмын пу крестҗас чурвиҗöны лок ногөн, ез быдмы весiҗ öтi пу. Нем чöж-на ме еҗ аҗҗыв тащöм гажтöм кладбишцесö.

„Со важ смотрiтеллөн гуыс“, iндiс мен детiнка-ыд, лыа чукöр вылö чеччыштiҗ моз, кытчö вöлi сувтöдöма сöд крест ыргөн öбразөн.

— „I барына волiс татчö?“ жуали ме.

„Волiс“, вочавiҗiс Ваҗка; „ме пыр виҗöдi сы бöр-га ылысан. Сiҗö водiс татчö да зев дыр куҗлiс. Сег-га барынаыд локтiс сiктö да корiс попöс, сетiс сы-лы сöм да мунiс, а меным сетiс езыс пҗатак—бур i барына!“.

I ме сетi детiнкалы пҗатачок да еҗ-нiн жалiт нi татчö волöм җылыс, нi сiҗö сiҗiм шаҗт җывсыс, ко-дöс ме виҗi.

БАРЫШҢА КРЕГҒАНКА

Был паскѡмѡн те, душенка, зев мѣча.

Богданович¹⁾.

Міѣан ѡті ылысса губернаын вѡвли іменіѣе Іван Петровіч Берестовлѡн. Том дырјыс сіѣо служітілс гвардіѣаын, 1797 во заводітчігѡн петіс отставкаѡ, муніс аслас сіктѡ да сіѣо кадсаң некытчѡ ез петав сетыс. Сіѣо вѡлі гѡтыра гѡлінік двораңка вылѡ, коді кулі кага ваігѡн, секі, кор сіѣо ветліс лыжыны мујас вылѡ. Овмѡсса ужыс регыд сіѣос такѡдіс. Сіѣо стрѡітіс керка аслас план серті, лѡсѡдіс асгыс ној фабрика, кујімпѡв содтіс доходјассѡ да кутіс артавны ассѡ медса тѡлка мортѡн став околотокас, мыјлы і нінѡм ез шулыны паныд сылѡн согедјасыс, кодјас воывлісны сы ордѡ гѡстітны став семјананыс і понјаснаныс. Веслунјасѡ ветліс сіѣо плісовѡј куртकाѡн, празнікјасѡ паставліс ас кыѡм нојыс сертук; ачыс гіжаліс рѡскодјассѡ да нінѡм ез лыддыв, Генатскѡј ведомостјас²⁾ кынзі. Сіѣос рафејтілсны, кѡч і лыддылісны гордѡјѡн. Ез лѡсавлы сыкѡд ѡтік Грігоріј Івановіч Муромскіј, сылѡн медса матыса согедыс. Сіѣо вѡлі настојашщѡј роч барін. Москваын асгыс іменіјесѡ пѡшті ставнас лотајгѡм бѡрын да

¹⁾ *Богданович І. Ф.* (1743—1803)—поет. Прославітчіс аслас „душенка“ поемаѡн, кодыс Пушкін і бостіс епіграфсѡ. Богдановічлѡн поемаыс мојдан-шмонітан сама да арталѡма дворанскѡј лыддысысјасѡс гажѡдѡм („кокні лыддыѡм“ вылѡ), кызі сылѡн і ставнас творчествоыс.

²⁾ „Генатскѡј ведомостјас“—офіціалнѡј (казеннѡј) ізвестіејаса да објавленіејаса газета; правітелственнѡј характера газета.

сіжө-жө кад кежлас дөвечө колөм бөрын сіжө муніс аслас медбөрја сіктө, көні воэө прокачычяітіс, но выл ногөн-нін. Лөсөдіс сіжө англійскөј сад, мыј вылө візіс пөшти став мукөд доходсө. Коңухјасыс сылөн вөлі пастасөмаөс англійскөј жокејјасө ¹⁾). Нылыслөн сылөн вөлі мадам ²⁾ англічанка. Мујассө асгыс сіжө вөдітіс англійскөј метод серті.

Но чужөј маңер вылад роч һаныд оз чуж! і ве-сіг рөскодјассө төдчымөнја чінтөм вөсна Грігоріј Івановічлөн доходјасыс ез содны; сіжө і сіктын кужліс пырны выл уждөзјасө; став тајө дырјыс сіжө лыдфыліс ез бөб мортөн, сы вөсна, мыј аслас губернаын помешчікјас пыс медеа первојөн гөгөрвоіс заложітны іменіјесө Опекунскөј Сөветө ³⁾), коді сіжө кадө кажітчыліс вывті збој да сөкыд оборотөн. Сіжөс дівітысјас пыс Берестов сы јылыс сорнітіліс медеа стрөга. Вылторјас лөсөдөм вылас лөгалөмыс сіжө характерын вөлі торјалан черта. Сіжө ез вермы лөһа сорнітны аслас сосөд англомаңіја ⁴⁾ јылыс да быд минутө азыліс случај сіжөс крітікујтны. Петкөдліс-ө гөстлы асгыс владеніејассө, овмөсөн вескөдлөмыс сіжөс ошкөм вылө воча лукава һуммунө-

¹⁾ Жокеј—вөв вылын ветлыс, верзөма.

²⁾ Мадам—гувернантка, воспитателныца (стөч значеніе-ыс—„госпожа“).

³⁾ Опекунскөј Сөвет—учреждөніе, коді вескөдлө сірө-тајас да мукөд сешөмјас, а сіз-жө і праваыс лішітөм јөз (јөјмөмјас, суфитөмјас да мукөд) керкајасөн да мукөд ембурөн. Сөвет сеталіс сіз-жө ссудајас іменіејас заклады-вајтөм улө.

⁴⁾ Англомаңіја—англійскөј вкусјасөн, обычајјасөн да с. в. увлекөјтчөм; англоман—англічаналөн поклоннік.

мөн сiјö век шулывліс: „da-c! менам абу сещöм, кушöм согед Грiгорјј Ивановичлөн. Кытчö мiјанлы англискöј ногөн рöзöритчыны! Мед көт мiјанлы роч ногнас лоны пöтөн“. Тајö да ташöм мукöд шутiтöм-јасыд, согедјас зiлöмөн, волісны Грiгорiј Ивановичöз содтöдјасөн да ас ног вiсталöмјасөн. Англоман критикатö терпитліс сещöма-жö, кушöма і мiјан журналістјас. Сiјö скöраліс да нiмтіс ассыс зоилсö¹⁾ ошкөн да провинціалөн.

Ташöмöс вöліны волыгöмјасыс тајö кык владецыс костын, кор Берестовлөн пыс воіс сы ордö өіктö. Сiјö велöдчіс ***—скöј унiверситетын да көс-јіс пырны војеннöј служба вылö, но багыс сы вылö ез сет сöглассö. Статскöј служба вылö том морт ассö лыддiс қик самтöмөн. Најö мöда-мöдлы ез сетчыны, і том Алексеј кытчöзкö кутіс овны барiнөн, мыжкö лоöм вылö усјас даг лезöмөн.

Алексеј збылыс вöлі молодеч. Збыл ескö вöлі жал, сылыс-кö стрöјнöј тушасö некор ез зелöдлы војеннöј муңдiр, да сiјö-кö ескö вöв вылын шапитчöм пыддi ассыс том кадсö колмаліс канцеларскöј бумагајас вылын копыртчöмөн. Сы вылö вiзöдiг, кыс сiјö кысiгөн пыр вöлі скачитö медвозын, туј вылас вiзöдтöг, согедјас öтсöгласөн шуісны, мыј сыыс некор оз артмы тујана столоначальнік²⁾. Барышнајас вiзöдлывлісны сы вылö: а мукöд дырјi і јона код, но Алексеј наөн еща занiмајтчіс, а најö сылыс ташöм көзыдлуныслы помкаөн пунктiсны лубовнöј јiтöд.

¹⁾ Зоил—прiдiрчiвöдi, поснiпöлöс критік.

²⁾ Столоначальнік—чiновнік, „пызанөн“ (отделөн) заведуйтыс.

Збылыс, кыс кіө ветліс сіјө өті пісмө адресыс бостөм гіжөд: Акуліна Петровна Курочкинаы, Москваын, Алексејевскөј монастырлы паныд, меѣнік Савелјевкеркаын, а тіја нөс покорнөја кора сетны тајө пісмөсө А. Н. Р-лы.

Сіјө лыддысысјас, кодјас ез овлыны сіктјасын, оз вермыны аслыныс весіг чајтны, кущөм мічаөг тајө ујезднөј барышнајасыд! Сөстөм сынөд да асланыс јаблона садјас вужөр улын быдмысјас, најө свет да олөм төдөмсө бостөны кнігајасыс. Өтка олөм, свобода да лыддысөм воысаң чужтөны наын чувствојас да страгјас, кодјасөс оз төдны міжан рассејаннөј красавіцајас. Барышнаыдлы көлөкөллөн шы ем-нін ыжыд пріклученіје, матыса карө ветлөм артавсө аслас олөмын ыжыд торјөн, гөстлөн волөм дыр кежлө, а мукөд дырјі і пыр кежлө колө казтылөм. ъерт, быдөн вермас серавны најө кущөм-сурө тешкоѣ торјас вылын; но веркөссаң аззыс мортлөн шуткајас оз вермыны бырөдны налыс меѣга тырыс достоінствојас, кодјас пын меѣга ыжыдыс: характерлөн аслыспөлөслун, самобытност (individualité), мыјтөг, Жан-Поль¹⁾ чајтөм серті, оз весіг вермы лоны мортлөн велічіеыс. Століцајасад ныв-бабајасыд бостөны, гашкө, буржык образоваңіје; но светын олөмыс регыд шылөдө характер да сөлөмтө вөчө сешөм-жө өтсамаөн, кызі і јур кышөдјас. Меѣ тајөс лоө шуөма оз сур вылө да оз дівітөм вылө,

¹⁾ Жан-Поль — немецкөј писател. Жан-Поль Ріхтер (1763—1825), јуморіст, јона популярнөј романјаслөн, повестьјаслөн да вистјаслөн автор.

сöмын *Nota nostra manet* ¹⁾), кызі гижö öти важса комментатор ²⁾).

Кокні гөгөрвоны, кушöм впечатленіе колö вöлі вöчны Алексејлы міјан барышнајас пын. Сіјö медвоç на воçö воіс гажтöмөн да разочарованнöјөн, первој віставліс налы воштöм гаж јылыс да аслас чумöм том кад јылыс; таыс кызі, сіјö новліс сöд чункыш кулöм јур серпасөн. Ставыс тајö вöлі çік выл сіјö губернаын. Барышнајас јöјталісны сы куçа.

Но медса јона сыөн занат вöлі менам англоманлөн нылыс, Лиза (лібö Бетсі, кыз сіјöс пыр шуіс Грігоріј Івановіч). Батјасыс мöда-мöд ordас ез воыны, сіјö Алексејöс нöшта ез-на аçыв, а став том согедкајас сöмын сы јылыс і сорнітісны. Лізалы вöлі дассізім арöс. Сöд сінјасыс ловçöдісны сылыс мугыд да зев лöсыд чужöмсö. Сіјö вöлі öтка, а сіçкö і балујтöм ныв. Сылөн віјерлуныс да быд здукса вільшасöмыс гажöдлісны батсö да шогö ускöдлісны сылыс мадам місс Жаксонсö, неламын арöса чопорнöј нылöс, коді белітліс да мавтліс сур'маөн ассыс сінкымјассö, кыкыс вонас лыддывліс Памела ³⁾), сыыс бостліс кык сурс шайт, і шогысла-гажтöмысла куліс тајö варварскöј Россіјаас.

Лиза бöрса ветліс Наста; сіјö вöлі ыжыджык, но сецöм-жö кокні руа, кызі і сылөн барышнаыс. Лиза јона радејтліс сіјöс, востыліс сылы ассыс став гусаторјассö, ськöд öтлаын лöсöдавліс ассыс затејаяс-

¹⁾ *Nota nostra manet* (лат.)—міјан індöдыс колö вынаөн.

²⁾ *Комментатор*—прімечаніејас (комментаріјјас) вöчыс.

³⁾ „Памела“—XVIII немса англійскöј писател Річардсонлөн роман.

сö; шуны-кö, Прилучно сиктын Наста вöли тöдчанажык мортөн французскöй трагедияса лубöй наперстница¹⁾ дорыс.

„Леçöй менö талун мунны гөститны“, шуис öтчид Наста, барышнасö пастöдиг моз.

— „Верман; а кытчö?“

„Тугиловоö, Берестовјас ordö. Пöвар гöтырыслөн талун нимлун, i тöрыт волис корны мијанöс öбедајтны“.

— „Со-öd!“ шуис Лиза, „господајас лöгалöны, а слугајас мöда-мöдсö гөститöдöны“.

„А мијанлы кущöм делö господајасöзыд!“ вочавиçис Наста; „сетчö-жö, ме тiјан, а абу папенканыдлөн. Ti-öd ен-на пиңаслö том Берестовыскöд; а пöрысјасыд мед колöкö тышкасöны, кор налы сiјö гажа“.

— „Наста, азçöдлы Алексеј Берестовсö да вiстав меным бура, кущöм сiјö ачыс да кущöм сiјö морт“.

Наста көсјыçис, а Лиза терпиттöг лунтыр вичыçис сылыс локтöмсö. Рытнас Наста локтис. „Но, Лизавета Григорјевна“,—шуис сiјö комнатаас пыриг моз, „азçыли том Берестовсö; вiçöди тырмымөн; лунтыр öтлаын вöлим“.

— „Кыçи сiјö? Вiстав, вiстав ставсö“.

„Кывзöй: мöдiм ми, ме, Анiсја Јегоровна, Ненiла, дуңка...“

— „Бур, тöда. Но сесса?“

„Кывзöй, вiстала ставсö. Вот локтiм ми бурещ“

¹⁾ *Наперстница*—служанка героиналөн дöвереннöй; *трагедия*—векжык шог (трагическöй) пома драматическöй проiзвeдeнiе.

өбед кежлө. Комната вөлі тыр јөзөн. Вөліны Кол-
бинсајас, Захарјевсајас, приказчица нывјасыскөд, Хлу-
пинсајас...“

— „Но! а Берестовыс?“

„Виччысыштөј. Вот пуксім ми пызан сајө, приказ-
чица медга воғө, ме сы динө... а нывјасыс і чушјассө
лептиены, да меным сөлыштны на вылө...“

— „Ах, Наста, кушөм те пыр гажтөм тајө аслад
посні торјаснад!“

„да кушөм-жө ті терпиттөмөс! Но вот, петім ми
пызан сајыс... а пукалім ми час кујім, і өбедыс вөлі
бур; пирожнөј блан-манже лөз, гөрд да виғөс... Вот
петім ми пызан сајыс дај мунім садјө ворсны гораңөн,
а том баріныд сетчө і воіс.

— „Но мыј-нө? Збыл-ө, мыј сіјө сешөм міча?“

„Зев міча, красавец, поғө шуны. Стаға, ыжыд,
чужөмыс ставыс гөрд“.

— „Збыл? А ме сіз чајті, мыј чужөмыс сылөн
келыд. Мыј-нө? Кушөм сіјө теныд кажітчіс? Шог,
мөвпалыс?“

„Мыј ті? да тащөм дурсө ме і немын-на ег аз-
тыв. Мөвпыштөма сіјө міжанкөд гораңөн котравны“.

— „Тіжанкөд гораңөн котравны! Оз поғ лоны!“

„Тыдалө, поғө. да нөшта мыј мөвпыштіс! Кутас
дај давај окавны!“

— „Тенад вөла, Наста, но те ылөдлан“.

„Тіжан вөла, ог ылөдлы. Ме муртса сыыс мыні.
Лунтыр міжанкөд сізі і ноксіс“.

— „да кыз-нө, висталөны, сіјө влүбйтчөма да ьскод
вылө оз виғөд?“

— „Ог төд, а ме вылө-һин вывті јона виғөдіс, да
приказчік ныв Таңа вылө сіз-жө; да і колбинса Па-

ша вылө, да грек шунысө, некодос ез ободит, сещом ышмыс“!

— „Тажө шенғанатор! А мыј керкаас сы жылыс кывсө?“

„Баріныс, висталөны, шан: сещом бур, сещом гажа. Öти абу бур: нывјас бөрса вывти радејтө вөтлысны. да, ме серті, тајө нөшта абу-на лок: дырөн өвгас“.

— „Кушом ескө меным окота сјјос азывны!“ шуіс Лыза ышловзөмөн.

„да мыј-нө сени сөкыдыс? Тугіловоөз мјјансаң абу ылын, сөмын кујим верст: мунөј гулајтны сылаң лыбө мунөј верзөмөн; ті зик паныдасаң ськөд. Сјјө-жө быд лун асыввоғнас пішщалөн вөрө ветлө“.

— „да ог, абу лөсыд. Сјјө вермас думыштны, мыј ме вөтлыса сы бөрса. Сетчө-жө, батјас мјјан лөгалөны да меным век-жө оз поғ ськөд төдмасны... Ак, Наста! Төдан-ө мыј? Пастаса ме крестанкаө!“

„І збыл; пасталөј кыз дөрөм, сарапан дај мунө повтөг Тугіловоө; вистала тіјанлы, Берестовыд-нын тіјанөс оз прөчевајт“.

— „Татчөс ногөн ме сорнитны кужа бура. Ах, Наста, муса Наста! Кушом лөсыд мөвп!“

І Лыза водіс уэны көсјөмөн—бығ олөмө пөртны ассыс гажа мөвпсө. Мөд луннас-жө сјјө кутчысіс олөмө пөртны ассыс плансө, ыстіс базарө нөбны кыз полотно, лөз кітајка да ыргөн кізјас. Наста отсөгөн шөраліс аслыс дөрөм да сарапан, вурсыны пуксөдіс став девічејсө, і рыт кежлө ставыс вөлі даc. Лыза відліс обновасө да зеркала воғын шуіс, мыј некор-на сещом шаңөн ачыс аслыс сјјө ез кажітчыв. Сјјө вылпов ворсіс ассыс ролсө, муніг мозыс улөз

копрасіс, бөрыннас кымыныс-кө довкнїтліс журнас
соҗыс вөчөм канҗас моз, сорнїтіс крестана ногөн,
сераліс соснас вевтғысөмөн да Наста сїҗөс быд тор-
җыс јона ошкіс. Өтї тор сөктөдіс сылы: сїҗө заво-
дітліс мунны ывлатї көмтөҗ, но ежаыс бышқаліс сы-
лыс нер коксө, а лыаыс да із торҗасыс кажїтчісны
сылы терпїтны поҗтөмөн. Наста і танї сылы отса-
ліс: сїҗө бостіс мерка Лїза кокыс, котөртліс му вы-
лө Трофїм пастух дорөҗ да сїҗө мерка сертыс щөк-
тіс вөчны лаптї гоз. Мөд лун асывнас ез-на пет кыа,
а Лїза-нын сакміс. Став керкаыс-на узіс. Наста во-
рота саҗын вїччысіс пастухөс. Кыліс рожок, і сїктса
стада мөдіс барскөҗ картаҗас бердті. Трофїм, Наста
дїнтї мунїгөн, сетіс сылы ічөтїк сера лаптї, мыҗ вылө
Наста сетіс сылы наҗрада пөлтїннїк. Лїза нөҗжөнік
пастасіс крестанкаөн, гусөнікөн сетіс Насталы ассыс
їндөдҗас мїсс Жаксон куҗа, петіс саҗса кїлчө вылө
да җрад јөрҗас пыр котөртїс муҗаслаң.

Асыввылын җїрдаліс кыа, і кымөрҗаслөн зарнї вїҗ-
җасыс бытғөкө вїччысісны шондісө, кыҗї царедворец-
җас вїччысөны государөс; сез јенеж, аҗа свеҗлуныс,
лысва, төв ру да пөткаҗаслөн сылөм тыртїсны Лїза-
лыс сөлөмсө кага гажлунөн; кодкөдкө төдсакөд па-
ныдасөмыс полөм вөсна кажїтчіс, мыҗ сїҗө ез мун,
а лебіс. Рошца бердө матыстчїгөн, кодї вөлі сулалө
бат владенїеҗас помын, Лїза кутїс мунны нөҗжөҗык.
Танї сылы колө вөлі вїччысны Алексеҗөс. Сөлөмыс
сылөн јона тїпїктїс, ачыс ез төд, мыҗла; но полөм,
кодї коллалө мїҗанлыс том проказаҗастө, вөчө наын
медса ыҗыд мїчлунсө. Лїза пыріс рошца рөмыдїн-
ас. Сылөн пыдысаң кылан перекатнөҗ шыыс чолө-
маліс нывкаөс. Гажыс сылөн чїні. Нөҗжөнікөн сїҗө

сетчїс чöскыд мөвпјасö. Сїјö мөвпалїс... но позö-ö стöч тöдны, мыј жылыс мөвпалö дассїзім арöса ныв, öтнас, рошщанын, квајтöд часын тувсовја асылö? І сїзі сїјö мунїс мөвпалїгтыр кыкнан боксаңыс сулалыс жужыд пујаса туж куза, кызі друг мїчанїк лагö-вöј пон увтыштїс сы вылö. Лїза повзїс да горöдіс. Сїјö-жö кадö кыліс гөлöс: *Tout beau, Sbogar, ici...* ¹⁾ і том охотнїк тыдовтчїс кустјас сајсан. „Ен повзы, донаöј“, шуїс сїјö Лїзалы: „понјыс менам оз курччас“. Лїза удїтїс-нїн сајкавны повзöмсыс да кужїс зїк пыр-жö бостны ассö кїас. „да ог, барїн“, шуїс сїјö повзыштöм да јандысыштöм петкöдлöмөн, „нола: аззан, кушöм сїјö скöр; бара ускöдчас“. Алексеј (лыддыс тöдіс-нїн сїјöс) сы коста суса вїзöдліс том крестанка вылö. „Ме коллöда тенö, те-кö полан“, шуїс сїјö сылы; „те меным лезан мунны ас дїнад?“— „А кодї теđ мешајтö?“ вочавїзіс Лїза; „вöлнöјлы вöла, а тујыс мїрскöј“.—„Кытыс те?“—„Прїлучїноыс; ме Васїлїј кузнечлөн ныв, муна щакла“. (Лїза нуїс вöн вылын ічöтїк пестер). „А те, барїн? Тугїловоыс, алї мыј?“—„Зїк сїз“,—вочавїзіс Алексеј. „ме том барїныслөн камердїнер“. Алексејлы вöлі окота öткодавны мöда-мöднысö. Лїза вїзöдліс сы вылö да серöктїс. „А ылöдлан“, шуїс сїјö, „ен јöј вылö вескав. Азза, мыј те ачыд барїныс“.—„Мыјла-нö те сїзі чајтан?“—„да став сертїыс“.—„Век-жö?“—„да кыз-нö барїнöс слугаыс он торјöд? І пастасöмыд абу сїз, і сорнїтан мöд ног, і понтö чуксалан он мїјан ног“. Лїза часыс-часö пыр јонжыка кажїтчїс, Алексејлы. Сїктса лöсыдїк нывјаскöд черемонїтчыны велавтöг,

¹⁾ *Tout beau Sbogar, ici* (фанц.)—Лаңт, Сбогар, татчö.

Алексеј көсјіс кутлыны Ызаос; но Ыза јоткыштчіс сы діныс да вөчіс сещөм скөр да көзыд чужөм, мыј сјјө көт петкөдіс серамсө Алексејлыс, но кутіс сјјөс воҙө угласөмыс. „Көсјад-кө ті, мед мі воҙө вөлім другјасөн“, шуіс сјјө важнөја, „то ен вунөдчөј“. — „Kodi тенө велөдіс ташөм премудростас?“ јуаліс Алексеј серөктөмөн. „Ез-ө Настенка, менам төдса, ез-ө тіјан барышһаыдлөн нывкаыс? Со кушөм тужјасөд разалө просвещеніеыд!“ Ыза гөгөрвоіс, мыј кежіс аслас ролыс, но пыр-жө вескөдчіс. „А мыј те чайтан?“ шуіс сјјө; „ме-өмөј і барскөј дворас некор ог воływ? Небос: быд торсө аҙывлі да кывлі. Сөмын“, воҙө нуөдіс сјјө, „текөд сөрігад шактө он вот. Мун-жө те, барін, аслад тужөд, а ме асламөд-жө. Прөшченіје корам...“ Ыза көсјіс мунны. Алексеј кутіс сјјөс кіөдыс. „Кыҙ тенө шуөны, донаөј?“ — „Акулінаөн“, Алексеј кыыс ассыс чуңјассө мездыны зільөмөн, вочавічіс Ыза; „да лез-жө, барін, меным і гортө кад“. — „Но, менам друг Акуліна, быт гөстітны вола тенад бағ ордө, куңеч Васіліј ордад“. — „Мыј те?“ зев варова вочавічіс Ыза, „јен могыс, ен лок. Гортын-кө төдласны, мыј ме барінкөд рошщаны өтнамөн сорһіті, то меным лок лоө; бағ менам, куңеч Васіліј, кувтөҙ менө нөјтас“. — „да ме быт көсја текөд аҙөдчывны“. — „да ме коркө бара татчө вола шакла“. — „Кор-нө?“ — „да көт аскі“. — „дона Акуліна, окалі ескө тенө, да ог лыст. Сіҙкө, аскі тајө кадө, сіҙ-өд?“ — „Сіҙ, сіҙ“. — „І те он ылөд менө?“ — „Ог ылөд“. — „Божітчы“. — „Но, со теныд сватөј пекһіча, локта“.

Том јөз торјөдчісны. Ыза петіс вөрыс, вужіс му вомөн, гусөһікөн локтіс садјө да котөрөн пыріс фер-

мао, көні Наҕа вічыіс сіјос. Сени сіјо вежіс па-
жкөмсө, кыз сурө вісталіс терпітны вермытөм служан-
ка јуасөмјас вылө да петіс гөгінөјө. Пызан вөлі
лөсөдөм, завтрак даc, і місс Жаксон, белітчөм да
румка моз зевтчөм, вундаліс вөснi тартінкајас¹⁾.
Бағыс ошкыштіс сіјос асја прөгулкаыс. „Абу нінөм
буржык“, шуіс сіјө, „кызі сағмыны кыа петтөз“.
Сек-жө сіјө ваяөдіс кымынкө прімер морт куз нем
јылыс, кодјас јылыс лыддылөма англіјскөј журнал-
јасыс, да содтіс, мыј став јөз, кодјас олісны со воыс
дыржык, ез јулыны вiна да воз чеччылісны төлын
і гожөмын. Лыза сіјос ез кывзы. Сіјө аслас мөвпын
вылпөв казтыліс асја азыслөмыс став обстојател-
ствојассө, Акуліналыс том охотніккөд став сорнісө,
да сөвестыс кутіс сіјос мучітны. Весшөрө сіјө ачыс
аслыс шуаліс, мыј налөн сорныс ез вөв омөлтөр
јылыс, мыј тајө ышмөмыслөн ез вермы лоны неку-
щөм след, сөвестыс сылөн ропкіс вежөрсыс горажы-
ка. Аскіа лун кежлө сетөм көсјысөмыс сіјос медса
јона повзөдіс: сіјө-нiн зікөз шуліс не кутны ассыс
торжественнөј кывсө. Но Алексеј, весшөрө вічысөм
бөрас, вермас локны сіктө корсны кузнеч Васіліј-
лыс нывсө, збыл Акулінаөс, пісғіөс чужөма кыз
нылөс, да сізікөн казавны сіјө дурөм јылыс. Тајө
мөвпыс повзөдіс Лызаөс, і сіјө шуіс аскі асыв бара
ветлыны рошщаө Акулінаөн.

Алексеј ачыс вөлі зев-жө нiмкод, лунтыр сіјө
мөвпаліс аслас выл төдса јылыс; војнас міча нывлөн
чужөмыс і унмас вужрасіс сы возын. Муртса-на ку-

¹⁾ *Тартінкајас*—наң кусөкјас выјөн лібө кущөмкө за-
кускаөн.

тіс петны кыа, кызі-нін сіјө вөлі паскөма. Ез сет
весіг аслыс кад пішшалсө зарайтны, сіјө петіс му-
яс вылө аслас вернөј Сбогаркөд да котөртис азыг-
лыны көсјысанінө. Час жын гөгөр коліс сөкыд вич-
чысөмын; дырөн сіјө кустанас костыс азыс вужөртыс
лөз сарапан да ускөдчіс паныд дона Акуміналы. Сіјө
гажаа нуммуніс сылы воча; но Алексеј пыр-жө казалис
сіјө чужөм вылыс полөм да төждысөм. Сіјө көсјіс төд-
ны сылыс помкасө. Лыза висталис, мыј сылөн вөчөм тор-
жыс кажітчіс сылы кокніөн, өні сыыс кажітчіс, да мыј
сіјө талун ез-нін көсјы кутны сетөм кывсө, но мыј тајө
азысөмыс лоө медбөрјаөн, да мыј сіјө корө дүгөдны
азысглөмсө, коді некущөм бурторјөз ваядны оз вер-
мы. Ставыс тајө, төдөмыс, вөлі шуөма крестанскөј сор-
ні ногөн; но прөстөј нывлөн вөвлытөм мөвпјасыс да
чувствојасыс чужмөдісны Алексејөс. Сіјө лезіс ассыс
став міча сорнісө, мед өлөдны Акумінаөс аслас көс-
јөмыс; ескөдіс сіјөс аслас көсјөмјас мыжтөмлунын,
көсјысіс некор не сетны сылы помка кажітчөм вылө,
кывзысны сылы быд торжын, коріс не бырөдны сы-
лыс өті гажсө: азысгыны сыкөд ас кежын, көт-нін
лун кост мыст, көт-нін вежонын кыкыс. Сіјө сор-
нітіс зік сөлөмсааныс, і тајө здукас вөлі бытө влү-
бітчөма. Лыза кывзіс сіјөс кыв шутөг. „Сет меным
кыв“, шуіс сіјө дырөн, „мыј те некор он кут кор-
ны менө сіктыс лібө јуасны ме јылыс. Сет меным
кыв, мыј он кут корсны мекөд азысглөм, кодөс ме
ачым ог урчіт“. Алексеј заводітіс клаңітчыны сы-
лы сватөј пекнічаөн, но Лыза нуммунөмөн дүгөдіс
сіјөс. „Меным оз ков клатваыд“, шуіс сіјө, „тырмас
тенад і өті көсјысөм“. Та бөрын најө, вөр куза гу-
лајтіг моз, дыр сорнітісны, кытчөз Лыза ез шу сы-

лы: кад. Најö торјöдчисны, і Алексеј, öтнас колöм бöрын, ез вермы гөгöрвоны, кущöм ногөн прöстöј сиктса ныв кыкыс азыслöмөн вермис бостны сы вылын збыл власт. Сылөн Акулинакöд азыслöмјасыс вöліны сылы вылторлөн мичлунөн, і көт аслыс сикас крестанкалөн щöктöмјасыс кажитчисны сылы сөкыдөн, асыс кывсö вежны мөвпыс сылы ез воы весиг јурас. Селöыс сыын, мыј Алексеј, роковöј чуңкыш вылас, кущöмкө гуса гижасöм да шуштöм разочарујтчöм вылас вищöдтөг, вöлі бур сөлöма том морт, да сылөн вöлі сöстöм сөлöм, коді вермө кывны мыжтöма азыслöмјаслыс мичлунсö.

Ме-кө ескөн кывзі сöмын аслам көсјöмлыс, то быт кути гижны том јöзлыс быд азыслöм, мöда-мöд динö кыссöм да доверчивост сөдöмсö, налыс занатијессö, сорнијассö; но тöда, мыј менам унжык лыдысјасыс ескö ез јукны мекöд ташöм удоволствіјесö. Сіјö посні торјасыд вообще колöны лоны оз зев лөсыдөн, да сиккөн ме кола најöс, сöмын жеңыдика вистала, мыј ез-на кол і кык тöлыс, а менам Алексеј вöлі-нин влюбитчöма сактөг, да і Лызалы ез вöв сіјö вескод, көт чөвжык оліс сы серті. Кыкнаныс најö вöліны шудаос öнијанас да еща мөвпалисны возö лоан јывсыс.

Орлытöм јитöдјас јылыс мөвп унаыс воывліс најö вежөрö, но некор најö та јылыс мöда-мöдкөд ез сорнитлыны. Помкаыс гөгöрвоана: көт кущöма Алексеј ез вöв јитчöма аслас муса Акулина бердö, век-жö тöдис костсö, коді вöлі сылөн да гөл крестанка костын; а Лиза тöдис, кущöм лөглун вöлі најö батјас костын да ез лыстлы надејтчыны мöда-мöд кост мірітчöм вылө. Сетчö-жö сылөн самолюбіеыс вöлі

кутö пемыд, романіческöј надеја азыны дырөн тугіловса помешчікöс прілучінса кузнец ныв кок улын. Друг өтi ыжыд лоөмтор муртса ез торк налыг-ставсö.

Өтi көзид, сез асылö (сещöм асылö, кушöмјасөн озыр мiжан роч ар), Иван Петровіч Берестов петігулајтыштни верзöмөн да бостіс щöщ гоз кујім пон, стремјаннöјöс ¹⁾ да кымынкö дворовöј зонкаöс сарганјасөн. Зік сіјö-жö кадö Грігоріј Івановіч Муромскіј ышміс бур поводданас да щöктіс седлоавны ассыс омöлік көбыласö да рöдтöмөн муніс аслас англизiрованнöј владеніејас дорті. Вөр бердö матыстчiгөн сіјö азыс ассыс соседсö, кодi шапа пукаліс вöв вылын, руч ку увтыса чекмена ²⁾ да вiччысiс көчöс, кодöс зонкајас горзiгтыр да сарганјасөн вöтлісны кустјасыс. Грігоріј Івановіч-кö ескö верміс возыв тöдны тајö паныдасöмсö, то дерт сіјö кежіс бокö; но сіјö вескаліс Берестов вылö нöтi вiччыстöг да друг лоіс сысан пістолетөн лыјöм кост ылаын. Вöчны вöлі нiнöм: Муромскіј, кызi велöдчöм јевропејец, матыстчiс аслас протiвнiк дорö да бурыс сіјöс чолöмаліс. Берестов вочавiс сещöм-жö зіла, кызi чепјыв ош копрасö господаяаслы аслас көзiн щöктöм сертi. Сіјö кадас көч чепöсјiс вöрыс да кутис котöртны му куза. Берестов да стремјаннöј горöдісны мыјвынгыныс, лезісны понјаснысö да вöтчісны көч бöрса. Муромскіјлөн вöлыс, кодi некөр ез вöвлы охота вылын, повзiс да гөнiтiс. Муромскіј ачыс ассö шуліс бура верзöмөн ветлысөн да

¹⁾ Стремјаннöј—служітель, кодi кутö стремја.

²⁾ Чекмен—вылыс паскöм, кафтан.

сетіс вöвлы вöла, і вöлі рад көт таҕикөн мездысны ковтом аҕысöмыс. Но вöлыс котöртис кушöмкө сон дорöз, кодöс сijö воҕжыксö ез каҕав, друг чепöсјис бокö, да Муромскіј ез вермы кутчысны. Сijö сöкыда код уґи кын му вылö да кујліс, јоріс ассыс көбыласö, коді, бытё саґö воом мыт, ҕік пыр сувтіс, кыҕі сöмын кыліс ассö седоктöг. Иван Петровіч локтіс сы дорö, јуаліс, ез-ö дојмы сijö. Сы коста стремјаннöј вайöдіс мыжа вöлөс, сijöс домповодöдыс кутöмөн. Сijö отсаліс Муромскіјлы кајны седлö вылö, а Берестов коріс сijöс ас ordас. Муромскіј ез вермы öткажитчыны, сы вöсна, мыј лыддіс ассö воҕöсаөн, і таҕикөн Берестов локтіс гортас славаөн, кутöм көчөн да ассыс протівныксö раңітчöмөн да пöшті војеннопленнöјөн вайöдöмөн.

Соседјас, завтракајтіг моз, сорнітісны зев бурыс. Муромскіј коріс Берестовлыс дрöг, ез соссы, мыј дојмөм вöснаыс сijö оз вермы мунны гортас верзöмөн. Берестов коллöдіс сijöс кілчö вылöзыс, а Муромскіј муніс сöмын сы бöрын, кыҕі бостіс сылыс честнöј кыв мöд лунö (дај Алексеј Ивановічкөд) волены Прілучіноö по-пріјателскі öбедаятны. Тащöм ногөн важыса да пыдіöз вужјасöм лöгалöмыс, кажитчö, даґ вöлі помасны омöлік көбыла повзöм вöсна.

Лыза котöртис паныд Грігоріј Ивановічлы. „Мыј тајö лоö, папа?“ шуіс сijö чујмöмөн; „мыјла ті чотад? Көні тіјан вöвныд? Кодлөн тајö дрöгыс?“—„Вот і нінөм вылö он төд, *mu dear* ¹⁾“, вочавізіс сылы Грігоріј Ивановіч да вісталіс ставсö, мыј лоі. Лыза ез ес-

¹⁾ *Mu dear* (англ.)—моя дорогая (милая).

кы аслас пелјаслы. Грігоріј Івановіч, сылы садö воны сеттөг, вісталіс, мыј аскі сы ордын кутасны öбедajtны кыкнан Берестовыс. „Мыј ті вісталад!“ шуіс сіјö келдöдöмөн. „Берестовјас, батыс і піыс! Аскі мі ордын öбедajtны! Оз, папа, кыз тіжанлы колö: ме нінöм вылö ог петкөдчы“. — „Мыј те, јöјмін?“ вочавізіс батыс; „важөн-ö те лоін сещöм јандысыс, гашкө те кутан на дінö наследственнöј лөг, кызі романіческöј героіна? Тырмас, ен јöјтав...“ — „Ог, папа, нінöм вылö свет вылас, некущöм дон вылö ог петкөдчы ме Берестовјас возö“. Грігоріј Івановіч лептыліс пелпомјассö да сесса ськөд ез вензы, тöдіс, мыј вензöмөн сылыс нінöм он бост, да муніс шојччыны аслас зев тöдчана прогулкасыс.

Лізавета Грігорјевна муніс аслас комнатаö да коріс Настаöс. Кыкнаныс дыр төлкујтісны аскіа волöм јылыс. Мыј чајтас Алексеј, бура воспітајтöм барышнаын-кө тöдас ассыс Акулінасö? Мыј сіјö кутас чајтны сіјö сам да правілöјас јылыс, сіјö благоразуміје јылыс? Мөдарсаң, Лізалы зев окота вöлі аззывны, кущöм впечатленіје ескö вöчас сы вылö тащöм паньдасöмыс... друг сылы воіс мөвп. Сіјö пыр-жö вісталіс Насталы; кыкнаныс німкодасісны, кызі сурөмтор вылö, да шуісны быт сіјöс вöчны.

Мөд луннас завтрак сајын Грігоріј Івановіч јуаліс нылыслыс, век-ö-на сіјö көсјö зөбсыны Берестовјасыс. „Папа“, вочавізіс Ліза, „ме пріміта најöс, сещöма-кө сіјö колö тіжанлы, сöмын со кыз: көт кыз ме на дорö ег лок, көт мыј ег вöч, ті менö відны он кутöј да он сетö некущöм петкөдлөм чујмөмлыс лібö відөмлыс“. — „Бара кущöмкө дурөм!“ сералöмөн шуіс Грігоріј Івановіч. „Но бур, бур;

сӱгласитча, вӱч, мыҗ кӱсҗан, менам сӱд сӱнҗаса дурьс*. Таҗӱ кывҗаснас сӱҗӱ оқыштіс сӱҗӱс плешас, да Лиза котӱртіс лӱсӱдчыны.

Бурещ кык часын кваҗт вӱлӱн доҗдалӱм ас вӱчӱм коласка пырис дворӱ да гӱнӱтіс веҗ еҗа кыш куҗа. Пӱрыс Берестов каҗіс кӱлчӱ вылӱ Муромскӱҗлӱн кык лӱвреҗнӱҗ лакеҗ¹⁾ отсӱгӱн. Сы бӱрын пыс сылӱн воис верҗӱмӱн да сыкӱд ӱтлаын пырис столӱвӱҗӱ, кӱнӱ пызан лӱсӱдӱма-нӱн вӱлі. Муромскӱҗ прӱмӱтіс асҗыс соседҗассӱ кыҗ позӱ мелҗыка, коріс наҗӱс ӱбед возвылын вӱҗӱдлыны сад да җверӱнец да нуӱдӱс бура чышкӱм да лыаӱн кӱскалӱм туҗ куҗа. Пӱрыс Берестов пышкӱснас җалӱтіс ташӱм ковтӱм торҗас вылӱ воштӱм вынсӱ да кадсӱ, но чӱв оліс веҗлӱвост петкӱдлӱм вӱсна. Пыс сылӱн ез җук артасыс помешщӱкыс дӱзмӱмсӱ нӱ ассӱ раҗеҗтыс англоманлыс нӱмкоҗасӱмсӱ; сӱҗӱ терпӱттӱг вӱччыҗіс кӱҗаӱн нывлыс петӱмсӱ, код җылыс уна-нӱн кывліс, і кӱҗ сӱлӱмыс сылӱн, кыҗі мӱ тӱдам, вӱлі-нӱн заҗат, но том мӱча нывлӱн пыр вӱлі право сӱҗӱ вообраҗенеҗе вылӱ.

Гӱстӱнӱҗӱ воӱм бӱрын наҗӱ пукҗісны куҗӱмӱн; пӱрысҗас каҗтыштісны важҗа кадсӱ да ас службаса аҗекдотҗас, а Алексеҗ мӱвпаліс, кушӱм рол сылы ворсны Лиза дурҗі. Сӱҗӱ шуис аслыс, мыҗ кӱҗыд вескодлун лӱӱ медса бур да та вӱсна лӱсӱдчыс. ӱҗӱс вогҗіс; сӱҗӱ бергӱдӱс җурсӱ сешӱм вескоҗа, сешӱм шап небреҗностӱн, мыҗ медса вужсалӱм кокеткалӱн сӱлӱмыс колӱ ескӱ вӱлі вӱрҗыны. Шог вылад, Лиза пыҗҗӱ пырис пӱрыс мӱсс җаксон, белӱг-

¹⁾ *Лӱвреҗнӱҗ лакеҗҗас*—особӱҗ формаа, лӱвреҗаҗаса лакеҗҗас.

чөм, зелөдчөм, сінјассө лезөмөн да ічөтік кнїксөн, ¹⁾ і Алексєйлөн міча војеннөј двїженїеыс воші весшөрө. Ез-на удїт сїјө вылыс чукөртчыны выннас, кыңи өзөс бара воггїс, і сек-нїн пыріс Лїза. Ставөн сувтїсны; бағыс көсїс заводїтны төдмөдны гөст-јасөс, но друг сувтїс да курччїс ассыс парјассө... Лїза, сылөн мугыд Лїзаыс, вөлі белїтчөма пелјасөз-ыс, мавтчөма сурмаөн мїсс Жаксоныс весїг јонжыка; фальшївөј кудріјасыс јона југыджыкөс аслас јур-сі сертїыс да вөлі летөма, кыңи Лудовїк XIV-лөн ²⁾ моднөј парїк; сосјасыс á l'imbécile³⁾ чурвїсїсны, быттө Madame de Pompadour ⁴⁾-лөн фіжмајас ⁵⁾; коссө зелөдөма быттө ікс ⁶⁾ шыпас, і мамыслөн став брїлі-антјасыс, кодјасөс ез-на вөв пуктөма ломбардө, зїр-далїсны чунјасас, голаас да пелјасас. Алексєј ез вермы төдны ассыс Акулінасө тащөм тешкод да вөччөм барышнаын. Бағыс сылөн матыстчїс сїјө кідорө, і пыс дыш пырыс вөтчїс бағыс бөрсга; кор сїјө їнмөдчїс сїјө ічөтік жежыд чунјас дорө, сылы кажїтчїс, мыј најө тіралїсны. Сы костї сїјө удїтїс казавны нароснө воғө мыччөм коксө, кодөс көма-лөма ыжыд кокетствоөн. Тајө неуна мїрїтїс сїјөс

¹⁾ *Кнїкс*—церемоннөј копыртчылөм пукгыштлөмөн.

²⁾ *Лудовїк XIV*—франціјаса король (1643—1715).

³⁾ *á l'imbécile* (франц.)—аслыс сїкас моднөј фасонлөн нїм (ачыс кывјыс *imbécile* лөд: абу тыр вежөра, глупөј).

⁴⁾ *Madame de Pompadour* (франц.)—маркіза de Помпадур (1721—1764)—любовнїца (фаворїтка) французскөј король Лудовїк XV-лөн.

⁵⁾ *Фїжмајас*—паскыд јубка, кодөс кутыштөма кїтөвөј ус пластїнкајасөн.

⁶⁾ *їкс*—латїнскөј (да французскөј) шыпас; гїжсө: X.

мукöд паскөмыскöд. Беліла да сурма јывгыс-жө колö шуны, мыј аслас прöст сөлөмнас первојыг ви-чöдлігад ез казав дај і бöрыннас ез чајт. Грігоріј Івановіч помнітіс асгыс көсјысөмсö да зіліс не пет-кöдлыны чујмөмсö; но аслас нылыслөн ворсөмыс сылы кажітчіс сещөм сераланаөн, мыј сіјö öдва вер-міс кутчысны. Но ез вöв серамöз зевтчөм англічан-калы. Сіјö казалис, мыј сурмасö да беліласö гуса-лісны сіјö камодыс, дөсадалөн гөрүд пас кыптіс сы-лөн чужөм вылас јежыд беліла пырыс. Сіјö шыбла-ліс том проказнаца вылö скөр вичöдласјас, коді ко-ліс став сорніјассö мөд кадöз да петкөдліс, быттö најöс оз казав.

Пуксісны пызан саяö. Алексеј век-на ворсіс век-кода вичöдыс да мөвпалыс мортлыс рол. Лыза чег-јасіс, сорнітіс пің пырыс, куза нужјöдлөмөн да сө-мын французскöј ногөн. Батыс быд здукö вичöдлы-ліс сы вылö, ез гөгөрво, мыјла сіјö тазісö вөчіс, но ставсö тајöс лыддіс зев тешкодөн. Англічанка скө-раліс да чөв оліс. Öтнас Іван Петровіч вөлі быттö горт-ын: сојіс кык пыдді, јуіс мыјдта верміс, сералис аслас серам вылö да часыс-часö буржыка сорнітіс да сералис.

дырөн чеччісны пызан саяыс; гөстјас мунісны, і Грігоріј Івановіч сетіс вöла серамыслы да јуасөмјас-лы. „Мыј тенид јурад воіс јöјјöдлыны најöс?“ јуа-ліс сіјö Лызалыс. „А тöдан мыј? Белілаыд тенид му-нö; ме ог тöд дамскöј туалетыдлыс тајнасö, но ме ескö те местаын куті белітчыны; тöдöмыс, ег вывті, а кокныдіка“. Лызалы вөлі зев німкод аслас вөчөм-торјыс. Сіјö кутліс батсö, көсјыгіс сылы думајтышт-ны сіјö сөветјас јылыс да котöртіс бурöдны місс Жаксонöс, коді öдва востіс сылы асгыс öзöссö да

муртса кывзис сылы висталомжассо. Лызалы вöли
жаним петкөдчыны төдтөм жöz воын тащом мугы-
дон; сijö ез лыст корны... сijö төдис, мыj бур, муса
мисс Жаксон прөститас сылы... i мукөд, i мукөд.
Мисс Жаксон төдмалис, мыj Лиза ез көсjы кыпөдны
сijöс серам вылө, бурасис, окыштіс Лизаос да мiрiт-
чөм кузаыс пөдаритіс сылы англискөj белла банка,
кодөс Лиза бостіс, ассыс ыжыд нiмкодлун петкөд-
лөмөн.

Лыддыс гөгөрвоас, мыj мөд лун асывнас Лиза
ез сормы воны рошщаö азгыслыны. „Те вöлин, ба-
рин, төрыт мiжан господаяс ордын?“ шуис сijö
пыр-жө Алексеjлы; „кущөма кажитчис теныд ба-
рышна?“ Алексеj вочавізіс, мыj сijö ез казав сijöс.
„Жал“, вочавізіс Лиза.— „А мыjла-нө?“ жуалис Алек-
сеj.— „А сы вöсна, мыj ме көсjі ескө жуавны тен-
сыд, збыль-ө сорнитöны...“ — „Мыj-нө сорнитöны?“ —
„Збыль-ө сорнитöны, бытгөкө ме барышна вылө
муна?“— „Кущөм сөрөм! Сijö те воын урөд урө-
дөн“.— „Ак, барин, грек теныд тазі сорнитны; барыш-
на мiжан сещөм жежыфинік, сещөм шапитчыс! Кытчө
меным сykөд орччасны!“ Алексеj божитчис сылы, мыj
сijö буржык быдсама жежыдинік барышнаjасыс, i медем
бурөдны сijöс зікөз, кутіс виставлыны госпожа jывсыс
сещөм сералөмөн, мыj Лиза сөлөмсаңыс щөщ сера-
ліс. „Век-жө“, шуис сijö ышловзөмөн, „барышнаыд
көт, гашкө, i тешкоф, век-жө ме сы воын велөд-
чытөм дура“.— „И!“ шуис Алексеj, „ем мыj jылыс
шоггыны! да көсжан-кө, ме пыр-жө велөда тенө гра-
мотаö“.— „А збылыс“; шуис Лиза, „огө-ө кутчыслө
збылыс?“— „Изволіт, муса; заводітам көт öнi“. Нajö
пуксісны. Алексеj кыскіс тєпсыс карандаш да за-

піснөй кнїжка, і Акуліна велаліс азбукаад шензымөн өдјө. Алексеј ез вермы шензыны сіјө гөгөрвоом вылө. Мөд асывнас сіјө окотітіс відлыны і гіжны; первојсө карандашыс ез кывзыс сылы, но кымынкө минут мыстї сіјө і шыпасјассө вөчавны кутіс бура лөсыда. „Кушөм фівө!“—шуаліс Алексеј. „да міјан велөдчөмыд муно өдјөжык, Ланкастерскөй сістема¹⁾ куза сертї“. Збыл, којмөд урок вылын Акуліна складјас куза лыддіс-нін „Наталја бојарскөй ныв“²⁾, лыддөмсө орөдлывліс асааныс содтөдјас вөчалөмөн, кодјасыс Алексеј збылыс јона шензис, і ставнас лістсө лакіс тајө-жө повестыс бөрјөм афорізмјасөн³⁾.

Колі вежон, і на костын мөдіс гіжасөм. Пошта конторасө вөлі лөсөдөма важ дуб рофын. Нагта гусөнікөн нуіс поштамөнлыс уж. Сетчө Алексеј важлывліс гырыс шыпасјасөн гіжөм пісмөјас, і сес-жө сурлывлі сылы прөстөј лөз бумага вылын чукыл-му-кылјасыс аслас радејтан нывлыс. Акуліна тыдалө велаліс буржык сорніјасө, і сылөн вежөрыс төдчы-мөн кыптис да сөвміс.

Сек кості Иван Петровіч Берестов да Грігоріј Ивановіч Муромскіј костын неважөнја төдмасөмыс пыр өтарө јонміс да јонміс, регыд пөрі дружітөмө

¹⁾ *Ланкастерскөй сістема*—мөда-мөдөс велөдан сістема, кор јон ученікјас велөдөны слабјасөс; Ланкастер—англїјскөй педагог (1777—1838).

²⁾ *„Наталја бојарскөй ныв“*—пісател Н. М. Карамзінлөн (1766—1826) історіческөй повест; повестыс торјалө ыжыд чувствітелностөн (сентіменталностөн). Карамзін нмалө кызі історік да політіческөй дејател, кодї дорјыліс самодержавіје да крепостнөј стрөј.

³⁾ *Афорізм*—ізнеченіје.

со кушом обстојателствојас вџсна: Муромскіј ез шоча мџвпавлы сы јылыс, мыј Иван Петровіч кулом бџрын став іменіјеыс сылџн вужас Алексеј Ивановіч кіџ, секі Алексеј Ивановіч лоџ џтік медса озыр помешчікџн најџ губернаын, да мыј сылы абу некушом помка не гџтрасны Лїза вылџ. Пџрыс Берестов-жџ, асладорсаңыс, кџт і лыддіс аслас согедын џткымын дурлун (лїбџ, сіјџ шуџм серті, англијскџј дур), сыын аққис і уна бур торјас, шуам: шоча овлан оборотлївост; Грігоріј Ивановіч вџлі матыса рџдна граф Пронскіјлы, знатнџј да вына мортлы; граф верміс вџчны ыжыд бур Алексејлы, а Муромскіј (тақ мџвпаліс Иван Петровіч) тџдџмыс лоџ рад сетны ассыс нывсџ выгџднџја. Старікјас тајџс ставсџ сетчџқ мџвпалісны торјџн ас кежсыныс, мыј дырџн мџда-мџдныскџд сорнїтчісны, кутчыслісны, кџсјысісны делџсџ бура лџсџдны, і заводїтісны кыкнаныс асладорсаңныс клопочїтны. Муромскіј воқын сулаліс сџкыд мог: шџктыны ассыс Бетсісџ матџжык тџдмасны Алексејкџд, кодџс сіјџ ез аққыв коркџја џбедсаңыс. Кажїтчіс, најџ мџда-мџдныслы ез зев сџлџм вылас воны; Алексеј-тај со ез воливлы Прїлучїноџ, а Лїза пыр мунліс аслас комнатаас, кор Иван Петровіч воливліс на ordџ. Но, мџвпаліс Грігоріј Ивановіч, Алексеј-кџ кутас воливны ме ordџ быд лун, то Бетсілы колџ-жџ влубїтчыны сы вылџ. Сїјџ сіқ-нїн колџ лоны. Кадыс ставсџ ладмџдас.

Иван Петровіч омџлжыка поліс ассыс кџсјџмсџ олџмџ пџртџмыс. Сїјџ-жџ рытџ сіјџ коріс пісџ аслас кабинетџ, џзтіс каллан да, неуна чџв олыштџм бџрын, шуїс: „Мыј-нџ те, Аљша, важџн-нїн он сорнїт војеннџј служба јывсыд? Гашкџ гусарскџј муңдїр-

ыд оз-нын сөлөм вылад во!“— „Оз, бағушка“, поч-
тительнөҗа вочавііс Алексей, „ме аға, мыҗ тіҗанлы оз
ков, ме ме муні гусарө; менам долҗ кывзысны ті-
җанлыс“.— „Бур“, вочавііс Иван Петровіч, „аға, мыҗ
те кывзысы пі; таҗө меным зев нимкод; ог көсҗы і
ме тенө Һевөлітны; ог щөкты тенө пыр-жө сувтны...
зік пыр... статскөҗ служба вылө, а өні ме көсҗа тенө
гөтравны“.

„Код вылө таҗө, бағушка?“ жуаліс чужмөм Алек-
сей.

— „Лизавета Грігорҗевна Муромскаҗа вылын“,
вочавііс Иван Петровіч, „Һевеста көт кытчө; сіҗ-өд?“

„Бағушка, ме гөтрасөм јылыс ог-на мөвпав“.

— „Те-кө он мөвпав, то ме те пыдді мөвпалі даҗ
унапөв“.

„Тіҗан вөла, Лиза Муромскаҗа меным Һөті оз
кажітчы“.

— „Бөрас кажітчас. Олыштан да муса лоө“.

„Ме ог вермы сетны сылы шуд“.

— „Абу тенад шог сылөн шудыс. Мыҗ? таҗ те
лыддысан бағ кывкөд? Бур!“

„Кыҗ тіҗанлы угоднө, ме ог көсҗы гөтрасны даҗ
ог гөтрас“.

— „Те гөтрасан, лібө ме тенө јора, а іменіеөс,
кыҗі јен шуас! вузала да мотаҗта, теныд грөш ог
кол. Сета теныд кујім лун мөвпалөм вылө, а сетчөз
ен лыст меным сін вылө петкөдчывны“.

Алексей төдіс, мыҗ бағыс-кө бостас мыҗкө аслыс
јурас, то сіҗөс, Тарас Скотінін¹⁾ шуөм серті, сылыс

¹⁾ Тарас Скотінін—Фонвізін „Һедорогл“ комедіаын
дејствујущөҗ ліцо; сіҗөс зев аснырөн петкөдлөма.

і тувјөн он чуктөд; но Алексеј вөлі бағыс код-жө, і сіјөс сешөм-жө сөкыд вөлі венны. Сіјө муніс ас-лас комнатаө да кутіс мөвпавны бағ власт предел жылыс, Лызавета Грігорјевна жылыс, бағлөн сіјөс ко-рысө воштыны торжественнөј көсјысөм жылыс, і Акуліна жылыс. Первојяыс сіјө зев бура азгіс, мыј сіјө зев јона влүбітчөма сы вылө; романическөј мөвп—гөтрасны крестанка вылө да овны аслас уж-өн—пыріс сылы јурас, і кымын дыржык думажіс сіјө тајө чорыд восков јывгыс, сымын унжык азгіс сыын медса бур тор. Кушөмкө кадсағ рошщаын аз-ғыслөмјас вөлі дугөдөма зера поводда вөсна. Сіјө гіжіс Акуліналы пісмө медса бур почеркөн да мед-са бешенөј слогөн, вісталіс сылы грөзітан опасност жылыс да сек-жө вөзјіс сылы асгыс кісө. Пыр-жө нуіс сіјө пісмөсө пошта вылө, дуплоас, да водіс узыны аснас зев дөвөлен.

Мөд луннас Алексеј чорыд көсјөмөн воғ асылын муніс Муромскіј ордө, мед вескыда ськөд сорніт-чыны. Сіјө надејтчіс ышмөдны сылыс велікодушјесө да кыскыны сіјөс асладорас. „Гортын-ө Грігоріј Івановіч?“ јуаліс сіјө прілучінскөј замок кілчө воғө вөвсө сүвтөдігөн. „Некығ абу“, вочавігіс слуга; „Грігоріј Івановіч асывсағ муніс“.—„Кушөм жал!“ мөвпыштіс Алексеј. „Гортын-ө көғ Лызавета Грігор-јевна?“—„Гортын“. І Алексеј чеччыштіс вөв вывгыс, сетіс поводсө лакејлы да пыріс докладтөғ.

„Ставсө лоө решітөма“, мөвпаліс сіјө гөстінөј-лағ матыстчігөн; „сорніта ськөд аскөдыс“.—Сіјө пы-ріс... і кынміс! Лыза... абу, Акуліна, дона, мугыд Акуліна, абу сарапана, а асја јежыд платтөа, пукалө өшің воғын да лыддө сылыс пісмөсө; сіјө вөлі се-

щōма ылалōма пiсмō лыддōмнас, мыј ез кывлы, кыџи сiјō пырис. Алексеј ез вермы кутчысны нiмкода горōдōмыс. Лiза дрōгмунi, лептiс јурсō, горōдiс да кōсјiс пышјыны. Сiјō ускōдчiс сiјōс кутны. „Акулина, Акулина!..“ Лiза зiлiс сыыс мынтōдчыны... „Mais laissez moi donc, Monsieur; mais êtes-vous fou?“¹⁾ шуалис сiјō бергōдчōмōн. „Акулина! друг менам, Акулина!“ шуалис Алексеј, сылыс кiјассō окалiг моз. Тајō сценасō вiзōдыс мiсс Жаксон ез тōд, мыј думыштны. Тајō кадас ѓзōс воггiс, i Грiгорiј Ивановiч пырис.

„Ага!“ шуис Муромскиј, „да тiјан, тыдалō, делōыс зiкōз-нiн лōсōдōма...“

Лыддысјас мездасны менō ковтōм ужыс—гiжны помсō тајō вiстыслыс.

Г. П. Белкин повестјаслы пом.

¹⁾ Mais laissez moi donc, Monsieur; mais êtes-vous fou?—(франц.)—Лезōј менō, судар, мыј тi, јōјмiд?

БИБЛИОТЕКА
Респ. Краев. Музея
Номин АССР
город Сыктывкар.

929411

382425067

документ м. 80 ур.

150672

Op. 182.